

Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης
Σχολή Επαγγελμάτων Υγείας & Πρόνοιας
Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

"Απόψεις και στάσεις των φοιτητών του ΤΕΙ Ηρακλείου των σχολών ΣΕΥΠ και ΣΤΕΦ για τους έγκλειστους των φυλακών και την δυνατότητα κοινωνικής τους επανένταξης".

Φοιτήτριες:

Χρυσούλα Κουράτορα

Ελευθερία Παπαστεφανάκη

Επιβλέπουσα καθηγήτρια:

Ασπασία Σηφάκη

ΗΡΑΚΛΕΙΟ, ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2015

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	4
Κεφάλαιο 1ο	6
Η Οργάνωση του Σωφρονιστικού συστήματος στην Ελλάδα	6
1.1 Σύγχρονες τάσεις στα σωφρονιστικά συστήματα.....	6
1.2. Όργανα άσκησης σωφρονιστικής/ πολιτικής.....	8
1.3 Κατηγορίες των κρατουμένων	9
1.4 Κατηγορίες των καταστημάτων κράτησης	10
1.5. Αύξηση αριθμού εγκλείστων στις φυλακές.....	11
Κεφάλαιο 2ο	15
Κοινωνική Επανάταξη Κρατουμένων	15
2.1. Ορισμός Κοινωνικής Επανάταξης.....	15
2.1.1. Παράγοντες που εμποδίζουν την κοινωνική επανάταξη εντός και εκτός της φυλακής.....	16
2.2. Θεσμοί και φορείς που συμβάλλουν στην κοινωνική επανάταξη.....	18
2.2.1. Θεσμοί που βοηθούν στην κοινωνική επανάταξη των κρατουμένων	18
2.2.2. ΕΠΑΝΟΔΟΣ Ν.Π.Ι.Δ.	20
2.2.3. ΚΕΘΕΑ.....	21
2.3. Στάσεις και αντιλήψεις των πολιτών απέναντι στους έγκλειστους των φυλακών.....	23
2.4. Κοινωνική Εργασία και επανάταξη έγκλειστων φυλακών	25
Κεφάλαιο 3 ^ο	31
Μεθοδολογία Έρευνας.....	31
3.1 Σκοπός της έρευνας	31
3.2 Ερευνητικά Ερωτήματα	31

3.3 Μεθοδολογία έρευνας.....	32
3.4. Δείγμα έρευνας	33
3.5 Ερωτηματολόγιο	33
3.6. Ανάλυση δεδομένων	33
Κεφάλαιο 4 ^ο	34
Αποτελέσματα Έρευνας.....	34
4.1. Δημογραφικά	34
4.2. Στάσεις συμμετεχόντων απέναντι σε έγκλειστους φυλακών.....	42
4.3 Ανάλυση αξιοπιστίας	60
4.4 Levene's Test	60
4.5 Pearson Correlation.....	61
4.6 Πολλαπλές συγκρίσεις	63
Κεφάλαιο 5	66
Συμπεράσματα	66
5.1. Συμπεράσματα	66
5.2 Προτάσεις	67
Βιβλιογραφία	69
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	78

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Όλοι οι πολιτισμένοι λαοί σήμερα εφαρμόζουν την ποινική δικαιοσύνη μέσα από μία σειρά νόμων όπου ορίζονται τα εγκλήματα και οι εγκληματίες (Αλεξιάδης, 2004). Η σύγχρονη σωφρονιστική πολιτική δίνει έμφαση στην κοινωνική επανένταξη των κρατουμένων, η οποία σύμφωνα με τους εγκληματολόγους πρέπει να αποτελεί το βασικό σκοπό της στερητικής της ελευθερίας ποινής. Σύμφωνα με τους Μητροσύλη και Φρονίμου (2008) η επανένταξη αφορά το καθήκον της πολιτείας να στηρίζει τα αποφυλακιζόμενα άτομα στην προσπάθεια τους για ομαλή επάνοδο στην κοινωνική ζωή.

Η εξέταση των στάσεων και των αντιλήψεων των ανθρώπων για τους έγκλειστους έχει αποτελέσει αντικείμενο μελέτης πολλών ερευνητών. Ήδη το 1969 ο Glaser εξέτασε τις στάσεις των σωφρονιστικών υπαλλήλων απέναντι στους έγκλειστους και κατέληξε ότι η θετική στάση τους αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την επανένταξη των εγκλείστων. Οι Jacobi (1975) και Niederdoffer (1969) στις έρευνές τους υποστήριξαν ότι οι αστυνομικοί είναι αυτοί που έχουν την χειρότερη άποψη για τους έγκλειστους των φυλακών. Οι μελέτες αυτές έδειξαν επίσης ότι οι επαγγελματίες που ασχολούνται με την αποκατάσταση ή την υπεράσπιση των εγκλείστων έχουν πιο θετικές στάσεις απέναντί τους σε σύγκριση με τους φοιτητές, τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους και τους αστυνομικούς που έχουν πιο αρνητικές απόψεις και στάσεις.

Πρόσφατα οι ερευνητές που ασχολούνται με την επανένταξη των εγκλείστων στις φυλακές υπογράμμισαν την ανάγκη να εξεταστούν οι απόψεις και στάσεις του κοινού για τους έγκλειστους και τα σωφρονιστικά προγράμματα προκειμένου να βελτιωθούν οι αρνητικές απόψεις τους και να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων αποκατάστασης και επανένταξης (Kjelsberg, Skoglund, & Rustad, 2007).

Υπάρχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις στάσεις και απόψεις των φοιτητών σχετικά με τους έγκλειστους και τη σωφρονιστική πολιτική καθώς αποτελούν τα άτομα που στο μέλλον θα αποφασίζουν και θα ψηφίζουν δημόσιους φορείς που θα καθορίζουν την σωφρονιστική πολιτική της χώρας (Courtright, 2000; Falco, 2008; Farnworth et al., 1998; Hensely et al., 2003; Mackey & Lambert, 2004; Miller, Tewksbury, & Hensley, 2004).

Στο πλαίσιο αυτό πραγματοποιήθηκε ποσοτική πρωτογενής έρευνα με σκοπό να διερευνηθούν οι απόψεις και στάσεις των φοιτητών του ΤΕΙ Ηρακλείου των σχολών ΣΕΥΠ και ΣΤΕΦ για τους έγκλειστους των φυλακών και την δυνατότητα κοινωνικής τους επανένταξης καθώς και οι παράγοντες που τις επηρεάζουν (δημογραφικοί παράγοντες, προσωπικές προτιμήσεις, προσωπικές εμπειρίες).

Παράλληλα, καθώς προηγούμενες έρευνες έχουν δείξει ότι οι στάσεις του κοινού σχετικά με την εγκλεισμό και το σωφρονισμό επηρεάζονται από αρκετούς παράγοντες όπως: φύλο, ηλικία, οικογένεια, πολιτική ιδεολογία, θρησκεία, εκπαιδευτικό επίπεδο, κοινωνικοοικονομική κατάσταση, από το εάν έχουν υπάρξει θύματα στο παρελθόν (Hogan et al., 2005; Lambert, 2005; Lambert et al., 2005; Mackey et al., 2006) επιμέρους στόχος ήταν ο εντοπισμός των μεταβλητών που επηρεάζουν τις απόψεις και στάσεις των φοιτητών και πιο συγκεκριμένα ο βαθμός επίδρασης των δημογραφικών χαρακτηριστικών των φοιτητών, ο βαθμός επίδρασης των προσωπικών απόψεων τους και ο βαθμός επίδρασης της προσωπικής τους εμπειρίας.

Η πτυχιακή εργασία διακρίνεται σε δύο μέρη το θεωρητικό και το ερευνητικό. Το θεωρητικό μέρος περιέχει δύο κεφάλαια όπου στο πρώτο παρουσιάζεται η οργάνωση του σωφρονιστικού συστήματος στην Ελλάδα και στο δεύτερο εξετάζεται η κοινωνική επανένταξη των κρατουμένων. Το ερευνητικό μέρος αποτελείται από δύο κεφάλαια την ερευνητική μεθοδολογία και την παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας. Η πτυχιακή εργασία ολοκληρώνεται με το πέμπτο κεφάλαιο όπου παρατίθεται η συζήτηση των αποτελεσμάτων και τα συμπεράσματα - προτάσεις των ερευνητριών.

Κεφάλαιο 1ο

Η Οργάνωση του Σωφρονιστικού συστήματος στην Ελλάδα

1.1 Σύγχρονες τάσεις στα σωφρονιστικά συστήματα

Το έγκλημα έχει σημαντικό κόστος και συνέπειες για το θύμα, την κοινωνία στο σύνολό της, την οικονομία, τον ίδιο τον δράστη και την οικογένειά του. Οι φυλακές διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην αντιμετώπιση της εγκληματικότητας και στην προώθηση της επανένταξης των κρατουμένων τους, μειώνοντας έτσι τις πιθανότητες να υποτροπιάσουν.

Ένα σημαντικό ποσοστό της εγκληματικότητας είναι αποτέλεσμα της υποτροπής. Η ποινή φυλάκισης από μόνη της δεν είναι αρκετή για να αποτραπεί η εκ νέου υποτροπή και ως εκ τούτου είναι σημαντικό να διασφαλιστεί ότι ο χρόνος που περνάει ο φυλακισμένος στη φυλακή χρησιμοποιείται για την αντιμετώπιση βασικών παραγόντων που επηρεάζουν τις πιθανότητες του κρατουμένου για επιστροφή στην εγκληματικότητα, όπως εκπαίδευση, απασχόληση, ναρκωτικά και κατάχρηση οινοπνεύματος, ψυχική και σωματική υγεία, αυτο-ελέγχος, στέγαση, οικονομική στήριξη και ανάπτυξη δικτύων με την τοπική κοινωνία (Hawley et al., 2013).

Οι Andrews και Bonta (1998) διατύπωσαν μία σειρά αρχών που θα πρέπει να τηρούνται προκειμένου να είναι αποτελεσματικό ένα πρόγραμμα παρέμβασης στις σωφρονιστικές φυλακές. Η πρώτη αρχή είναι ότι οι παρεμβάσεις θα πρέπει να στοχεύουν τους γνωστούς προάγγελους εγκληματικότητας και υποτροπής. Η αρχή αυτή βασίζεται στην παραδοχή ότι τα σωφρονιστικά προγράμματα πρέπει να βασίζονται σε σωφρονιστική γνώση. Οι παράγοντες που οδηγούν σε υποτροπή είναι οι στατικοί (π.χ. το εγκληματικό ιστορικό του φυλακισμένου) που δεν μπορούν να αλλαχθούν και οι δυναμικοί (π.χ. αντικοινωνικές αξίες του φυλακισμένου, συναναστροφή με εγκληματίες) που μπορούν να αλλάξουν.

Σύμφωνα με τη δεύτερη αρχή θα πρέπει τα προγράμματα να είναι συμπεριφορικά, καθώς οι συμπεριφορικές παρεμβάσεις είναι αποτελεσματικές για την αλλαγή πολλών ανθρώπινων συμπεριφορών. Ο Andrews υποστηρίζει ότι οι παρεμβάσεις θα πρέπει να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των παραβατών και

επισημαίνει ότι οι παρεμβάσεις αυτές θα εφαρμόζουν γνωστικές συμπεριφορικές τεχνικές συμπεριφοράς, τεχνικές κοινωνικής μάθησης, παιχνίδια ρόλων.

Τρίτον, οι θεραπευτικές παρεμβάσεις θα πρέπει να χρησιμοποιούνται κυρίως σε υψηλού κινδύνου φυλακισμένου, στοχεύοντας παράγοντες κινδύνου). Τέλος, θα πρέπει να εξασφαλιστεί ότι τα άτομα (κοινωνικοί λειτουργοί, ψυχολόγοι, εκπαιδευτικοί) που εμπλέκονται στα προγράμματα αυτά έχουν λάβει κατάλληλη εκπαίδευση, επιδεικνύουν ευαισθησία στις διαπροσωπικές τους σχέσεις και έχουν την απαραίτητη τεχνογνωσία για την ολοκλήρωση του προγράμματος.

Τα τελευταία χρόνια η εκπαίδευση αποτελεί βασική πτυχή των προγραμμάτων αποκατάστασης των φυλακισμένων. Δεν είναι απλά ένα μέσο απασχόλησης των κρατούμενων. Η εκπαίδευση αποτελεί θεμέλιο λίθο στην πορεία προς τη συμπερίληψη των κρατούμενων, οι οποίοι αντιμετωπίζουν συχνά τον κοινωνικό αποκλεισμό κατά την έξοδό τους από φυλακή. Η δημιουργία θετικού περιβάλλοντος μάθησης βοηθά του φυλακισμένους να αξιοποιήσουν το χρόνο της ποινής τους, να καλύψουν κενά στη μάθησή τους και να αναπτύξουν δεξιότητες. Επιπλέον μπορούν να αλλάξουν προσωπικές στάσεις και αντιλήψεις, να αναπτύξουν νέες συμπεριφορά που μπορεί να τους βοηθήσει να κατανοήσουν τους λόγους και τις συνέπειες των πράξεών τους. Όλοι αυτοί οι παράγοντες μπορούν να μειώσουν τις πιθανότητες υποτροπής. Επιπλέον, η πρόσβαση στην εκπαίδευση αποτελεί θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και τις Θεμελιώδεις Ελευθερίες και οι κρατούμενοι δεν θα πρέπει να στερούνται την ευκαιρία να ασκήσουν αυτό το δικαίωμα (Hawley et al., 2013).

Ωστόσο, οι φυλακές στην πράξη αποτελούν συχνά αρνητικά περιβάλλοντα μάθησης - ή περιβάλλον για αρνητική μάθηση - και υπάρχει ο κίνδυνος η ποινή φυλάκισης στην πραγματικότητα να επιδεινώνει τους παράγοντες που σχετίζονται με την υποτροπή του εγκληματία. Επιπλέον, με την αύξηση του πληθυσμού των φυλακών σε όλη την Ευρώπη – το 2013 υπήρχαν περίπου 640.000 κρατούμενοι στα κράτη μέλη της ΕΕ - και την επακόλουθη υπερπληρότητα των φυλακών, η εκπαίδευση αποτελεί μία από τις τελευταίες προτεραιότητες των φυλακών.

Στην Ελλάδα πρόσφατα ψηφίστηκε ο Νόμος 4322/27-04-2015 ο οποίος, μεταξύ άλλων, με άρθρα όπως το άρθρο 6 (βλ. Παράρτημα), οδήγησε στην

αποσυμφόρηση των φυλακών. «Ο συνολικός πληθυσμός κρατουμένων της χώρας μειώθηκε την 1.6.2015, από τον πρώτο κιόλας μήνα της εφαρμογής του νόμου, κατά 1.200 άτομα, φτάνοντας, για πρώτη φορά από το 2006, τους 10.300 εγκλείστους. Οι κρατούμενοι που ευεργετήθηκαν από τα συγκεκριμένα μέτρα αποσυμφόρησης και απολύθηκαν ήταν περισσότεροι, αλλά ο αριθμός μειώθηκε σε 1.200 επειδή εκατοντάδες ποινικοί κρατούμενοι, οι οποίοι παρέμεναν στα Αστυνομικά κρατητήρια επί μήνες, μεταφέρθηκαν στα καταστήματα κράτησης» (<http://www.newsbomb.gr/politikh/news/story/597228/paraskeyopoylos-epilthe-aposymforisi-ton-fylakon-me-tis-diataxeis-toy-neoy-nomoy#ixzz3mSzplMky>)

1.2. Όργανα άσκησης σωφρονιστικής/ πολιτικής

Η Οργάνωση του Σωφρονιστικού συστήματος στην Ελλάδα βασίζεται στις γενικές αρχές που τίθενται από το Σύνταγμα, τις διεθνείς συμβάσεις, τους νόμους και τα προεδρικά διατάγματα καθώς και τις κανονιστικές πράξεις κατ' εξουσιοδότηση τους, με θεμελιώδη νόμο τον ισχύοντα Σωφρονιστικό Κώδικα.

Οι γενικές αρχές αφορούν τους κανόνες εκτέλεσης των ποινών και μέτρων ασφαλείας κατά της ελευθερίας, όπως αυτές επιβάλλονται από τα αρμόδια Δικαστήρια και τη μεταχείριση των κρατουμένων στα καταστήματα κράτησης.

Απαραβίαστες αρχές στην εφαρμογή των ανωτέρω κανόνων αποτελούν η νομιμότητα και η ισότητα στη μεταχείριση των κρατουμένων, ο σεβασμός των δικαιωμάτων των κρατουμένων που τους αναγνωρίζει ο νόμος και η έννομη προστασία τους.

Στον προαναφερθέντα Σωφρονιστικό Κώδικα περιγράφονται τα όργανα της άσκησης της σωφρονιστικής πολιτικής που είναι το Κεντρικό Επιστημονικό Συμβούλιο Φυλακών, η Κεντρική Επιτροπή Μεταγωγών και τα Συμβούλια της Φυλακής.

Η εποπτεία της οργάνωσης και λειτουργίας του σωφρονιστικού συστήματος ασκείται από τη Γενική Διεύθυνση Σωφρονιστικής Πολιτικής του Υπουργείου και της υπαγόμενες σε αυτή Διευθύνσεις

- α) Πρόληψης Εγκληματικότητας και Σωφρονιστικής Αγωγής Ανηλίκων
- β) Σωφρονιστικής Αγωγής Ενηλίκων
- γ) Λειτουργία Ειδικών Θεραπευτικών Καταστημάτων
- δ) Επιθεώρησης Σωφρονιστικών Καταστημάτων και Ειδικών Καταστημάτων Κράτησης Νέων και
- ε) Εξωτερικής Φρούρησης Φυλακών και λοιπών Καταστημάτων (<http://www.ministryofjustice.gr>).

1.3 Κατηγορίες των κρατούμενων

Η παράγραφος 2 του άρθρου 1 του Σωφρονιστικού Κώδικα ορίζει ως κρατούμενους τις εξής κατηγορίες ατόμων:

Κρατούμενοι θεωρούνται άτομα που εκτίουν ποινές κατά της ελευθερίας, εκείνοι επί των οποίων εφαρμόζονται τα άρθρα 69, 71 και 72 του Ποινικού Κώδικα, οι υπόδικοι και όσοι κρατούνται κατά το άρθρο 15 του παρόντος, καθώς και οι υπό απέλαση αλλοδαποί που παραμένουν επ' αόριστον στα καταστήματα κράτησης (άρθρο 74 παρ.4 του Ποινικού Κώδικα). Η φύλαξη ακαταλόγιστων εγκλείστων (άρθρο 69 ΠΚ) και η εισαγωγή αλκοολικών και τοξικομανών σε θεραπευτικά καταστήματα (άρθρο 71 ΠΚ) διέπεται αναλογικά και συμπληρωματικά από τις κατά περίπτωση διατάξεις του παρόντος κώδικα, εκτός αν ορίζεται αλλιώς

Σύμφωνα με τον Σωφρονιστικό Κώδικα (άρθρο 11) οι κρατούμενοι διακρίνονται σε κατηγορίες, ανάλογα με τη νομική ή και την πραγματική κατάστασή τους. Η νομική κατάσταση αφορά τον εκάστοτε ισχύοντα λόγο κράτησης, βάσει του οποίου οι κρατούμενοι διακρίνονται σε:

- α) υποδίκους,
- β) καταδίκους,
- γ) οφειλέτες,

δ) αλλοδαπούς υπό απέλαση και

ε) υπό έκδοση ή παράδοση.

Η πραγματική κατάσταση αφορά ιδίως στο φύλο, την ηλικία, την οικογενειακή κατάσταση, την εθνότητα, τις θρησκευτικές πεποιθήσεις και την κατάσταση της σωματικής και ψυχικής υγείας και, βάσει αυτής οι κρατούμενοι διακρίνονται σε άνδρες και γυναίκες, ανηλίκους, νεαρούς ενήλικες, ενήλικες και υπερήλικες, έγγαμους, με τους οποίους εξομοιώνονται και οι ευρισκόμενοι σε σύμφωνο ελεύθερης συμβίωσης, και άγαμους, γονείς και μη, μητέρες ή πατέρες που έχουν μαζί τους τα βρέφη τους, ημεδαπούς και αλλοδαπούς, ομόθρησκους ή ομόδοξους και ετερόθρησκους ή ετερόδοξους, υγιείς και ασθενείς, πάσχοντες από χρόνια και μεταδοτικά νοσήματα, ψυχικά ασθενείς και εξαρτημένους (www.opengov.gr).

1.4 Κατηγορίες των καταστημάτων κράτησης

Ο ελληνικός σωφρονιστικός κώδικας ορίζει (άρθρο 11, παρ. 5) ότι η επιλογή του χώρου κράτησης των κρατουμένων βασίζεται στην συνεκτίμηση του σταδίου κράτησης και του καθεστώτος διαβίωσής τους και συγκεκριμένα λαμβάνεται υπόψη εάν βρίσκονται σε μεταβατικό στάδιο ενημέρωσης και προσαρμογής, εάν εργάζονται, εκπαιδεύονται ή απασχολούνται δημιουργικά, αν συμμετέχουν σε αναγνωρισμένα προγράμματα απεξάρτησης, αν λαμβάνουν άδειες, αν διαβιούν σε ημιελευθερία και τέλος αν εκτίουν τμηματικά την ποινή τους (www.opengov.gr).

Τα Καταστήματα Κράτησης διακρίνονται σε Γενικά, Ειδικά και Θεραπευτικά.

Τα Γενικά καταστήματα δέχονται ανάλογα με τη δυναμικότητα τους, κρατούμενους των ακόλουθων κατηγοριών: υπόδικους, καταδικασθέντες σε ποινές κάθειρξης από 5 έτη και πάνω, καταδικασθέντες για εγκληματικές πράξεις και προσβολές κατά της γενετήσιας ελευθερίας, καταδικασθέντες για πλημμεληματικές πράξεις και με ποινές φυλάκισης μέχρι 5 έτη και επικίνδυνους για την κοινή συμβίωση καθώς και όσους εξαιτίας της φύσης του αδικήματος τους υπάγονται σε ειδικό καθεστώς κράτησης με περιοριστικούς όρους διαβίωσης

Τα Ειδικά καταστήματα είναι τα αγροτικά καταστήματα, η Κ.Α.Υ.Φ, τα καταστήματα κράτησης νέων και τα κέντρα ημιελεύθερης διαβίωσης.

Τα Θεραπευτικά καταστήματα διακρίνονται σε γενικά νοσοκομεία, σε θεραπευτήρια για κρατούμενους που πάσχουν από ψυχικές διαταραχές και σε ειδικά θεραπευτικά καταστήματα ή τμήματα για εξαρτημένους από ναρκωτικά.

1.5. Αύξηση αριθμού εγκλείστων στις φυλακές

Έρευνες έχουν δείξει ότι τα ποσοστά εγκληματικότητας από μόνα τους δεν μπορούν να εξηγήσουν τις μεταβολές στον πληθυσμό των κρατούμενων σε φυλακές. Σε πολλές χώρες, τα ποσοστά της εγκληματικότητας, συμπεριλαμβανομένων των ποσοστών για τα πιο σοβαρά εγκλήματα, ενώ μένουν σταθερά ή μειώνονται, οι πληθυσμοί των φυλακών αυξάνονται σταθερά. Μέρος της αύξησης αυτής στους πληθυσμούς των φυλακών αποδίδεται από πολλούς ειδικούς στην άποψη που επικρατεί σε πολλές χώρες ότι η φυλακή είναι προτιμότερη από τις εναλλακτικές λύσεις. Όπως επισημαίνει ο André Kuhn (1997), πίσω από αυτή την στάση βρίσκεται ο αυξημένος φόβος του εγκλήματος, η απώλεια της εμπιστοσύνης στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης, η απογοήτευση με τα μέτρα θετικής μεταχείρισης και η δύναμη της φιλοσοφίας της ανταπόδοσης και της τιμωρίας. Η απώλεια της εμπιστοσύνης στο ποινικό σύστημα μπορεί να οδηγήσει σε μια δρακόντεια νομοθεσία και σε αυστηρότερες ποινές που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως διορθωτικά μέτρα έκτακτης ανάγκης για να κρατήσουν την κοινωνία ενωμένη.

Οι στάσεις μπορεί επίσης να επηρεαστούν βραχυπρόθεσμα από μεμονωμένα δραματικά γεγονότα, τα οποία μπορεί να οδηγήσουν το κοινό να απαιτήσει μια πιο τιμωρητική αντιμετώπιση ορισμένων εγκλημάτων και δραστών. Μια τέτοια απαίτηση μπορεί να γίνει αποδεκτή και από τους φορείς χάραξης πολιτικής και από τα δικαστήρια πιο τιμωρητικές λύσεις.

Μια ανασκόπηση των παραγόντων που φαίνεται να έχουν επηρεάσει την αύξηση του πληθυσμού των φυλακών σε ορισμένες χώρες όπου έχουν σημειωθεί πρόσφατα σημαντικές αυξήσεις, δείχνει ότι η ανάπτυξη είναι αποτέλεσμα αλλαγών στην πολιτική. Οφείλεται στη μεγαλύτερη χρήση της φυλάκισης, στην αύξηση των

ποινών και, σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, τουλάχιστον, στην πιο περιορισμένη χρήση της αποφυλάκισης ή της αποφυλάκισης υπό όρους

Η μετάβαση από τη φυλακή στην κοινότητα δεν είναι ένα νέο φαινόμενο. Η συντριπτική πλειοψηφία των κρατουμένων ελευθερώνονται στην κοινωνία και αντιμετωπίζουν τις προκλήσεις της προσαρμογής στην ελευθερία, τους πειρασμούς, τις ευθύνες, και τους αγώνες επιβίωσης. Αυτό που έχει αλλάξει όμως, είναι η κλίμακα της επανεισόδου των κρατουμένων - περισσότεροι από 630.000 κρατούμενοι σήμερα επιστρέφουν στο σπίτι τους κάθε χρόνο - τέσσερις φορές περισσότεροι απ' ότι πριν από 25 χρόνια (Harrison & Karberg 2004; Hughes & Wilson 2002; Travis & Lawrence 2002).

Η επίπτωση της αύξησης του αριθμού των ετήσιων αποφυλακίσεων ενισχύεται ακόμη περισσότερο επειδή οι κρατούμενοι ξοδεύουν μεγαλύτερο χρονικό διάστημα στη φυλακή και μειώνεται η πρόσβασή τους σε προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, που θα μπορούσε να βοηθήσει στη μετάβασή τους μετά την αποφυλάκιση (Lynch και Sabol 2001). Κατά την τελευταία δεκαετία, το μεγαλύτερο ποσοστό των κρατουμένων αποφυλακίζονται χωρίς επιτήρηση μετά τη φυλακή και χωρίς να τους προσφέρονται υπηρεσίες για να τους βοηθήσουν με την εύρεση θέσεων εργασίας, τη στέγαση, χωρίς να λαμβάνουν κανενός είδους υπηρεσίες υποστήριξης (Petersilia 2003).

Τέλος, δυσανάλογα μεγάλος αριθμός κρατουμένων αποφυλακίζονται σε ένα σχετικά μικρό αριθμό κοινοτήτων που έχουν ήδη προσβληθεί από υψηλά ποσοστά ανεργίας και φτώχειας, περιορισμένες δυνατότητες απασχόλησης, με υψηλή εγκληματικότητα και δράση συμμοριών (Lynch & Sabol 2001; La Vigne, Kachnowski, et al. 2003; La Vigne, Mamalian, et. al 2003; La Vigne, Thomson, et. al 2003; Visser, La Vigne & Travis, 2004). Έτσι, τα άτομα αποφυλακίζονται έχοντας ανάγκη αποκατάστασης στην κοινότητα, αλλά συχνά αποφυλακίζονται σε περιβάλλον που δεν είναι κατάλληλα προετοιμασμένο για να υποστηρίξει μια θετική μετάβαση και είναι γεμάτο κινδύνους και προκλήσεις.

Η βιβλιογραφία της ποινικής δικαιοσύνης δείχνει ότι οι άνθρωποι που αποφυλακίζονται από τη φυλακή συχνά συνεχίζουν την εμπλοκή τους με το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης.

Στις ΗΠΑ, το γραφείο στατιστικής για το Υπουργείο Δικαιοσύνης, ολοκλήρωσε δύο μελέτες υποτροπής σε κρατούμενους που αποφυλακίστηκαν το 1983 και το 1994. Και οι δύο μελέτες έδειξαν ότι περίπου τα δύο τρίτα εκείνων που αποφυλακίστηκαν (62,5% για το 1983, και 67,5% για το 1994) συνελήφθησαν ξανά μέσα σε τρία χρόνια από την αποφυλάκισή τους (Beck & Shipley 1989; Langan & Levin, 2002). Αυτές οι επανασυλλήψεις δημιουργούν σημαντικά δημοσιονομικά κόστη για το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης, ανθρώπινο κόστος από την άποψη της θυματοποίησης, και κόστος σε σχέση με τη δημόσια στήριξη - έναν αυξανόμενο δημόσιο αίσθημα ότι το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης δεν λειτουργεί για τον έλεγχο του εγκλήματος.

Στην Ελλάδα, σύμφωνα με έρευνα του πρακτορείου Associated Press επικρατούν απάνθρωπες συνθήκες στις φυλακές. Η Ελλάδα πάσχει από τον χειρότερο υπερπληθυσμό φυλακών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σύμφωνα με τα στοιχεία της τελευταίας ετήσιας έκθεσης για τις φυλακές, του Συμβουλίου της Ευρώπης, η οποία δημοσιεύθηκε τον Μάιο του 2013. Ο ελληνικός προϋπολογισμός για τις φυλακές έχει μειωθεί από € 136 εκατομμύρια το 2009 σε περίπου € 111 εκατομμύρια για το 2013 (<http://directnews.gr>). Υπό αυτές τις συνθήκες είναι εξαιρετικά δύσκολο να εφαρμοστεί ένα στοχευμένο σωφρονιστικό πρόγραμμα στην Ελλάδα που θα έχει ως στόχο την εκπαίδευση των φυλακισμένων και να εφαρμοστούν προγράμματα που θα αντιμετωπίζουν παράγοντες που οδηγούν τους φυλακισμένους στην υποτροπή.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ – ΠΟΙΝΩΝ (2003-2012)

A/A		1/1 2003	1/1 2004	1/1 2005	1/1 2006	1/1 2007	1/1 2008	1/1 2009	1/1 2010	1/1 2011	1/1 2012
1	Αριθμός των κρατουμένων	8418	8726	8722	9964	10370	11645	11736	11364	12349	12479
2	Αριθμός των υποδίκων	2084	2570	2481	3104	3065	3045	3218	3541	4050	4254
3	Αριθμός των αλλοδαπών κρατ/μένων	3858	3708	3704	4281	4695	5622	6078	6307	7210	7887

4	Αριθμός των γυναικών κρατουμένων	394	506	594	592	582	559	695	554	577	562
5	Αριθμός των ανηλίκων κρατουμένων	449	543	445	420	376	446	520	510	568	587
6	Αριθμός των παραβατών του νόμου περί ναρκωτικών	3386	3562	3465	4346	4640	4912	4937	4345	4303	4136
7	Κατάδικοι με ποινή θανάτου	2	1	1	1	-	-	-	-	-	-
8	Κατάδικοι με ισόβια κάθειρξη	599	618	594	654	715	776	742	823	807	977
9	Κατάδικοι με πρόσκαιρη κάθειρξη:	1767	1642	1552	2000	2300	2720	2737	2594	2385	2511
	α) Από 5-10 έτη	1214	1139	1220	1171	1333	1549	1671	1564	1584	1665
	β) Από 10-15 έτη	944	898	989	1003	1041	1108	1109	1090	1173	3100
	γ) Από 15 έτη και άνω										
10	Κατάδικοι με φυλάκιση:	211	249	359	223	125	316	182	260	261	290
	α) Μέχρι 6 μήνες	271	313	300	287	257	301	254	229	222	252
	β) Από 6 μήνες έως 1 έτος	270	303	300	355	306	453	309	288	253	260
	γ) Από 1-2 έτη	842	854	839	1063	1102	1303	1310	765	701	727
	δ) Από 2-5 έτη										
11	Κρατούμενοι για χρέη	17	30	27	24	23	4	66	43	29	36
12	Φιλοξενούμενοι	122	66	40	35	63	44	92	116	237	121

Σύμφωνα με το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ο αριθμός των αλλοδαπών κρατουμένων από 3858 που ήταν το 2003 έχει αυξηθεί σε 7.887 το 2012 ενώ ο συνολικός αριθμός κρατουμένων από 8.418 το 2003 έχει αυξηθεί σε 12.479 το 2012 (<http://www.ministryofjustice.gr>).

Κεφάλαιο 2ο

Κοινωνική Επανάταξη Κρατουμένων

2.1. Ορισμός Κοινωνικής Επανάταξης

Σήμερα ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην «κοινωνική επανάταξη», των κρατουμένων τόσο από την ίδια την σωφρονιστική πολιτική που ασκείται όσο και από τους εγκληματολόγους οι οποίοι τη θεωρούν κρίσιμο σκοπό της στερητικής της ελευθερίας ποινής. Η «κοινωνική επανάταξη» δίνει νόημα και περιεχόμενο στον εγκλεισμό. Δεν αφορά όπως μερικές δεκαετίες παλαιότερα εξαναγκαστικές παρεμβάσεις στην προσωπικότητα του κρατούμενου, αλλά συμπορεύεται όπως επισημαίνουν οι Μητροσύλη και η Φρονίμου (2008) με το σεβασμό της αξιοπρέπειας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του, ενώ οποιασδήποτε παροχές προς αυτόν κατά την έκτιση της ποινής (όπως π.χ. η εκπαίδευση ή η κατάρτιση) προϋποθέσουν απαραίτητα τη συναίνεσή του. Η κοινωνική επανάταξη οριοθετείται ως το καθήκον της πολιτείας να στηρίζει τα αποφυλακιζόμενα άτομα στην προσπάθεια για ομαλή επάνοδο στην κοινωνική ζωή, δηλαδή στο οικογενειακό, κοινωνικό και επαγγελματικό τους περιβάλλον.

Οι αλλαγές στις υφιστάμενες πολιτικές και πρακτικές που δείχνουν ακόμα και μέτριες βελτιώσεις σε σχέση με την τρέχουσα κατάσταση των πραγμάτων, έχουν τη δυνατότητα να αλλάξουν τον τρόπο με τον οποίο επιδρά την κοινωνία η επανάταξη του κρατούμενου. Αντί να επιλέγεται η αποστράγγιση των κοινοτικών πόρων, της ασφάλειας και του ηθικού, οι κρατούμενοι οι οποίοι επιστρέφουν στην κοινότητα με οργανωμένα συστήματα υποστήριξης σε ισχύ, μπορούν να γίνουν παραγωγικά μέλη της κοινωνίας, με αποτέλεσμα την εξοικονόμηση πόρων, την ενίσχυση της οικογένειας και τους δεσμούς της κοινότητας και την επέκταση της ισχύος και της οικονομίας της εργασίας.

2.1.1. Παράγοντες που εμποδίζουν την κοινωνική επανένταξη εντός και εκτός της φυλακής.

Η κοινωνική επανένταξη συχνά εκλαμβάνεται ως η στήριξη που παρέχεται στους παραβάτες κατά τη διάρκεια επανεισόδου τους στην κοινωνία μετά από τη φυλάκισή τους. Ένας ευρύτερος ορισμός, όμως, περιλαμβάνει μια σειρά παρεμβάσεων που υλοποιούνται μετά από τη σύλληψη του παραβάτη. Περιλαμβάνει την επιβολή κοινοτικής εργασίας αντί φυλάκισης, σε μια προσπάθεια να διευκολυνθεί η κοινωνική επανένταξη των παραβατών εντός της κοινότητας, παρά την υποβολή τους στην περιθωριοποίηση και στις βλαβερές συνέπειες της φυλάκισης. Για όσους έχουν καταδικαστεί σε φυλάκιση, περιλαμβάνει σωφρονιστικά προγράμματα στη φυλακή καθώς και παρεμβάσεις μετά την αποφυλάκισή τους. (United Nations office on Drugs and Crime, 2006).

Τα τελευταία χρόνια, μεγαλύτερη έμφαση έχει δοθεί στο σχεδιασμό ολοκληρωμένων παρεμβάσεων, που στηρίζονται στη συνέχεια της παροχής φροντίδας, ώστε να παρέχεται σταθερή βοήθεια στους παραβάτες, τόσο εντός όσο και εκτός των φυλακών. Υποστηρίζεται ότι η προετοιμασία για την επανένταξη πρέπει να αρχίζει πριν από την απελευθέρωση των παραβατών (Borzycki, 2005). Υπάρχουν όμως διάφοροι παράγοντες που εμποδίζουν την κοινωνική επανένταξη τους τόσο εντός όσο και εκτός φυλακής.

Οι έγκλειστοι σε σωφρονιστικά ιδρύματα βρίσκονται αντιμέτωποι με μια σειρά από κοινωνικές, οικονομικές και προσωπικές προκλήσεις που τείνουν να γίνουν εμπόδια σε έναν τρόπο ζωής απαλλαγμένο από εγκληματικές ενέργειες (Borzycki & Baldry, 2003; Visher, Winterfiel & Coggeshall, 2005). Ορισμένες από αυτές τις προκλήσεις είναι αποτέλεσμα των εμπειριών του παρελθόντος των δραστών και άλλες συνδέονται άμεσα με τις συνέπειες της φυλάκισής τους και την επακόλουθη δυσκολία στη μετάβαση τους πίσω στην κοινότητα (Borzycki, 2005). Οι παραβάτες συχνά έχουν βιώσει κοινωνική απομόνωση και περιθωριοποίηση, σωματική ή συναισθηματική κακοποίηση, ανεργία και αρκετοί απ' αυτούς ακολουθούσαν εγκληματικό τρόπο ζωής από τη νεαρή τους ηλικία. Επιπλέον αρκετοί παραβάτες μπορεί να έχουν σωματικές και νοητικές αναπηρίες και προβλήματα υγείας που μπορεί να σχετίζονται με την κατάχρηση ουσιών και την τοξικομανία. Πολλοί έγκλειστοι επίσης δεν έχουν αναπτύξει δεξιότητες που θα τους βοηθήσουν να

αντιμετωπίσουν τον ανταγωνισμό και να επιτύχουν στην κοινότητα. Συγκεκριμένα δεν έχουν αναπτυγμένες διαπροσωπικές δεξιότητες, έχουν χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης και κάποιοι είναι αναλφάβητοι. Επίσης οι έγκλειστοι πρέπει να αντιμετωπίσουν πολλές πρακτικές προκλήσεις μετά την απελευθέρωσή τους, όπως η εξεύρεση κατάλληλου καταλύματος, η έλλειψη χρημάτων μέχρι να αρχίσουν να κερδίζουν κάποια νόμιμη αμοιβή και η πρόσβαση σε υπηρεσίες όπου θα λάβουν υποστήριξη για τις συγκεκριμένες ανάγκες τους.

Ένας άλλος παράγοντας που επηρεάζει την κοινωνική επανένταξη εντός της φυλακή είναι η ικανότητα των σωφρονιστικών υπαλλήλων να βοηθήσουν την επανένταξη των κρατουμένων. Αν οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι που έρχονται σε επαφή με τους φυλακισμένους σε καθημερινή βάση, τόσο οι ανώτεροι όσο και οι κατώτεροι υπάλληλοι, δεν είναι καλά εκπαιδευμένοι και δεν διακρίνονται από ακεραιότητα και ικανότητα εις βάθος κατανόησης της ανθρώπινης συμπεριφοράς, των ανθρώπινων κινήτρων, της ανθρώπινης αξιοπρέπειας τότε είναι αδύνατο να βοηθήσουν στην επανένταξη των ανθρώπων αυτών. Οι κρατούμενοι θα πρέπει να έρχονται σε επαφή με επαγγελματίες όπως ψυχίατροι, ψυχολόγοι, επαγγελματίες σύμβουλοι, κοινωνικοί λειτουργοί, κοινωνιολόγοι, εγκληματολόγοι και άλλοι κοινωνικοί επιστήμονες, οι οποίοι διαθέτουν τα απαραίτητα προσόντα και την εκπαίδευση ώστε να γίνουν κάνουν θετικές αλλαγές και να επιτευχθεί η κοινωνική επανένταξη των κρατουμένων (Visher, Winterfiel & Coggeshall, 2005).

Όσον αφορά την κατάρτιση και την εκπαίδευση του προσωπικού των φυλακών, αξίζει να επισημανθεί ότι παλαιότερα το βασικό έργο των σωφρονιστικών υπαλλήλων ήταν η επιτήρησης των κρατουμένων, η αποτροπή αποδράσεων από τις φυλακές, και η σωματική τιμωρία των φυλακισμένων που δεν τηρούσαν τους κανόνες. Έτσι τα προσόντα που έρεπε να έχουν οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι ήταν να είναι υγιείς, σωματικά ικανοί και να έχουν ολοκληρώσει μια βασική εκπαίδευση (Visher, Winterfiel & Coggeshall, 2005)

Θα πρέπει να επισημανθεί επίσης ότι ένα από τα βασικότερα προβλήματα σήμερα στις φυλακές είναι η διακίνηση ναρκωτικών. Η κοινωνική επανένταξη είναι δύσκολο να επιτευχθεί σε ένα περιβάλλον όπου οι τρόφιμοι κάνουν κατάχρηση φαρμάκων και ουσιών, κάτι που οδηγεί σε αύξηση των περιστατικών απείθειας και

συμπλοκών. Στις ελληνικές φυλακές υπάρχει έντονο πρόβλημα ναρκωτικών και ουσιών. Οι τρόφιμοι εύκολα βρίσκουν κάναβη και άλλες ψυχοτρόπες ουσίες.

Η μεταβατική περίοδος από την επιτήρηση στην κοινότητα μπορεί να είναι ιδιαίτερα δύσκολη για τους παραβάτες και συμβάλει στο άγχος που σχετίζεται με το γεγονός ότι βρίσκονται υπό εποπτεία στην κοινότητα. Η περίοδος της φυλάκισης μπορεί να συνοδεύεται με αρκετές συνέπειες (Borzycki, 2005; Borzycki και Makkaί, 2007) καθώς οι παραβάτες χάνουν τη ζωή τους, τα προσωπικά τους αντικείμενα, την οικογένεια και τους φίλους τους. Μπορεί επίσης να βιώσουν προβλήματα ψυχικής υγείας ή να αποκτήσουν αυτοκαταστροφικές συνήθειες και συμπεριφορές (Arnall, et al., 2007).

Η αποτυχημένη ένταξη των εγκλείστων στην κοινωνία συνεπάγεται σημαντικές δαπάνες για την κοινωνία, τόσο οικονομικά όσο και από την άποψη της δημόσιας ασφάλειας. Το κόστος των προγραμμάτων για τη στήριξη της επανένταξης των εγκλείστων πρέπει να αξιολογείται σύμφωνα με τα οφέλη από την αποφυγή αυτού του σημαντικού μελλοντικού κοινωνικού και οικονομικού κόστους.

2.2. Θεσμοί και φορείς που συμβάλλουν στην κοινωνική επανένταξη

2.2.1. Θεσμοί που βοηθούν στην κοινωνική επανένταξη των κρατουμένων

Στον νέο Σωφρονιστικό Κώδικα περιλαμβάνονται θεσμοί που στοχεύουν στην επανένταξη και ομαλή επάνοδο των κρατουμένων στην κοινωνία. Υπάρχουν συγκεκριμένες ρυθμίσεις για την εκπαίδευση, εργασία, ασφάλιση, ψυχαγωγία και επικοινωνία των κρατουμένων με την οικογένειά τους.

Στο άρθρο 20 του Εσωτερικού Κανονισμού Λειτουργίας Γενικών Καταστημάτων Κράτησης τύπου Α' και Β' ορίζεται το πλαίσιο εκπαίδευσης, επαγγελματικής κατάρτισης και εργασίας των κρατουμένων. Σε κάθε κατάσταση οργανώνονται προγράμματα εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης ολιγομελών ομάδων κρατουμένων σε συνεργασία με ειδικά κέντρα κατάρτισης υπό

την επίβλεψη του τμήματος κοινωνικής εργασίας, του κοινωνιολόγου και του Συμβούλου Εκπαίδευσης.

Επιπλέον η συνέχιση των σπουδών των κρατουμένων εκτός καταστήματος γίνεται σε αναγνωρισμένα και πιστοποιημένα εκπαιδευτικά ιδρύματα και σχολές στις οποίες είναι εγγεγραμμένοι. Η εγγραφή και φοίτηση ή μαθητεία στα ιδρύματα αυτά και σε σχολές οποιασδήποτε βαθμίδας εξασφαλίζεται με τη χορήγηση εκπαιδευτικών αδειών.

Στο άρθρο 21 ορίζονται οι επισκέψεις που μπορεί να δεχθεί ένα τρόφιμος σωφρονιστικού καταστήματος. Σύμφωνα με την παρ.1 οι κατάδικοι δικαιούνται να δέχονται τουλάχιστον μια φορά την εβδομάδα επισκέψεις συζύγων και συγγενών μέχρι τετάρτου βαθμού διάρκειας το λιγότερο μισής ώρας. Επίσης κατόπιν αιτήσεως μπορεί ο τρόφιμος να δεχθεί την επίσκεψη και άλλων ατόμων που κρίνεται ότι μπορούν να ασκήσουν θετική επίδραση σε αυτόν.

Οι τρόφιμοι επίσης έχουν δικαίωμα τηλεφωνικής επικοινωνίας, αλληλογραφίας και δικαιούνται παίρνουν και άδειες, τόσο τακτικές όσο και εκπαιδευτικές.

Τα μέτρα αυτά βοηθούν τον τρόφιμο να διατηρεί επαφή με την κοινότητα και την οικογένειά του, να μην αισθάνεται αποκομμένος και παράλληλα του προσφέρουν τη δυνατότητα να αξιοποιήσει το χρόνο του αποκτώντας νέες γνώσεις και διευρύνοντας τις επαγγελματικές του δεξιότητες, στοιχεία πολύτιμα που θα βοηθήσουν στην επανένταξη του μετά την αποφυλάκισή του.

Η εργασία αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους θεσμούς που βοηθούν στην επανένταξη των αποφυλακισθέντων καθώς αποτελεί έκφραση της αξιοπρέπειας, της ανεξαρτησίας και του αυτοσεβασμού του ατόμου και συντελεί στην αποφυγή της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Επιπλέον λειτουργεί ως μορφή δημιουργικής απασχόλησης και βοηθά στη μείωση των διενέξεων και συνεισφέρει στην ψυχολογική ισορροπία των φυλακισμένων (Britton, 2003). Επιπλέον είναι σημαντικό οι κρατούμενοι να έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση εντός της φυλακής και όποτε είναι δυνατόν να συμμετέχουν και σε εκπαιδευτικά προγράμματα εκτός φυλακής. Η εκπαίδευση των κρατουμένων πρέπει να ενσωματώνεται στο εκπαιδευτικό σύστημα της κάθε χώρας και να πραγματοποιείται υπό την επίβλεψη εξωτερικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Στην Ελλάδα η εργασία των κρατουμένων δεν λαμβάνει εξαναγκαστικό χαρακτήρα και ακολουθεί την οπτική της θεραπείας και αποκατάστασης και της μελλοντικής κοινωνικής επανένταξης των κρατουμένων

μέσω προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης. Επιπλέον υπάρχει ειδική ρύθμιση αδειών που βοηθούν τον έγκλειστο να κρατά επαφή με την οικογένεια και τους φίλους και βοηθά την ομαλή επανένταξή του στην τοπική κοινωνία μετά την αποφυλάκισή του.

2.2.2. ΕΠΑΝΟΔΟΣ Ν.Π.Ι.Δ.

Η ΕΠΑΝΟΔΟΣ δημιουργήθηκε για να διευκολύνει και να υποστηρίξει κάθε προσπάθεια για κοινωνική και επαγγελματική ένταξη των αποφυλακισμένων. Σύμφωνα με το ιδρυτικό Προεδρικό Διάταγμα της ΕΠΑΝΟΔΟΥ, σκοπός της είναι η επαγγελματική κατάρτιση φυλακισμένων και αποφυλακισμένων, η αποκατάσταση, η οικονομική συμπαράσταση, καθώς και η προετοιμασία και προώθηση της εν γένει κοινωνικής τους επανένταξης (ά. 81 § 2 ΣΚ).

Μεταξύ των δράσεών της περιλαμβάνεται η ενθάρρυνση, η ενίσχυση και η αξιοποίηση κάθε δράσης και πρωτοβουλίας ιδιωτικών φορέων μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα ή εθελοντικών οργανώσεων που αναπτύσσεται στον τομέα του κοινωνικού αποκλεισμού (ά. 2 περ. γ' του π.δ. 300/2003 [ΦΕΚ Α' 256]).

Ειδικότερα, κάθε εξυπηρετούμενος δέχεται ψυχοκοινωνική στήριξη, νομική συμβουλευτική, συμβουλευτική για ζητήματα απασχόλησης από το εξειδικευμένο προσωπικό του φορέα. Επίσης, η ΕΠΑΝΟΔΟΣ παρέχει στους εξυπηρετούμενούς της υποστήριξη κατά τα πρώτα βήματα τους εκτός φυλακής (ολιγόημερη φιλοξενία σε συμβεβλημένο ξενοδοχείο, παροχή κουπονιών σε συμβεβλημένο εστιατόριο, εισιτήρια συγκοινωνιών και τηλεκάρτες) (<http://www.epanodos.org.gr/&hl=el&gl=gr&strip=1&vwsrc=0>)

2.2.3. ΚΕΘΕΑ

Το ΚΕΘΕΑ είναι το μεγαλύτερο δίκτυο υπηρεσιών απεξάρτησης και κοινωνικής επανένταξης στη χώρα μας. Βρίσκεται δίπλα στους χρήστες ουσιών και τις οικογένειές τους από την ίδρυση της ΙΘΑΚΗΣ, της πρώτης ελληνικής Θεραπευτικής Κοινότητας, το 1983. Τα προγράμματα του ΚΕΘΕΑ αντιμετωπίζουν ολοκληρωμένα την εξάρτηση και τα προβλήματα που τη συνοδεύουν, παρέχοντας συμβουλευτική και θεραπεία απεξάρτησης, υποστήριξη της οικογένειας, φροντίδα για θέματα υγείας και νομικές εκκρεμότητες, εκπαίδευση και κατάρτιση, επανένταξη στην κοινωνία και τον κόσμο της εργασίας. Στόχος είναι η πλήρης και σταθερή αποχή από τις ουσίες και η ισότιμη επανένταξη του ατόμου στην κοινωνία (<http://www.kethea.gr/el-gr>)

Για τους κρατούμενους χρήστες η πρώτη επαφή με τις υπηρεσίες του ΚΕΘΕΑ στη φυλακή γίνεται μέσω των Προγραμμάτων Συμβουλευτικής Κρατουμένων, που έχουν στόχο:

- τη διάγνωση και αξιολόγηση των προβλημάτων των εξαρτημένων
- την κινητοποίησή τους, ώστε να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα υγείας τους
- τη μείωση της εμπλοκής τους με τη χρήση ουσιών
- την ενημέρωση, κινητοποίηση και προετοιμασία για ένταξη σε υποστηρικτική ή θεραπευτική δομή εντός φυλακής ή εκτός, βάσει της πρόβλεψης του νόμου για «ωφ' όρων απόλυση»
- τη συμβουλευτική υποστήριξη των οικογενειών τους, μέσω των μονάδων του ΚΕΘΕΑ που λειτουργούν στην κοινωνία.

Μετά την ολοκλήρωση του Προγράμματος Συμβουλευτικής, οι κρατούμενοι παραπέμπονται για την κύρια φάση θεραπείας είτε σε Θεραπευτική Κοινότητα εκτός φυλακής (με βούλευμα του συμβουλίου πλημμελειοδικών, εφόσον συγκεντρώνουν τις προϋποθέσεις που ορίζει ο νόμος) είτε σε Θεραπευτική Κοινότητα σωφρονιστικού καταστήματος. Οι Θεραπευτικές Κοινότητες στη φυλακή έχουν στόχο:

- την αποχή από τη χρήση και την παραβατική συμπεριφορά
- τη διερεύνηση των αιτιών και προβλημάτων που οδήγησαν στην εξάρτηση

- την αλλαγή της συμπεριφοράς
- την απόκτηση νέων δεξιοτήτων αντιμετώπισης προβλημάτων
- την επανασύνδεση με την εκπαίδευση και την οικογένεια
- την παραπομπή σε προγράμματα επανένταξης.

Στα Κέντρα Υποδοχής και Επανένταξης αποφυλακισμένων παρέχονται υπηρεσίες τόσο σε αποφυλακισμένους που έχουν ολοκληρώσει θεραπεία απεξάρτησης μέσα στη φυλακή όσο και σε αποφυλακισμένους που είναι χρήστες ή έχουν πραγματοποιήσει μέρος μόνο της θεραπείας τους κατά τη διάρκεια του εγκλεισμού τους. Έτσι, ανάλογα με τις ανάγκες, παρέχονται υπηρεσίες προετοιμασίας και κινητοποίησης για θεραπεία, θεραπείας απεξάρτησης, κοινωνικής επανένταξης και μεταθεραπευτικής παρακολούθησης (<http://www.kethea.gr>).

2.3. Στάσεις και αντιλήψεις των πολιτών απέναντι στους έγκλειστους των φυλακών

Η κοινή γνώμη σχετικά με την εγκληματικότητα και την ποινική δικαιοσύνη έχει υποστεί σημαντική μεταβολή κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών. Η υποστήριξη για μακροχρόνιες ποινές φυλάκισης ως το κύριο εργαλείο για την καταπολέμηση του εγκλήματος φθίνει, καθώς οι περισσότεροι άνθρωποι απορρίπτουν μια καθαρά κατασταλτική προσέγγιση για την ποινική δικαιοσύνη. Αντ' αυτού, το κοινό υποστηρίζει τώρα μια ισορροπημένη, πολύπλευρη λύση που θα επικεντρώνεται στην πρόληψη και την αποκατάσταση σε συνεργασία με άλλους τρόπους αντιμετώπισης της εγκληματικότητας.

Προηγούμενες έρευνες έχουν δείξει ότι οι στάσεις του κοινού σχετικά με την εγκλεισμό και το σωφρονισμό επηρεάζονται από αρκετούς παράγοντες όπως: φύλο, ηλικία, οικογένεια, πολιτική ιδεολογία, θρησκεία, εκπαιδευτικό επίπεδο, κοινωνικοοικονομική κατάσταση, από το εάν έχουν υπάρξει θύματα στο παρελθόν (Applegate et al., 2002; Chiricos et al., 2004; Costelloe et al., 2002; Evans & Adams, 2003; Grasmick & McGill, 1994; Hensley et al., 2003; Hogan et al., 2005; Lambert, 2005; Lambert et al., 2005; Mackey et al., 2006).

Μεταξύ των ερευνών που έχουν γίνει σχετικά με τις στάσεις των ανθρώπων απέναντι στους έγκλειστους των φυλακών ξεχωρίζουν οι έρευνες των Melvin, Gramling, and Gardner (1985), Ortet-Fabregat, Perez, and Lewis (1993), και Kjelsberg et al. (2007). Χρησιμοποιώντας την κλίμακα Attitudes Toward Prisoners (ATP) scale (Κλίμακα Μέτρησης Στάσεων προς τους Έγκλειστους), οι τρεις αυτές μελέτες συνέκριναν τα αποτελέσματα της κλίμακας σε διάφορες ομάδες, συμπεριλαμβανομένου και μία ομάδας φοιτητών. Και οι τρεις έρευνες έκαναν την υπόθεση ότι οι φοιτητές θα παρουσίαζαν χαμηλό σκορ στην κλίμακα επιδεικνύοντας αρνητικές στάσεις.

Η έρευνα των Melvin, Gramling, and Gardner (1985) έδειξε ότι η ομάδα των ατόμων που ασχολούνταν με την επανένταξη και αποκατάσταση των εγκλείστων είχαν το υψηλότερο σκορ (108.3) ενώ οι ομάδες των ατόμων της κοινότητας και των φοιτητών είχαν χαμηλά σκορ 87.4 και 90.5 αντίστοιχα. Εντύπωση προκαλεί ότι οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι είχαν πολύ πιο θετικές στάσεις και απόψεις από τους

φοιτητές. Τα αποτελέσματα της έρευνας επιβεβαίωσαν την αξιοπιστία και την εγκυρότητα του ερευνητικού εργαλείου.

Τα αποτελέσματα της έρευνα των Ortet-Fabregat et al. (1993) ήταν παρόμοια με αυτά των Melvin et al. (1985). Η ομάδα που ασχολούνταν με την αποκατάσταση και επανένταξη των εγκλείστων είχε τις πιο θετικές απόψεις. Οι φοιτητές και οι αστυνομικοί είχαν εξίσου αρνητική στάση απέναντι στους εγκλείστους. Η έρευνα έδειξε επίσης ότι το φύλο του ερωτούμενου επηρεάζει την άποψη του απέναντι στους φυλακισμένους. Οι γυναίκες ήταν λιγότερο πιθανό να έχουν αρνητική στάση απέναντι στους εγκλείστους φυλακών (Ortet-Fabregat et al. 1993).

Τέλος, στην έρευνα των Kjelsberg et al. (2007) που έγινε στη Νορβηγία, οι φοιτητές φάνηκε πάλι να έχουν αρνητική στάση (μ.ο. 91). Οι φοιτητές που ασχολούνται με τα οικονομικά είχαν τις πιο αρνητικές στάσεις ενώ οι φοιτητές που ασχολούνταν με τον τομέα της υγείας είχαν την πιο θετική στάση.

Η φύση της δημόσιας αντίδρασης και της αξιολόγησης, και ως εκ τούτου η στάση του κοινού απέναντι στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης, είναι πολύπλοκη. Οι κοινωνικές συμπεριφορές που σχετίζονται με τις διαδικασίες της ποινικής δικαιοσύνης συνδέονται τόσο με τα προσωπικά χαρακτηριστικά όσο και τις πεποιθήσεις σχετικά με τη φύση του εγκλήματος και τη λειτουργία του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης. Για παράδειγμα, το επίπεδο της δημόσιας ικανοποίησης σχετίζεται συχνά με μια ποικιλία παραγόντων, όπως, το φύλο του ερωτώμενου, η ηλικία, το επίπεδο εκπαίδευσης, η προηγούμενη επαφή με το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης, η ιστορία της θυματοποίησης και η ικανοποίηση με την προσωπική ασφάλεια. Ενώ οι γυναίκες είναι γενικά πιο πιθανό από τους άνδρες να έχουν θετική στάση απέναντι στην αστυνομία, οι άνδρες είναι ελαφρώς πιθανότερο να έχουν θετική στάση απέναντι σε άλλους τομείς του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης. Αντίθετα, οι άνδρες είναι γενικά πιο πιθανό από τις γυναίκες να κρατούν θετική στάση απέναντι στα ποινικά δικαστήρια (Tufts, 2000).

Ιδιαίτερη κατηγορία εγκλείστων σε φυλακές είναι οι δράστες σεξουαλικών εγκλημάτων. Ο Hogue (1993) εξέτασε τις στάσεις των πολιτών απέναντι σε δράστες σεξουαλικών εγκλημάτων κλίμακας και προσάρμοσε την κλίμακα ATP (Στάσεις ως προς τους εγκλείστους φυλακών) των Melvin et al. (1985), αντικαθιστώντας τη λέξη «κρατούμενοι» με «παραβάτες σεξουαλικών αδικημάτων». Στην έρευνά του

διαπίστωσε ότι οι στάσεις των αστυνομικών, των σωφρονιστικών υπαλλήλων, των δικαστικών υπαλλήλων ήταν πιο θετικές όταν οι παραβάτες συμμετείχαν σε προγράμματα αποκατάστασης. Οι Hogue και Peebles (1997) ερεύνησαν την επίδραση των προθέσεων σχετικά με τη στάση απέναντι σε δράστες σεξουαλικών εγκλημάτων, και διαπίστωσαν ότι οι συμπεριφορές ήταν πολύ πιο θετικές όταν ο δράστης θεωρήθηκε ότι ενήργησε αυθόρμητα, σε αντίθεση με όταν είχε σχεδιάσει το έγκλημα.

Οι McAlindon και Shewan (2004) διερεύνησαν τις απόψεις του γενικού πληθυσμού προς δράστες σεξουαλικών αδικημάτων σε σχέση με την επιλογή των θυμάτων τους, και αναφέρουν ότι οι δράστες που αδίκησαν εις βάρος παιδιών αντιμετωπίζονταν λιγότερο θετικά από εκείνους που είχαν θύματα ενήλικες.

Υπάρχει μια κοινή επιθυμία για αυστηρή τιμωρία και αποτελεσματικά προγράμματα αποκατάστασης και θεραπείας για τους δράστες σεξουαλικών εγκλημάτων (West, 2000). Το Ανώτατο Δικαστήριο του Ηνωμένου Βασιλείου αποφάσισε ότι είναι ανθρώπινο δικαίωμα ενός καταδικασμένου για σεξουαλικά αδικήματα να έχει τη δυνατότητα να κάνει προσφυγή ότι έχει αποκατασταθεί, και να διαγραφεί από τους καταλόγους με παραβάτες σεξουαλικών εγκλημάτων. Οι Marshall et al. (1993) υποστηρίζουν ότι οι δράστες σεξουαλικών αδικημάτων πρέπει να αντιμετωπίζονται μέσω ενός συνδυασμού θεραπείας και τιμωρίας.

2.4. Κοινωνική Εργασία και επανένταξη έγκλειστων φυλακών

Τα τελευταία χρόνια υπάρχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την επανένταξη των εγκλειστων των φυλακών. Η πλειοψηφία των ερευνών επικεντρώνεται στην αποκάλυψη των εμποδίων στην επανείσοδο του κρατούμενου στην κοινωνία, ερευνώντας τις εμπειρίες πρώην κρατουμένων στην κοινότητα που αφέθηκαν ελεύθεροι. Μέσα από αυτές τις μελέτες, τα συχνότερα εντοπιζόμενα εμπόδια είναι (1) εύρεση κατοικίας, (2) εύρεση απασχόλησης, (3) ιατρική περίθαλψη, (4) υπηρεσίες πρόνοιας, και (5) το δημόσιο στίγμα (Berry & Eigenber, 2003; Petersilia, 2003; Solomon et al, 2004; Taxman, 2004). Σε σύγκριση με την έρευνα σχετικά με τις προοπτικές των πρώην παραβατών, υπάρχει περιορισμένη έρευνα της κοινής γνώμης για το θέμα. Ωστόσο, όσο ερευνούν την επανείσοδο των κρατουμένων στην κοινωνία επισημαίνουν τη σημασία των απόψεων του κοινού (Brooks et al, 2006; Travis, 2005).

Για την αντιμετώπιση των παραβατών και των εγκληματιών, κάθε δημοκρατική κοινωνία έχει δημιουργήσει ένα σύστημα σωφρονιστικών υπηρεσιών. Οι εν λόγω οργανισμοί έχουν αναλάβει το έργο της διαχείρισης των κυρώσεων στους εγκληματίες. Οι οργανισμοί αυτοί αναμένεται να προστατεύσουν την κοινότητα κατά τη διάρκεια της περιόδου του εγκλεισμού του παραβάτη. Επιπλέον, αναμένεται να βοηθήσουν τον δράστη, ώστε να μπορέσει να επιστρέψει μετά την αποφυλάκισή του στην κοινωνία και να είναι εποικοδομητικό μέλος της κοινότητας. Κατά τη διάρκεια της φυλάκισής τους οι έγκλειστοι στερούνται πολλά δικαιώματα όπως:

- Απώλεια ορισμένων πολιτικών δικαιωμάτων, όπως ψήφου, δικαιώματα εισόδου σε ορισμένες συμβάσεις, κ.λπ.

- Απώλεια της ελευθερίας
- Περιορισμοί σχετικά με την κινητικότητα
- Περιορισμοί στην ιδιωτική ζωή.

Στους σωφρονιστικούς οργανισμούς, οι κοινωνικοί λειτουργοί έχουν σημαντικό ρόλο. Συγκεκριμένα, τα κύρια καθήκοντα ενός κοινωνικού λειτουργού είναι τα εξής (Devasia, 2002):

- 1) να ενεργεί ως υπεύθυνος του δικαστηρίου ή άλλου οιονεί δικαστικού οργάνου, να ερευνά και να συντάσσει εκθέσεις σχετικά με το δράστη και την κοινωνική του κατάσταση, συμβάλλοντας με τις παρατηρήσεις του, με κατάλληλο και ουσιαστικό τρόπο, στη λήψη νομικών αποφάσεων.

- 2) να επιβλέπει τις κοινωνικές δραστηριότητες του έγκλειστου ή του αποφυλακισθέντα. Το γενικό σχέδιο ελέγχου, εξατομικεύεται ανάλογα με τις ανάγκες κάθε ατόμου για εποικοδομητικό κοινωνικό έλεγχο. Οι έλεγχοι οργανώνονται από τον κοινωνικό λειτουργό κατά τέτοιο τρόπο, ώστε ο έγκλειστος να οδηγείται σε εσωτερική ανάπτυξη και αυτοέλεγχο.

- 3) να παρέχει βοήθεια προκειμένου να χειριστεί ο έγκλειστος το άγχος που προκαλείται από την επιβολή του νόμου και της σωφρονιστικής διαδικασίας εποικοδομητικά. Να παρέχει κίνητρα προκειμένου να υπάρξει τροποποίηση της παραβατικής και εγκληματικής συμπεριφοράς και να αποκτήσει ο έγκλειστος μια βιώσιμη συμπεριφορά σύμφωνα με τις κοινωνικές προσδοκίες.

4) Δεδομένου ότι αποτελεί την επίσημη αρχή στη ζωή του παραβάτη – εγκληματία, συνεργάζεται με άλλες αρχές (γονείς, δάσκαλους, εργαζόμενους, κοινωνικούς φορείς, θεσμικά πρόσωπα) κατά τέτοιο τρόπο ώστε τα προβλήματα αυτών των αρχών με τον παραβάτη ή εγκληματία να μετριάζονται και να συνδέεται ο παραβάτης με τους διαθέσιμους πόρους των ομάδων αυτών και της κοινότητάς του.

Γενικά ο κοινωνικός λειτουργός βοηθά τον δράστη να αλλάξει την παραβατική συμπεριφορά του, ως εκ τούτου, να συναναστρέφεται με άλλους εποικοδομητικά και να γίνει κοινωνικά αποδεκτός. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της συνεργασίας με το άτομο όπου τον βοηθά να αλλάξει, να κατανοήσει καλύτερα τον εαυτό του και να στηριχθεί στις δικές του δυνάμεις και πόρους. Το σημαντικότερο καθήκον του σωφρονιστικού κοινωνικού λειτουργού είναι να αλλάξει τις αξίες και τη συμπεριφορά των παραβατών, ώστε να αρχίσουν να δέχονται τις αξίες της συγκεκριμένης κοινότητας. Ως εκ τούτου, στόχος του κοινωνικού λειτουργού είναι να βοηθήσει τον δράστη, να μην τον τιμωρήσει. Ο στόχος είναι να αξιοποιήσει τις γνώσεις και τις δεξιότητες του επαγγέλματος σε ένα διορθωτικό τρόπο, για την αποκατάσταση του δράστη, να τον βοηθήσει να βοηθήσει τον εαυτό του, έτσι ώστε να μπορεί να επιστρέψει και να γίνει μέρος της κοινωνίας του και να ζήσει μια εποικοδομητική ζωή. Η αναδιοργάνωση των προτύπων συμπεριφοράς του δράστη είναι μια σημαντική λειτουργία του σωφρονιστικού κοινωνικού λειτουργού. Αυτό περιλαμβάνει επίσης παροχή βοήθειας για σεξουαλικά αποκλίνοντες, χρόνιους αλκοολικούς και ναρκομανείς και για εκείνους που έχουν σοβαρά ψυχολογικά προβλήματα. Όποτε το κρίνει απαραίτητο ο κοινωνικός λειτουργός παραπέμπει τον έγκλειστο σε κλινικό ψυχολόγο, ψυχίατρο, δάσκαλο, γιατρό, δικηγόρο ή άλλους επαγγελματίες, οι οποίοι μπορεί να βοηθήσουν το δράστη με ένα συγκεκριμένο πρόβλημα. Η ολοκληρωμένη γνώση του κοινωνικού λειτουργού περί των κοινοτικών πόρων χρησιμοποιείται προς όφελος του εγκλείστου (Devasia, 2002).

Επιγραμματικά επομένως οι υπηρεσίες που προσφέρει ο κοινωνικός λειτουργός είναι:

- Αξιολόγηση
- Υπηρεσίες συμβουλευτικής (προσφέρονται σε μεμονωμένους παραβάτες)

- Υποστηρικτικές Υπηρεσίες (προσφέρονται κατά τη διάρκεια τραυματικών εμπειριών, π.χ. θάνατο ή έγκλειστοι με τον ιό HIV και AIDS)

- Παρεμβάσεις σε κρίσεις (κυρίως στα θύματα τραυματικών εμπειριών και για τους εν αναμονή δίκης κρατούμενους)

- Διοικητικές υπηρεσίες (ποικιλία εκθέσεων που απαιτούνται για τους παραβάτες π.χ. εκθέσεις στο Συμβούλιο Αποφυλάκισης, εκθέσεις στις υπηρεσίες ανασυγκρότησης κλπ)

Τα προγράμματα στα οποία μπορείς να βοηθήσει ο κοινωνικός λειτουργός των έγκλειστο να συμμετάσχει είναι :

- Προγράμματα Προσανατολισμού
- Προγράμματα Απόκτησης Δεξιοτήτων Ζωής
- Προγράμματα Κατάχρησης Ουσιών
- Προγράμματα για ενίσχυση και στήριξη οικογένειας και γάμου
- Προγράμματα Διαχείρισης Θυμού
- Προγράμματα αποκατάστασης σεξουαλικών παραβατών

- Προγράμματα για νέους παραβάτες (<http://www.dcs.gov.za/Services/SocialWorkServices.aspx>)

Ιδιαίτερη βαρύτητα θα πρέπει να δίνεται στα μεταβατικά προγράμματα όταν ο έγκλειστος αποφυλακίζεται και οδηγείται για επανένταξη στην κοινότητα. Τα προγράμματα αυτά θα πρέπει να αρχίζουν όταν ένα άτομο εισέρχεται στη φυλακή. Σε ιδανικό επίπεδο, οι υπηρεσίες μετάβασης αρχίζουν όταν ένας κρατούμενος φυλακίζεται για πρώτη φορά. Η αρχική αξιολόγηση ενός κρατουμένου περιλαμβάνει μια εκτίμηση των αναγκών του για θεραπεία για κατάχρηση ουσιών, υγειονομική περίθαλψη, υπηρεσίες ψυχικής υγείας, εκπαίδευση, επαγγελματική κατάρτιση και άλλες υπηρεσίες. Η αξιολόγηση αυτή θα πρέπει να αποτελεί τη βάση για τις παρεχόμενες υπηρεσίες, ενώ ο τρόφιμος είναι στη φυλακή και τη βάση για τις υπηρεσίες που θα τους παρέχονται μετά την αποφυλάκισή του για την επανένταξή του στην κοινωνία. Η προσέγγιση αυτή χρησιμοποιεί μια ομάδα κοινωνικών

λειτουργιών και παρόχων υπηρεσιών υγείας να εξασφαλίσουν και να συντονίσουν τη συνέχιση των υπηρεσιών για τους τροφίμους. Η ομάδα συνεργάζεται επίσης με φορείς της κοινότητας για να αποκτήσουν και να συντονίσουν τις υπηρεσίες μετά την αποφυλάκιση των τροφίμων (Crawley, 2005).

Πρέπει να υπάρχει μία σύνδεση μεταξύ των υπηρεσιών που παρέχονται εντός του σωφρονιστικού ιδρύματος και των υπηρεσιών που προσφέρονται στην κοινότητα. Σε ορισμένες περιπτώσεις, αυτό επιτρέπει στους τροφίμους να συνεχίσουν με τον ίδιο παροχέα υπηρεσιών μετά την αποφυλάκισή τους. Αν αυτό είναι αδύνατο, προτείνονται προγράμματα που είναι παρόμοια με αυτά που χρησιμοποιούνται στο σωφρονιστικό κατάστημα (Cove, 2003).

Στην Ελλάδα σύμφωνα με το εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας των φυλακών (Α.Α. 58819/7.4.2003) ο κοινωνικός λειτουργός μεταξύ άλλων εκτελεί εσωτερική και εξωτερική υπηρεσία εφαρμόζοντας τις μεθόδους κοινωνικής εργασίας με άτομα και με ομάδες. Επίσης επικοινωνεί με τους νεοεισαγόμενους, δέχεται ακροάσεις κρατουμένων και συγγενών, διατηρεί ατομική μερίδα κρατουμένου με δελτίο κοινωνικής έρευνας και συντάσσει εκθέσεις, διευκολύνει τη συμμετοχή των κρατουμένων σε εκπαιδευτικά, ψυχαγωγικά και αθλητικά προγράμματα και διευκολύνει την επανένταξή του μετά την αποφυλάκισή του.

Ιδιαίτερα δύσκολη είναι η επανένταξη των εγκλείστων ηλικίας άνω των 50 ετών. Υπάρχει έλλειψη ερευνών σχετικά με τις ανάγκες κοινωνικής φροντίδας ηλικιωμένων κρατουμένων. Προηγούμενες μελέτες έχουν δείξει ότι οι κρατούμενοι μεγαλύτερης ηλικίας έχουν υψηλά επίπεδα ανικανοποίητων αναγκών σε επίπεδο διαμονής και ημερήσιων δραστηριοτήτων μετά την αποφυλάκισή τους. Μία ολοκληρωμένη μελέτη που διενεργήθηκε από τους Hayes et al. το 2010 διαπίστωσε ότι, από το δείγμα των 262 κρατουμένων ηλικίας ≥ 50 χρόνων, περισσότερο από το ένα τρίτο είχε κάποιο επίπεδο λειτουργικής ανάγκης σε δραστηριότητες της καθημερινής ζωής και το 14% αντιμετώπιζε κινητικές δυσκολίες. Σχεδόν οι μισοί είχαν φυλακιστεί σε ιδρύματα μακριά από τον τόπο διαμονής τους και ήταν δύσκολο να έρθουν σε επαφή με την οικογένεια και τους φίλους τους. Το 15% δεν είχε καμία επαφή με την οικογένεια ή τους φίλους του.

Η παροχή κοινωνικής φροντίδας είναι ένας τομέας που συχνά παραβλέπεται μέσα στο περιβάλλον των φυλακών, κυρίως επειδή υπάρχει μια προφανής έλλειψη

κατανόησης του τι συνιστά «ανάγκη κοινωνικής φροντίδας» σε μια φυλακή (Frazer, 2003). Το αποτέλεσμα είναι η παροχή κοινωνικής φροντίδας να γίνεται, από προεπιλογή και μέσα από την αίσθηση της αναγκαιότητας, και όχι να θεωρείται ευρύτερη διωπηρεσιακή ευθύνη (Fazel et al., 2004).

Τα κοινωνικά δίκτυα υποστήριξης αποφυλακισμένων μεγάλης ηλικίας είναι περιορισμένα, Ο Crawley (2004) και οι Crawley και Sparks (2006) διερεύνησαν τις ανησυχίες των κρατουμένων μεγαλύτερης ηλικίας σχετικά με την αποφυλάκισή τους, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι συχνά βιώνουν έντονες ανησυχίες σχετικά με την αποφυλάκιση και τη διαδικασία επανεγκατάστασής τους. Βασικές ανησυχίες αφορούν το που πρόκειται να ζήσουν και πώς θα φτάσουν εκεί, τη σωματική ασφάλεια τους (κυρίως για όσους έχουν καταδικαστεί για σεξουαλικά εγκλήματα), την απώλεια των προσωπικών περιουσιακών στοιχείων και των δικτύων υποστήριξης, την πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη και την υποστήριξη σε όσους έχουν χρόνιες ασθένειες. Οι ανησυχίες τους πριν από την αποφυλάκισή τους είναι τόσο έντονες που πολλοί από αυτούς θεωρούν ότι θα ήταν καλύτερα να μείνουν στη φυλακή από το να αποφυλακιστούν.

Οι Pratt et al (2010) αναφέρουν ότι υπάρχει αυξημένος κίνδυνος αυτοκτονίας μεταξύ των κρατουμένων που αποφυλακίστηκαν πρόσφατα στην Αγγλία και την Ουαλία, με τη μεγαλύτερη αύξηση του κινδύνου να εντοπίζεται σε άτομα ηλικίας ≥ 50 ετών. Παρά τις αυξημένες ανάγκες, οι ανάγκες επανεγκατάστασης των μεγαλύτερων ηλικιακά κρατουμένων συχνά αγνοούνται. Έχει προταθεί ότι, παρά τις αποδείξεις για το αντίθετο, αυτό οφείλεται στο ότι θεωρείται ότι αποτελούν μικρότερο κίνδυνο από τους νεότερους αποφυλακισθέντες. Ο Crawley (2004) υποστηρίζει την ανάγκη να δοθεί έμφαση στην αποτελεσματική, προληπτική επικοινωνία με τους μεγαλύτερης ηλικίας κρατούμενους προκειμένου να μειωθεί το αίσθημα άγχους για την αποφυλάκιση. Δεν έχουν πραγματοποιηθεί μελέτες μέχρι σήμερα που να εξετάζουν τα μεγαλύτερα εμπόδια και τους παράγοντες στήριξης των αποφυλακισμένων μεγάλης ηλικίας μετά την αποφυλάκισή τους, προκειμένου διευκολυνθεί η επιτυχής επανένταξή τους.

Κεφάλαιο 3^ο

Μεθοδολογία Έρευνας

3.1 Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της έρευνας που διεξήχθη ήταν να διερευνηθούν οι απόψεις και στάσεις των φοιτητών του ΤΕΙ Ηρακλείου των σχολών ΣΕΥΠ και ΣΤΕΦ για τους έγκλειστους των φυλακών και την δυνατότητα κοινωνικής τους επανένταξης καθώς και οι παράγοντες που τις επηρεάζουν (δημογραφικοί παράγοντες, προσωπικές προτιμήσεις, προσωπικές εμπειρίες).

Επιμέρους στόχοι είναι:

- ο εντοπισμός των μεταβλητών που επηρεάζουν τις απόψεις και στάσεις των φοιτητών και πιο συγκεκριμένα
- ο βαθμός επίδρασης των δημογραφικών χαρακτηριστικών των φοιτητών επί των απόψεων και στάσεων τους στο εξεταζόμενο θέμα
- ο βαθμός επίδρασης της προσωπικής τους εμπειρίας (εάν έχουν υπάρξει οι ίδιοι θύματα) επί των απόψεων και στάσεων τους στο εξεταζόμενο θέμα
- ο βαθμός επίδρασης της προσωπικής τους εμπειρίας (εάν γνωρίζουν κάποιο που έχει εγκλειστεί σε φυλακή) επί των απόψεων και στάσεων τους στο εξεταζόμενο θέμα

3.2 Ερευνητικά Ερωτήματα

Οι ερευνητικές ερωτήσεις στην παρούσα έρευνα είναι οι κάτωθι:

- (1) Ποιες είναι οι στάσεις και οι απόψεις των φοιτητών των τμημάτων ΣΤΕΦ και ΣΕΥΠ για τους έγκλειστους των φυλακών και την δυνατότητα κοινωνικής τους επανένταξης; Συγκλίνουν ή διαφέρουν, και αν διαφέρουν να εντοπιστούν οι τομείς όπου υπάρχει απόκλιση απόψεων.
- (2) Ποιοι δημογραφικοί παράγοντες (φύλο, ηλικία) και σε ποιο βαθμό, συνδέονται με τις στάσεις των φοιτητών αναφορικά με τους έγκλειστους και τη δυνατότητα κοινωνικής τους επανένταξης;

- (3) Αν το θρήσκευμα και η συχνότητα με την οποία εκκλησιάζεται ο συμμετέχων συνδέεται και σε ποιο βαθμό, με τη στάση του ως προς τους έγκλειστους και τη δυνατότητα κοινωνικής τους επανένταξης;
- (4) Ποιες προσωπικές εμπειρίες με εγκλήματα και εγκληματίες (αν ο σπουδαστής έχει υπάρξει θύμα ή αν γνωρίζει κάποιον έγκλειστο) και σε ποιο βαθμό, συνδέονται με τις στάσεις των φοιτητών αναφορικά με τους έγκλειστους και τη δυνατότητα κοινωνικής τους επανένταξης;

3.3 Μεθοδολογία έρευνας

Κατά την ερευνητική διαδικασία, οι ερευνήτριες στηρίχθηκαν στην ερευνητική ρόδα των Rudestam & Newton (1992). Η διαδικασία αυτή συνίσταται από ένα περιοδικό κύκλο βημάτων. Τα στάδια είναι τα ακόλουθα:

1. ορισμός προβλήματος - καθορισμός στόχων
2. είδος έρευνας
3. μέθοδοι συλλογής στοιχείων
4. εργαλεία έρευνας
5. το δείγμα της έρευνας
6. ανάλυση
7. ανάλυση δεδομένων - παρουσίαση ευρημάτων έρευνας
8. συμπεράσματα-προτάσεις

Χρησιμοποιήθηκαν πρωτογενείς πηγές (έρευνα με τη χρήση ερωτηματολογίου) και δευτερογενείς πηγές (εξωτερικές πηγές από το internet, άρθρα σε περιοδικό, έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο, διεθνείς μελέτες).

3.4. Δείγμα έρευνας

Στη έρευνα επιλέχθηκε η δειγματοληψία ευκολίας λόγω των σημαντικών πλεονεκτημάτων που τη διακρίνουν όπως αυξημένη πρόσβαση στις πληροφορίες και σύντομος χρόνος συλλογής απαντήσεων (Μερκούρης, 2008).

Το δείγμα της έρευνας ήταν φοιτητές των σχολών ΣΕΥΠ και ΣΤΕΦ του ΤΕΙ Ηρακλείου. Συλλέχθηκαν 150 ερωτηματολόγια αριθμός ανάλογος των φοιτητών που φοιτούν στις δύο σχολές. Η δειγματοληψία ήταν τυχαία και θα συμμετείχαν 77 φοιτητές από τη Σχολή ΣΕΥΠ και 73 από τη Σχολή ΣΤΕΦ, οι οποίοι ενημερώθηκαν σχετικά με το σκοπό της έρευνας και ότι όλα τα στοιχεία τους θα παραμείνουν εμπιστευτικά και σε καμία περίπτωση δεν θα αποκαλυφθούν ή θα χρησιμοποιηθούν για άλλο σκοπό.

3.5 Ερωτηματολόγιο

Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε στηρίχθηκε στο ερωτηματολόγιο *Attitudes Toward Prisoners (ATP) Scale* των Melvin et al. (1985). Η μετάφραση έγινε από τις Χρυσούλα Κουράτορα και Ελευθερία Παπαστεφανάκη για αυτό και κατά τη στατιστική ανάλυση έγινε και έλεγχος αξιοπιστίας. Προηγήθηκε πιλοτική έρευνα με 20 περίπου ερωτηματολόγια όπου έγιναν οι απαραίτητες αλλαγές στη μετάφραση και προσαρμογή του ερωτηματολογίου όπου κρίθηκε απαραίτητο.

Το Attitudes Toward Prisoners (ATP) scale έχει 36 ερωτήσεις και ο συμμετέχων απαντά σύμφωνα με την κλίμακα Likert. (1) διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

3.6. Ανάλυση δεδομένων

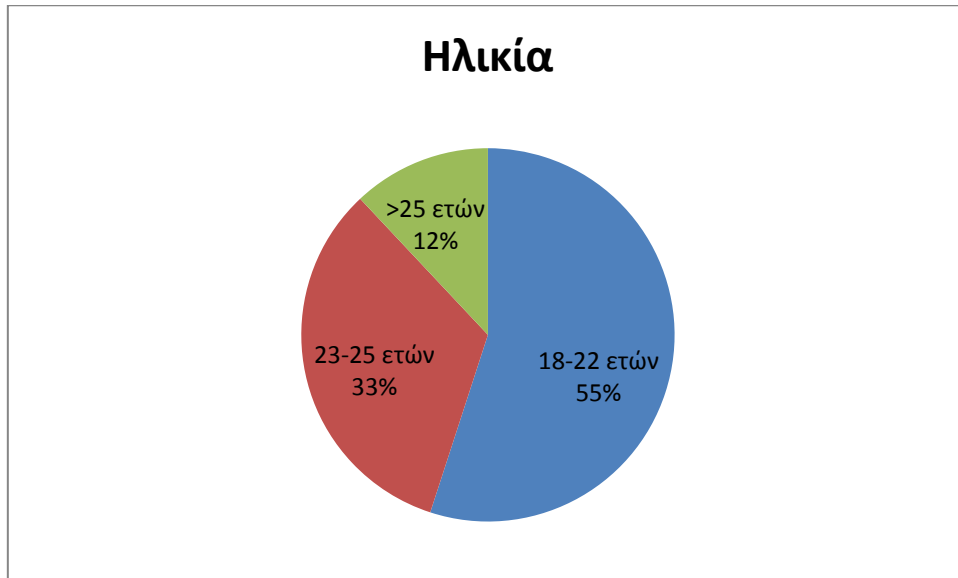
Η ανάλυση των δεδομένων έγινε με το πρόγραμμα Excel και με το στατιστικό πρόγραμμα SPSS 16.0.

Κεφάλαιο 4^ο

Αποτελέσματα Έρευνας

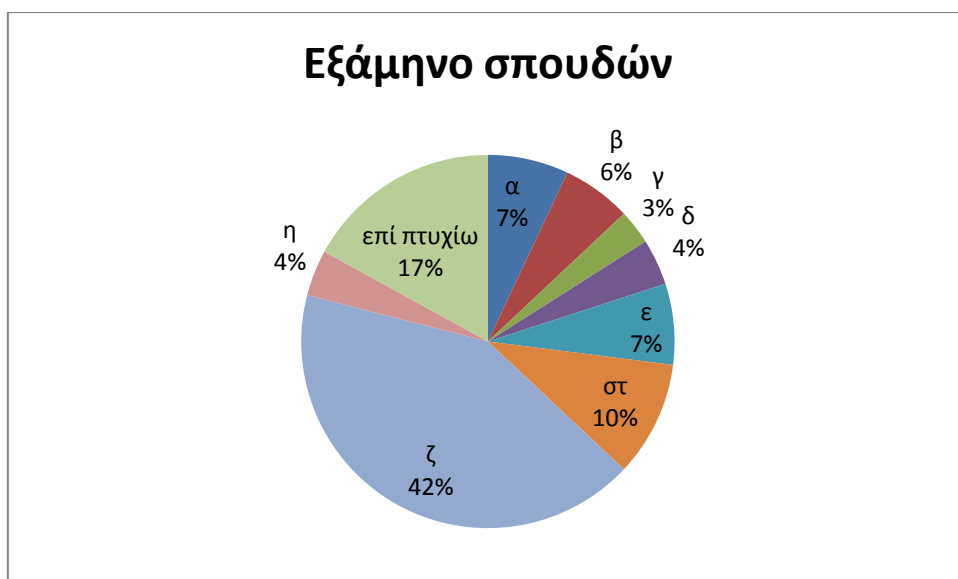
4.1. Δημογραφικά

Γράφημα 1: Ηλικία

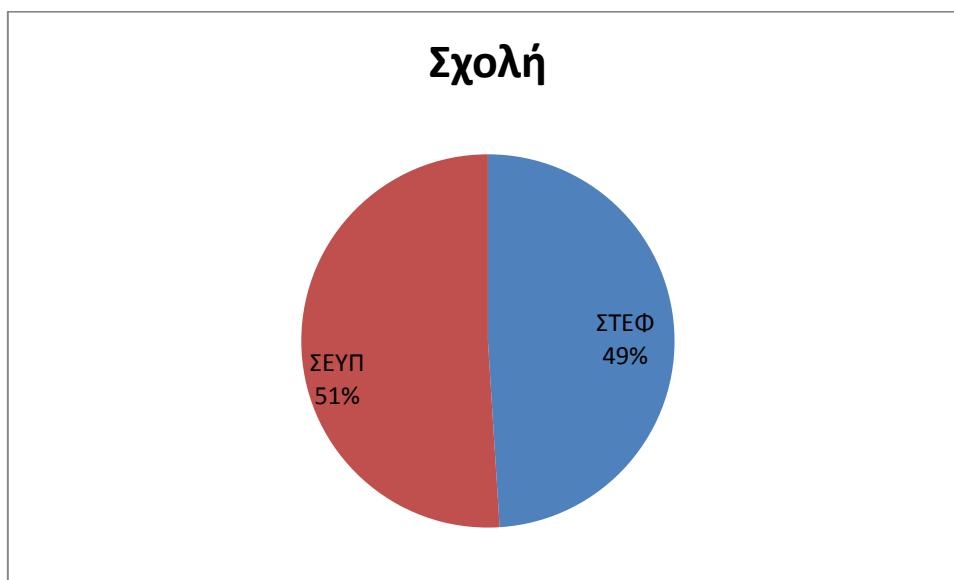
Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων (55%) ήταν 18-22 ετών. Το 12% ήταν >25 ετών και το 33% ήταν ηλικία 23-25 ετών.

Γράφημα 2: Εξάμηνο Σπουδών

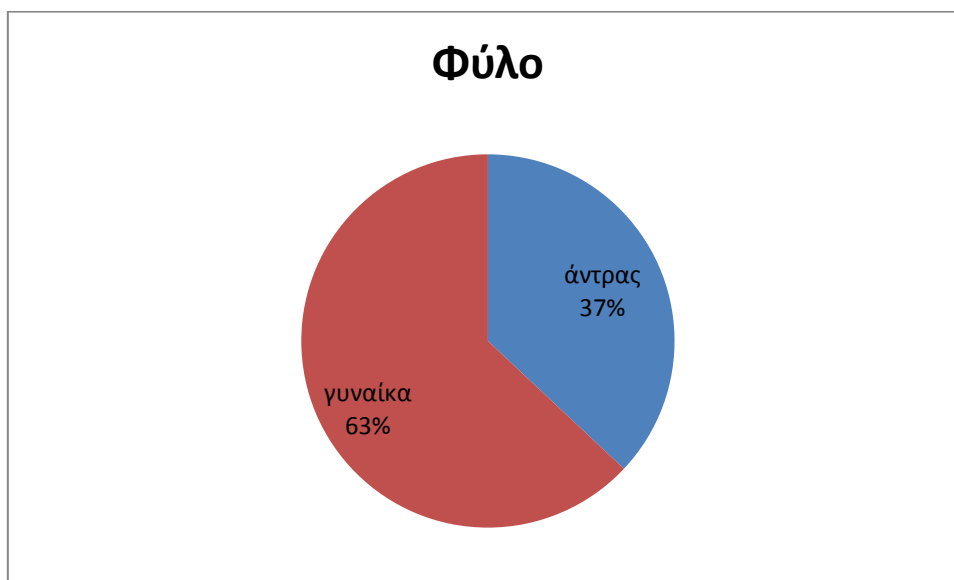
Στην έρευνα συμμετείχαν φοιτητές απ' όλα τα εξάμηνα. Η πλειοψηφία όμως των συμμετεχόντων ήταν στο ζ εξάμηνο (42%) ή επί πτυχίω (17%)

Γράφημα 3: Σχολή

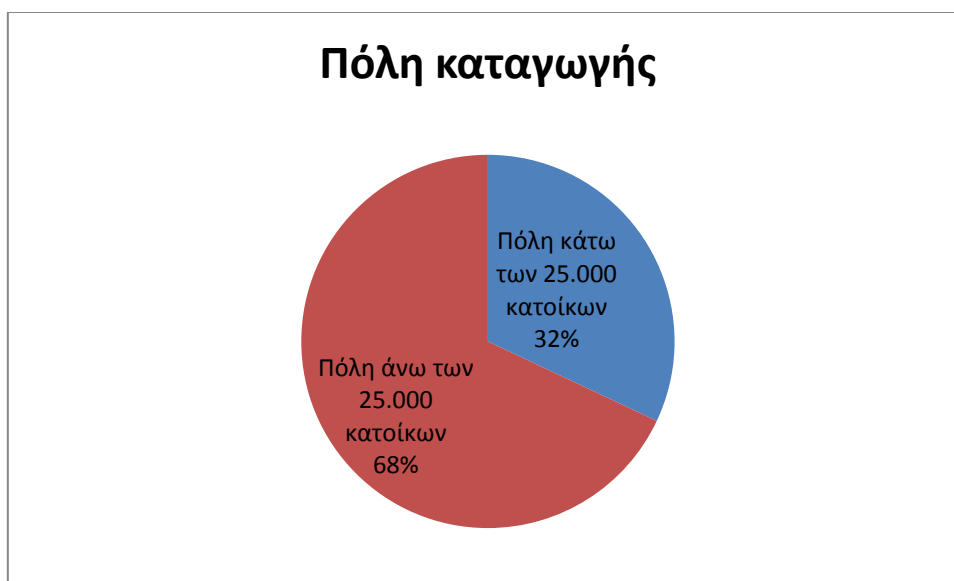
Το 51% των ερωτηθέντων ήταν φοιτητές ΣΕΥΠ και το 49% φοιτητές ΣΤΕΦ

Γράφημα 4: Φύλο συμμετεχόντων

Το 63% των συμμετεχόντων ήταν γυναίκες και το 37% ήταν άντρες.

Γράφημα 5: Πόλη καταγωγής συμμετεχόντων

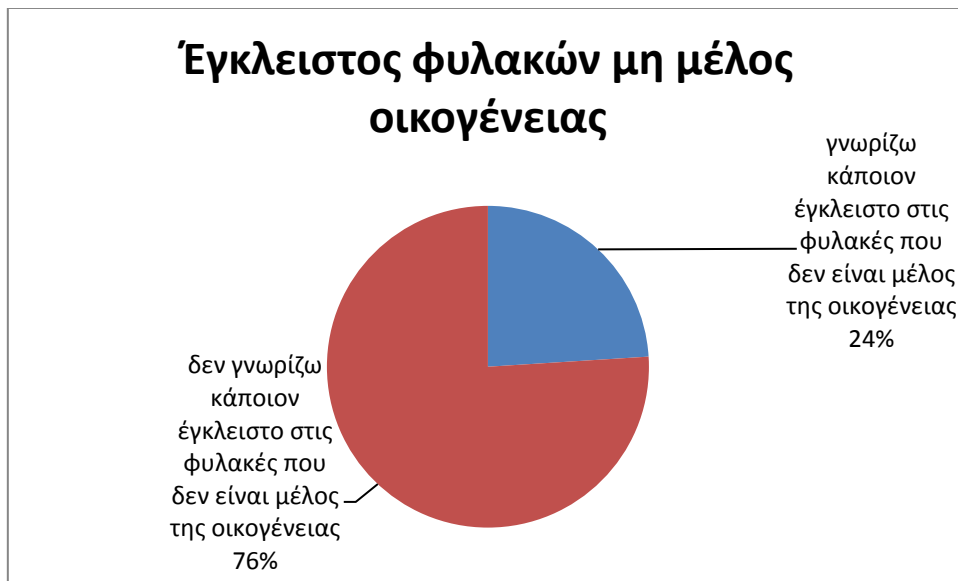
Το 68% των συμμετεχόντων κατάγονταν από πόλη άνω των 25.000 κατοίκων και το 32% από πόλη κάτω των 25.000 κατοίκων.

Γράφημα 6: Γνωστός έγκλειστος μέλος οικογένειας

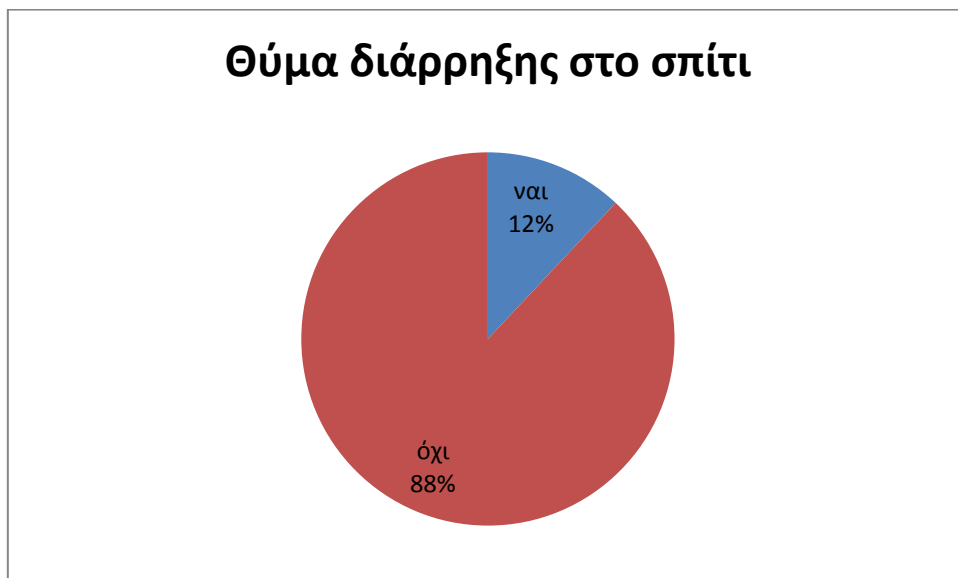
Μόνο το 6% των συμμετεχόντων είχαν κάποιος μέλος της οικογένειας τους που είχε εγκλειστεί σε κάποια στιγμή στις φυλακές.

Γράφημα 7: Γνωστός έγκλειστος μη μέλος οικογένειας

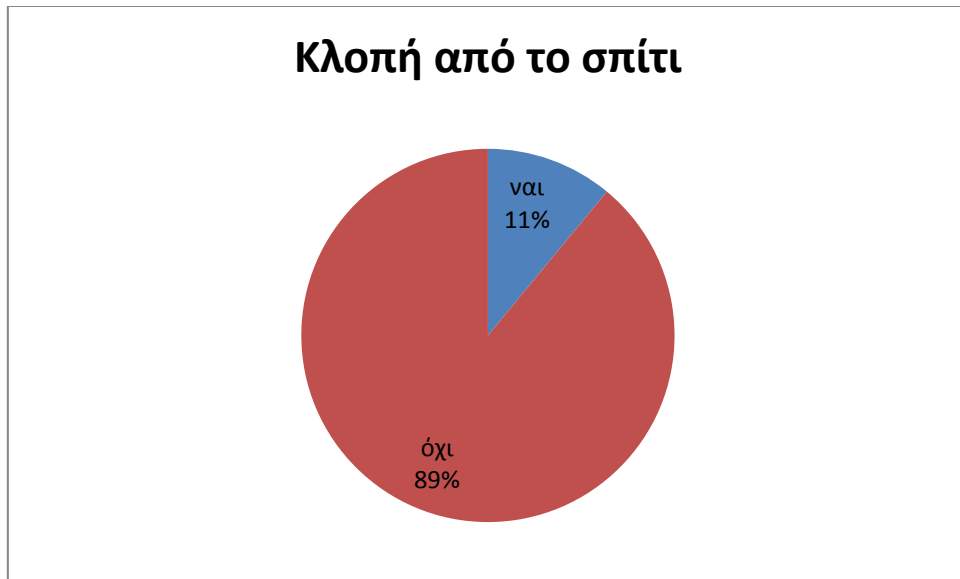
Μεγαλύτερο ήταν το ποσοστό των συμμετεχόντων (24%) που γνώριζαν κάποιον που ήταν ή είναι έγκλειστος στις φυλακές και δεν είναι μέλος της οικογένειάς τους, συγγενής ή φίλος.

Γράφημα 8α: Θύμα διάρρηξης

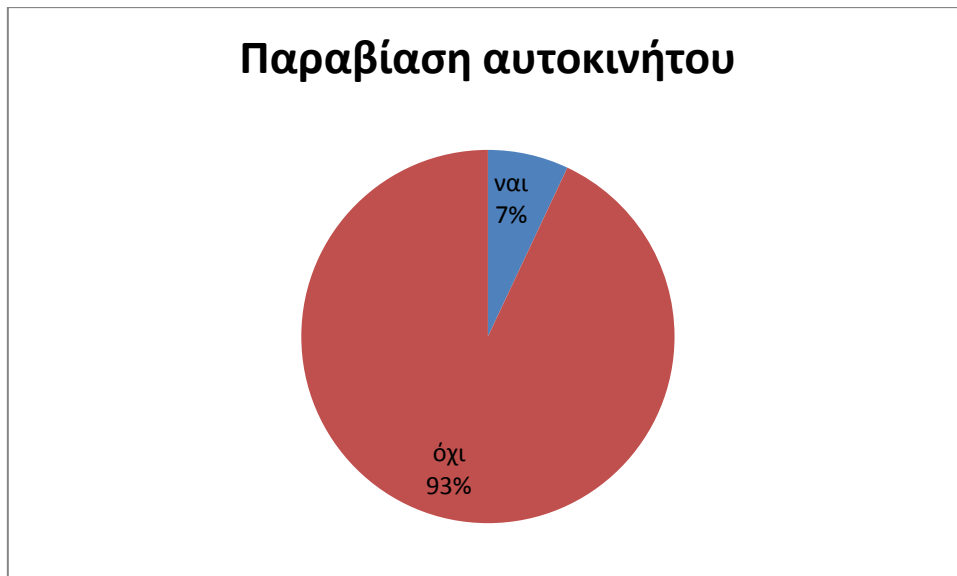
Αρκετοί συμμετέχοντες υπήρξαν θύμα κάποιου εγκλήματος. Το 12% δήλωσε ότι είχε υπάρξει θύμα διάρρηξης στο σπίτι του.

Γράφημα 8β: Θύμα κλοπής

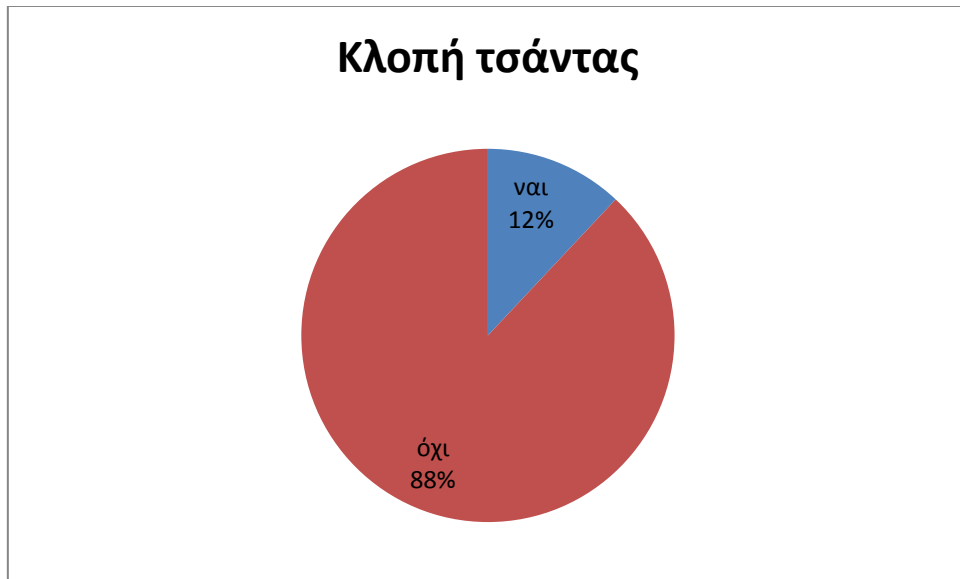
Το 11% δήλωσε ότι του είχαν κλέψει πράγματα από το σπίτι του.

Γράφημα 8γ: Θύμα παραβίασης αυτοκινήτου

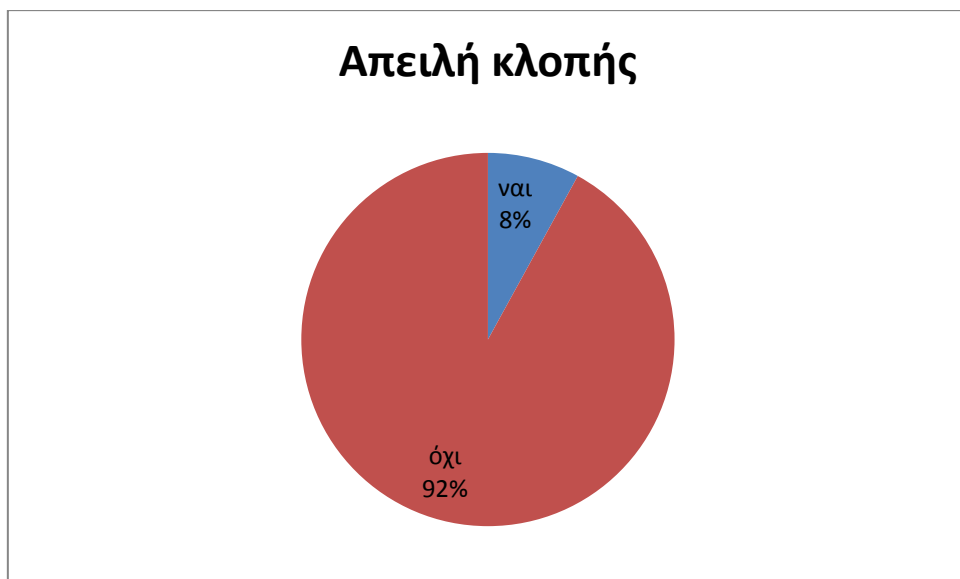
Το 7% δήλωσε ότι του είχαν παραβιάσει το αυτοκίνητο

Γράφημα 8δ: Θύμα διάρρηξης

Το 12% δήλωσε ότι του έκλεψαν το πορτοφόλι ή την τσάντα

Γράφημα 8ε: Θύμα απειλής κλοπής

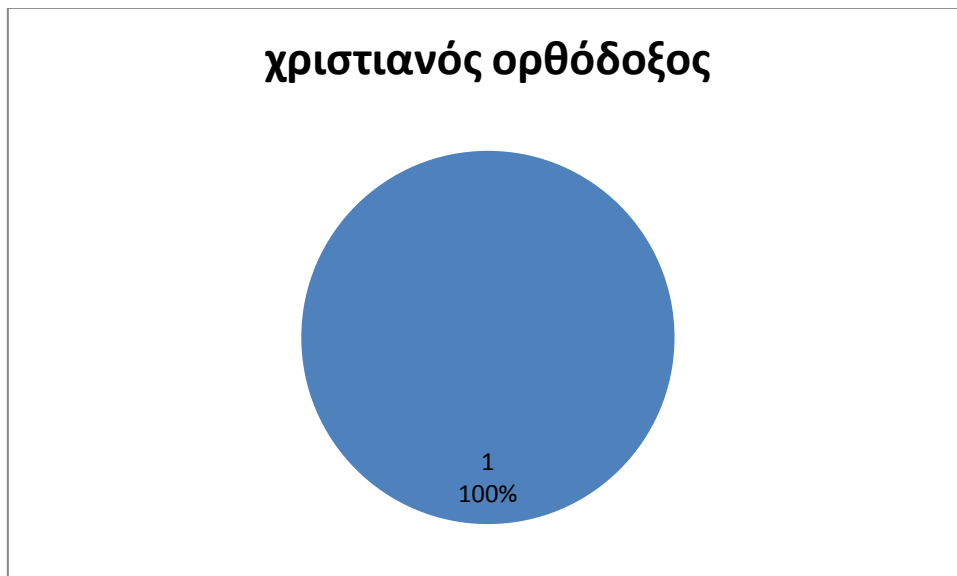
Το 8% δήλωσε ότι κάποιος τον απείλησε στο δρόμο ότι θα τον χτυπήσει ή κλέψει.

Γράφημα 8στ: Θύμα καβγά

Το 24% δήλωσε ότι τον είχε χτυπήσει κάποιος σε έναν καβγά

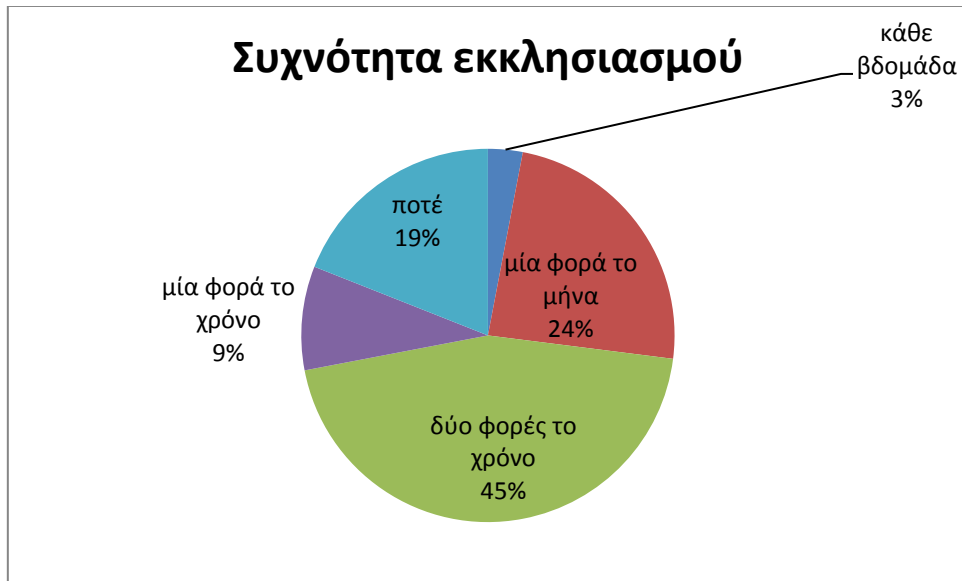
Γράφημα 9: Θρήσκευμα

Όλοι οι συμμετέχοντες ήταν χριστιανοί ορθόδοξοι

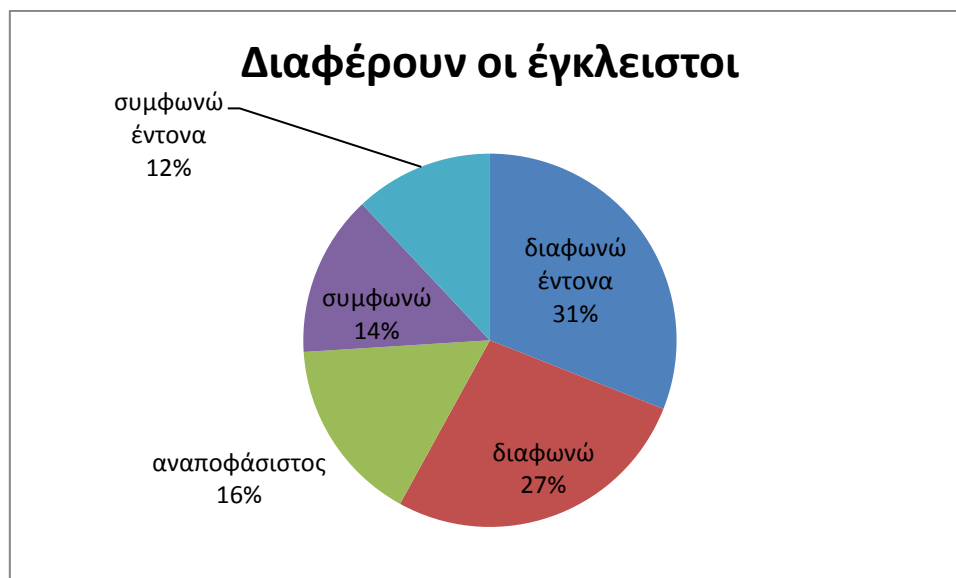
Γράφημα 10: Συχνότητα εκκλησιασμού

Το 3% των συμμετεχόντων δήλωσε ότι εκκλησιάζεται κάθε εβδομάδα, το 24% μία φορά το μήνα, το 45% δύο φορές το χρόνο, το 9% μία φορά το χρόνο και το 19% ποτέ.

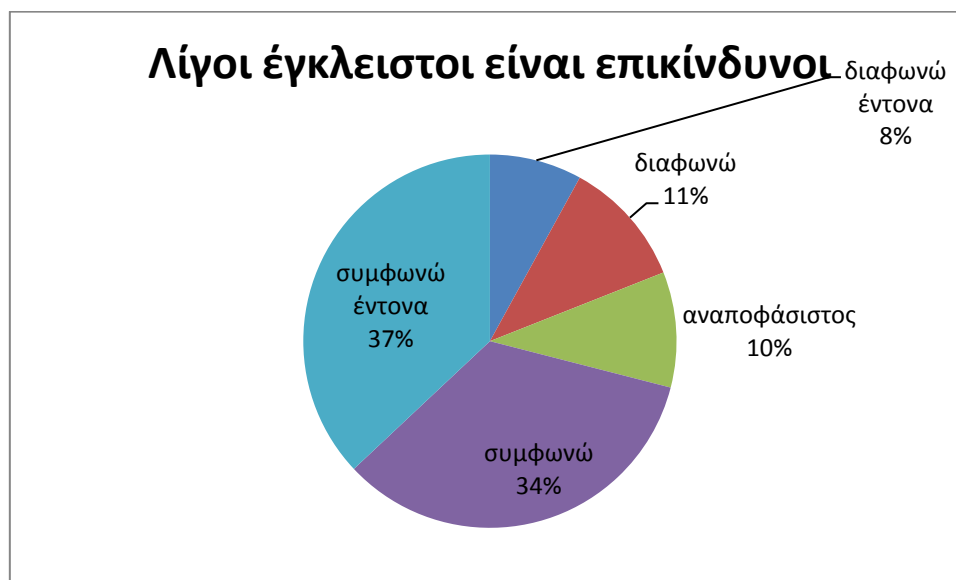
4.2. Στάσεις συμμετεχόντων απέναντι σε έγκλειστους φυλακών

Γράφημα 1. Οι έγκλειστοι διαφέρουν από τον περισσότερο κόσμο

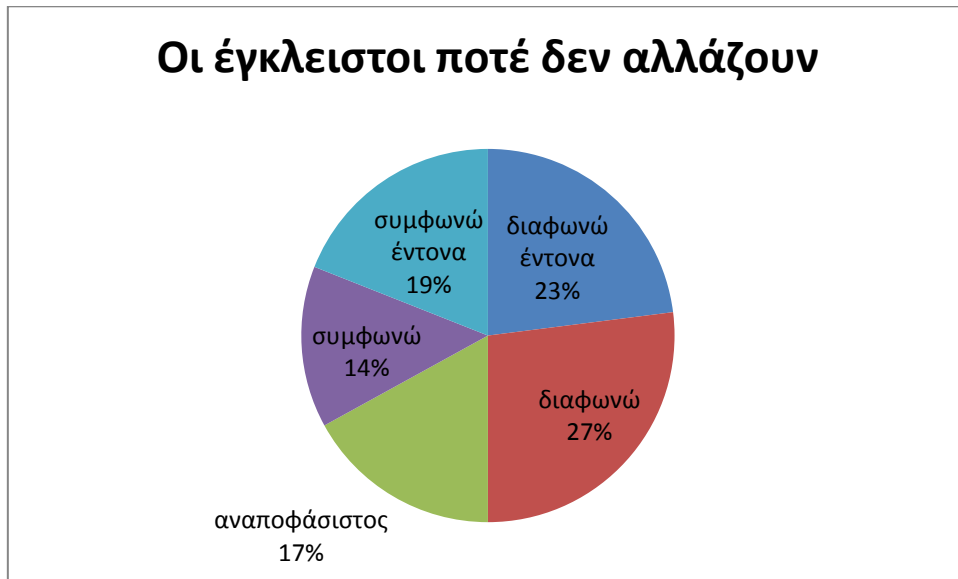
Οι συμμετέχοντες δεν πιστεύουν στην πλειοψηφία ότι οι έγκλειστοι διαφέρουν από τον περισσότερο κόσμο

Γράφημα 2. Μόνο λίγοι έγκλειστοι είναι στην ουσία επικίνδυνοι

34% απάντησε ότι συμφωνεί και 37% ότι συμφωνεί έντονα με τη δήλωση ότι μόνο λίγοι έγκλειστοι είναι στην ουσία επικίνδυνοι.

Γράφημα 3. Οι έγκλειστοι ποτέ δεν αλλάζουν

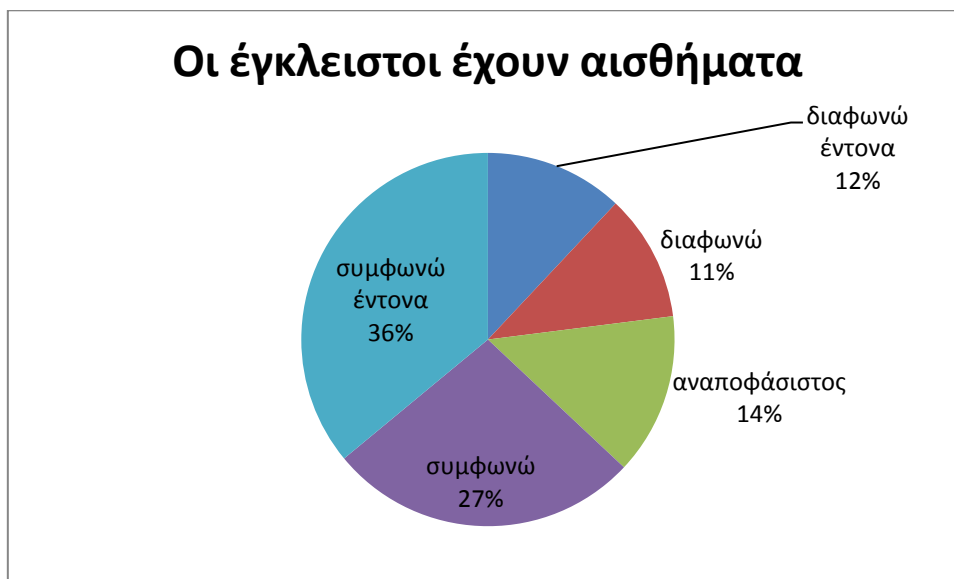
Το 27% δήλωσε ότι δεν συμφωνεί με τη δήλωση ότι οι έγκλειστοι ποτέ δεν αλλάζουν

Γράφημα 4. Οι περισσότεροι έγκλειστοι είναι θύματα των περιστάσεων και τους αξίζει να λάβουν βοήθεια

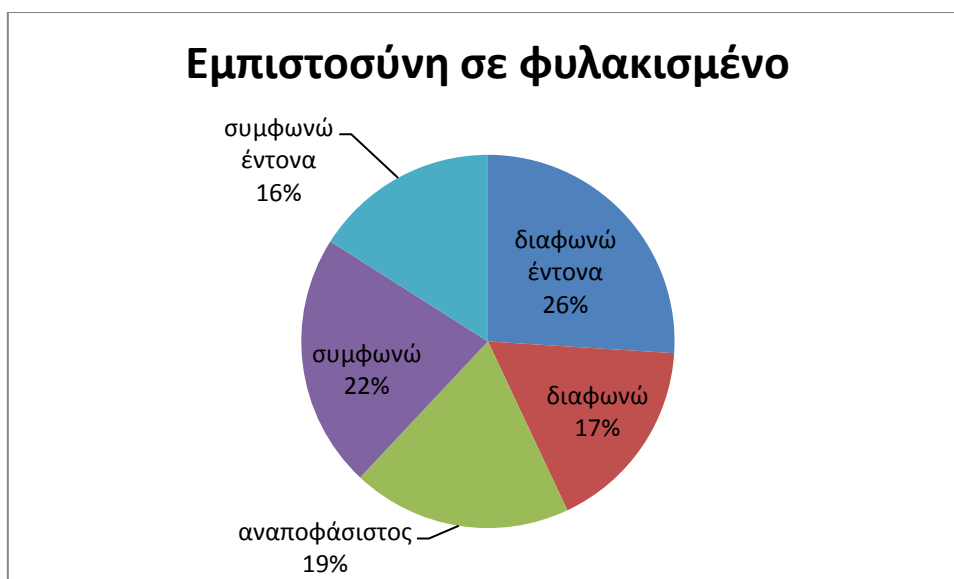
Δίστανται οι απόψεις των συμμετεχόντων ως προς το εάν οι περισσότεροι έγκλειστοι είναι θύματα των περιστάσεων και τους αξίζει να λάβουν βοήθεια

Γράφημα 5. Οι έγκλειστοι έχουν αισθήματα όπως όλοι μας

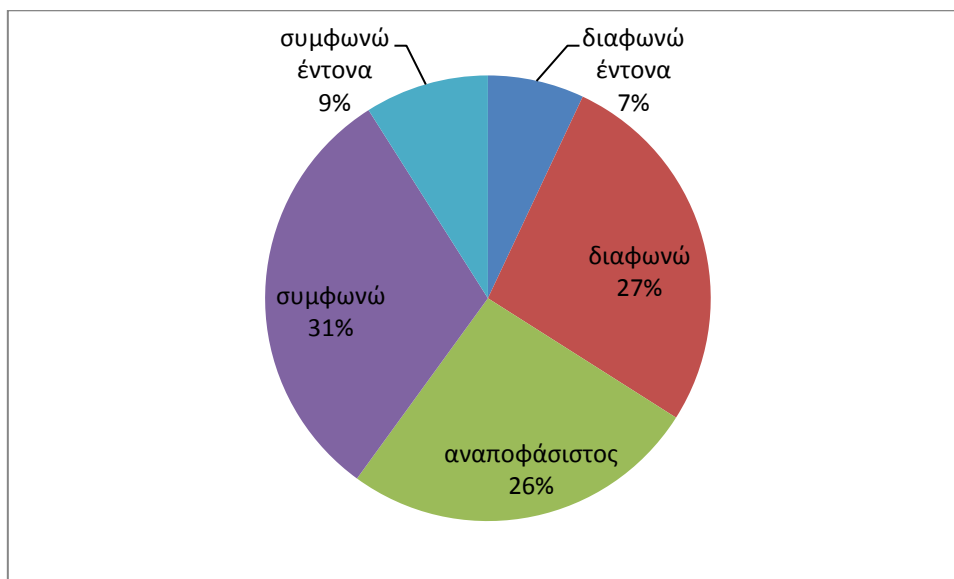
Το 27% των συμμετεχόντων δήλωσε ότι συμφωνεί με τη δήλωση ότι οι έγκλειστοι έχουν αισθήματα όπως όλοι μας.

Γράφημα 6. Δεν είναι έξυπνο να εμπιστευτείς έναν φυλακισμένο

Δίστανται οι απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με το αν μπορούν να εμπιστευτούν έναν φυλακισμένο

Γράφημα 7. Πιστεύω ότι θα συμπαθούσα αρκετούς έγκλειστους φυλακών

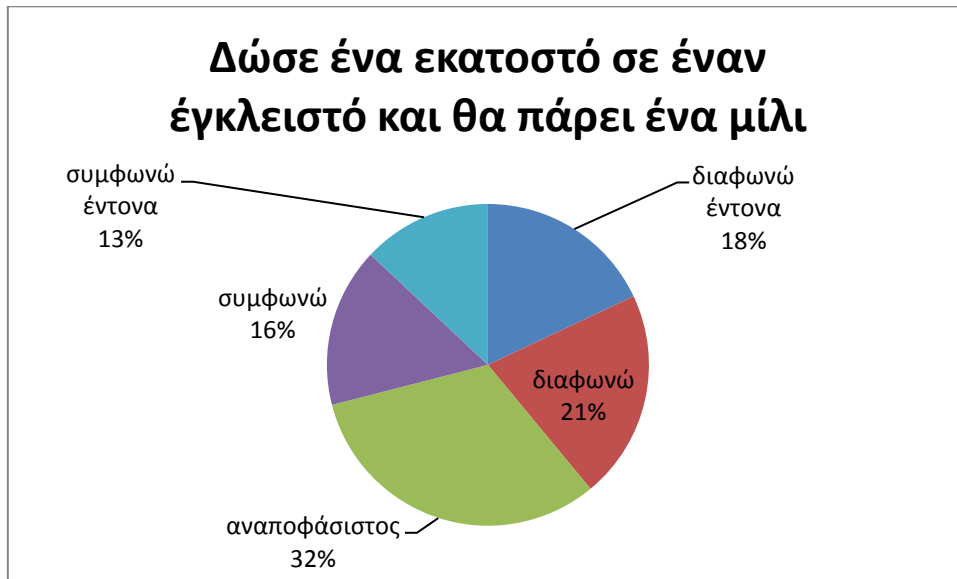
Το 29% δηλώνει ότι συμφωνεί με τη δήλωση *Πιστεύω ότι θα συμπαθούσα αρκετούς έγκλειστους φυλακών*, το 25% ότι συμφωνεί έντονα και το 17% ότι είναι αναποφάσιστο.

Γράφημα 8. Οι κακές σωφρονιστικές εγκαταστάσεις απλά κάνουν τους έγκλειστους ακόμα χειρότερους.

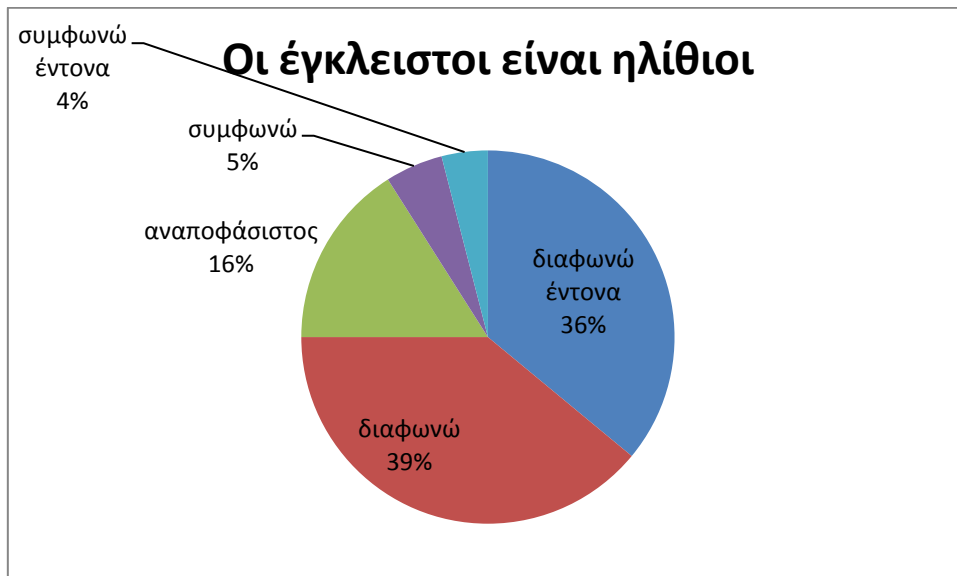
Οι συμμετέχοντες συμφωνούν έντονα σε ποσοστό 26% με την άποψη ότι οι κακές σωφρονιστικές εγκαταστάσεις απλά κάνουν τους έγκλειστους ακόμα χειρότερους.

Γράφημα 9. Δώσε ένα εκατοστό σε έναν έγκλειστο και θα πάρει ένα μίλι

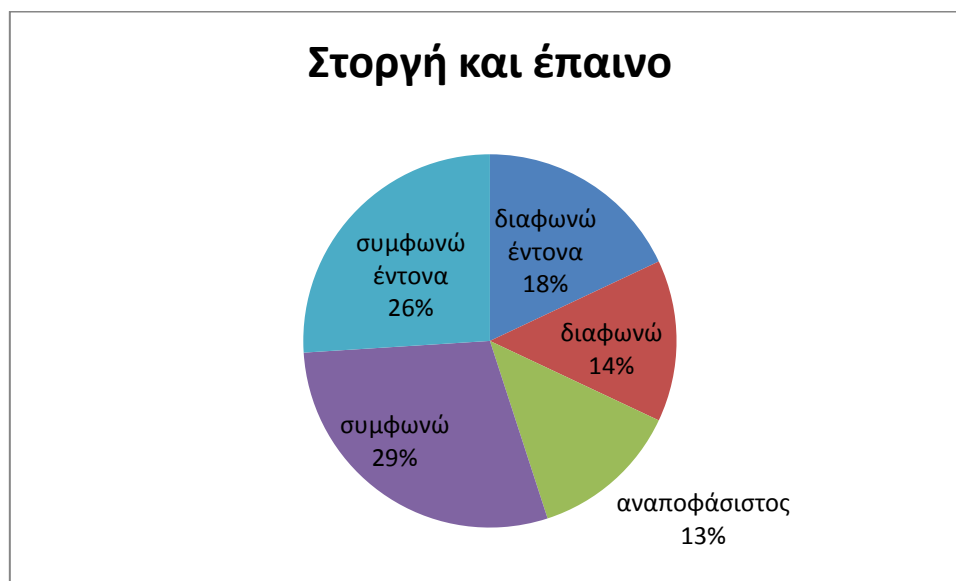
32% των ερωτηθέντων δήλωσαν αναποφάσιστοι ως προς τη δήλωση δώσε ένα εκατοστό σε έναν έγκλειστο και θα πάρει ένα μίλι.

Γράφημα 10. Οι περισσότεροι έγκλειστοι είναι ηλίθιοι

Δεν συμφωνούν οι συμμετέχοντες σε ποσοστό 75% με τη δήλωση ότι οι περισσότεροι έγκλειστοι είναι ηλίθιοι

Γράφημα 11. Οι έγκλειστοι χρειάζονται στοργή και έπαινο όπως οποιοσδήποτε άλλος

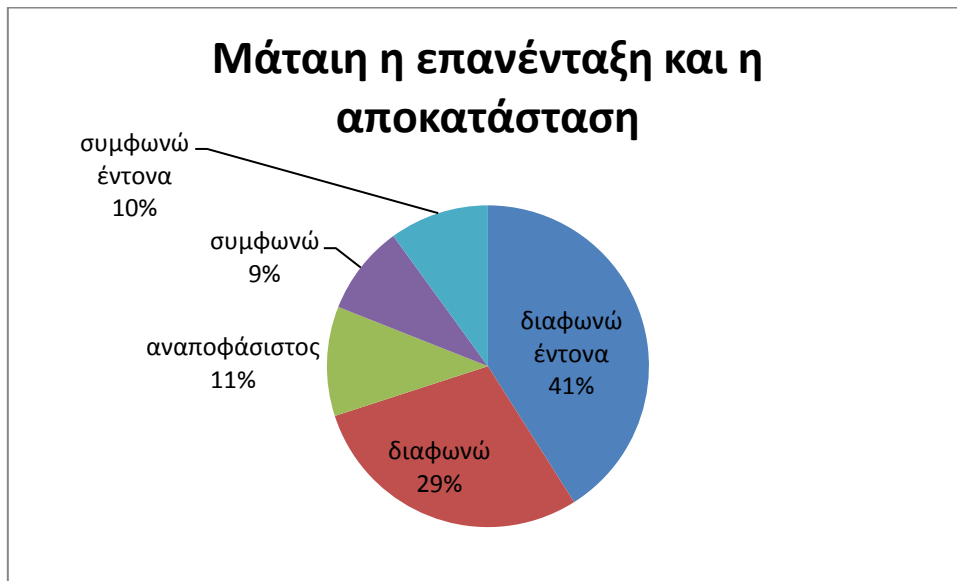
Με τη δήλωση ότι οι έγκλειστοι χρειάζονται στοργή και έπαινο όπως οποιοσδήποτε άλλος συμφωνεί έντονα το 26% των ερωτηθέντων.

Γράφημα 12. Δεν πρέπει να περιμένεις πολλά από έναν έγκλειστο

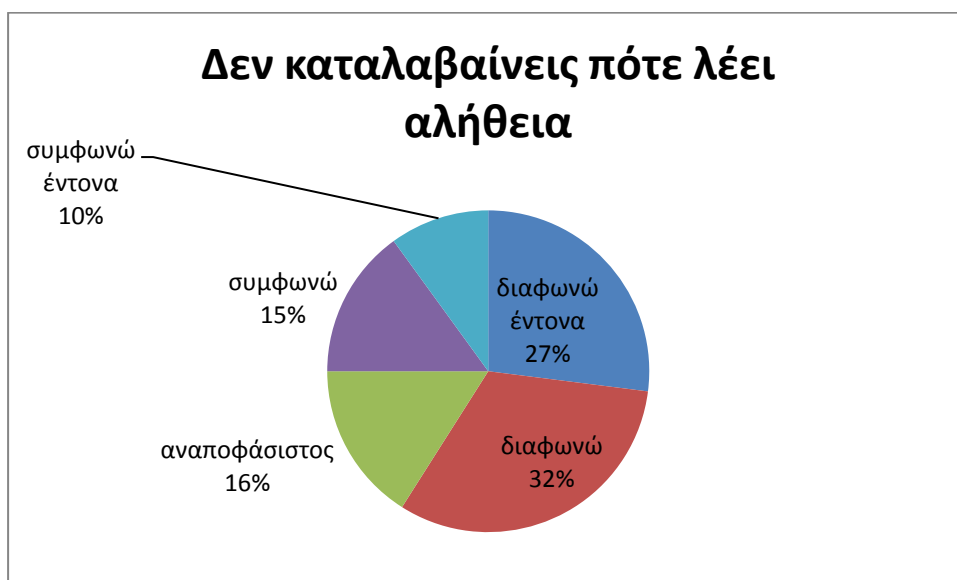
(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

Γράφημα 13. Το να προσπαθείς να αποκαταστήσεις και να επανεντάξεις στην κοινωνία τους έγκλειστους είναι τσάμπα κόπος και χρήμα

Ελάχιστοι είναι οι συμμετέχοντες που δεν πιστεύουν ότι είναι χρήση και αποτελεσματική η αποκατάσταση και επανένταξη των εγκλειστών (διαφωνώ έντονα 41%, διαφωνώ 29%).

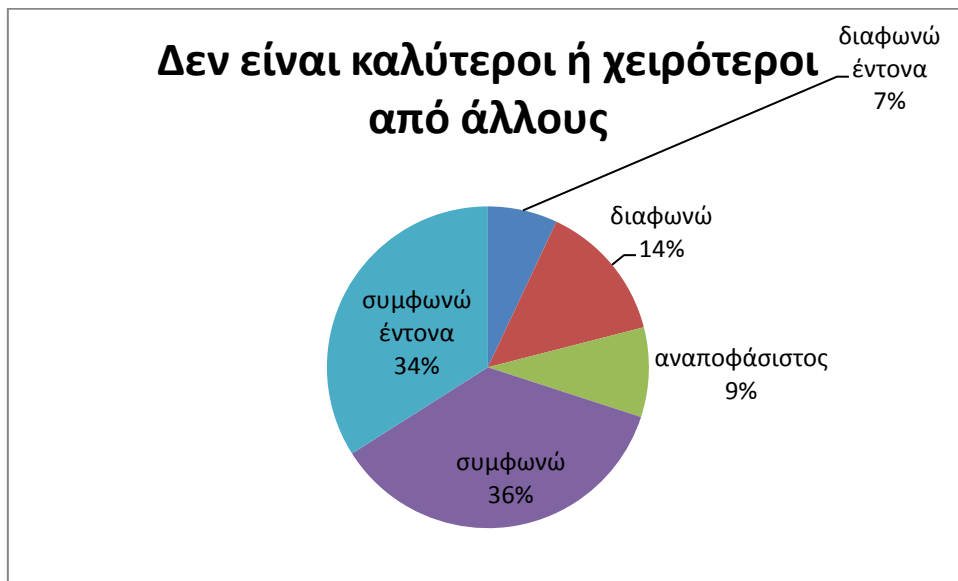
Γράφημα 14. Ποτέ δεν ξέρεις ποτέ λέει την αλήθεια ένας έγκλειστος

Οι συμμετέχοντες διαφωνούν με την άποψη ότι ποτέ δεν ξέρεις ποτέ λέει την αλήθεια ένας έγκλειστος (Διαφωνώ έντονα 27%, διαφωνώ 32%).

Γράφημα 15. Οι έγκλειστοι δεν είναι καλύτεροι ή χειρότεροι από άλλους ανθρώπους

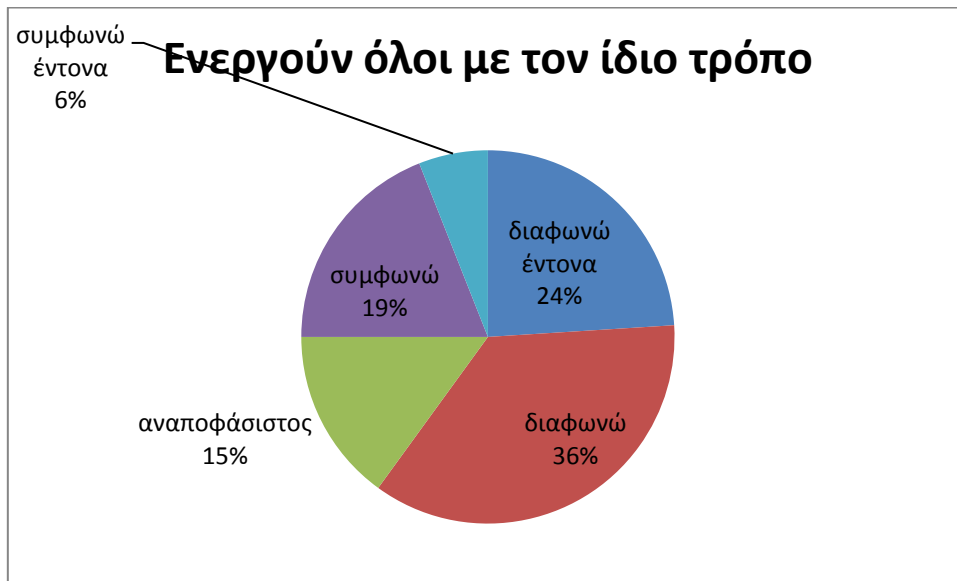
Η δήλωση ότι οι έγκλειστοι δεν είναι καλύτεροι ή χειρότεροι από άλλους ανθρώπους βρίσκει σύμφωνους το 70% των συμμετεχόντων.

Γράφημα 16. Πρέπει πάντα να είσαι σε επιφυλακή με τους έγκλειστους

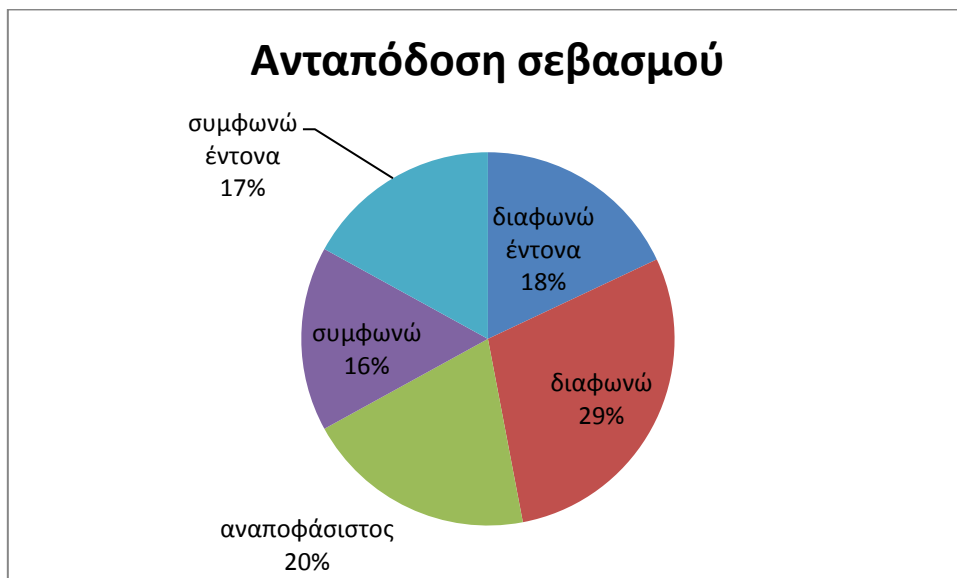
Οι περισσότεροι συμμετέχοντες δεν αισθάνονται ότι πρέπει πάντα να είσαι σε επιφυλακή με τους έγκλειστους (συμφωνώ 12%, συμφωνώ έντονα 16%)..

Γράφημα 17. Γενικά όλοι οι έγκλειστοι σκέφτονται και ενεργούν με τον ίδιο τρόπο.

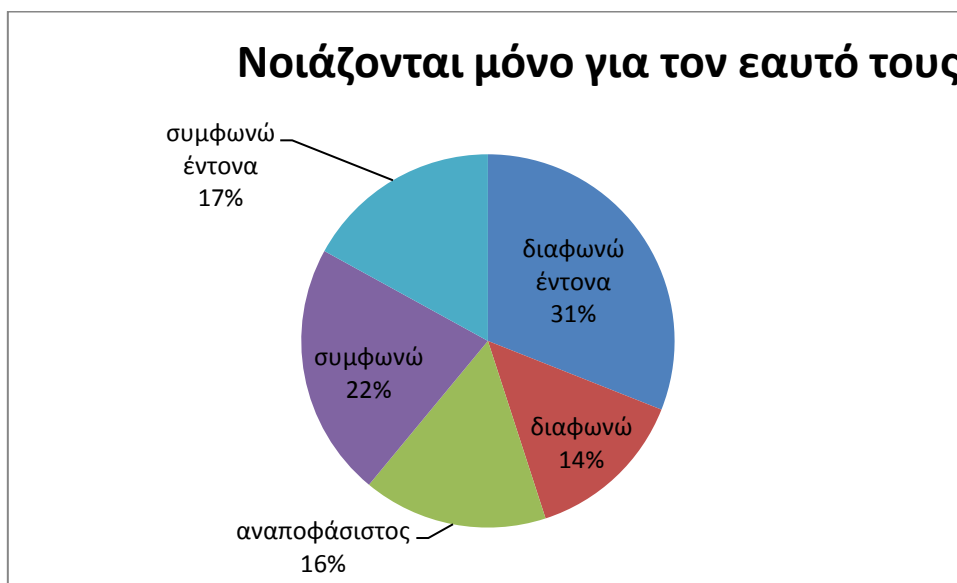
Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων διαφωνεί με τη δήλωση ότι γενικά όλοι οι έγκλειστοι σκέφτονται και ενεργούν με τον ίδιο τρόπο (Διαφωνώ έντονα 24%, διαφωνώ 36%)

Γράφημα 18. Εάν δείξεις σεβασμό σε έναν έγκλειστο θα το ανταποδώσει

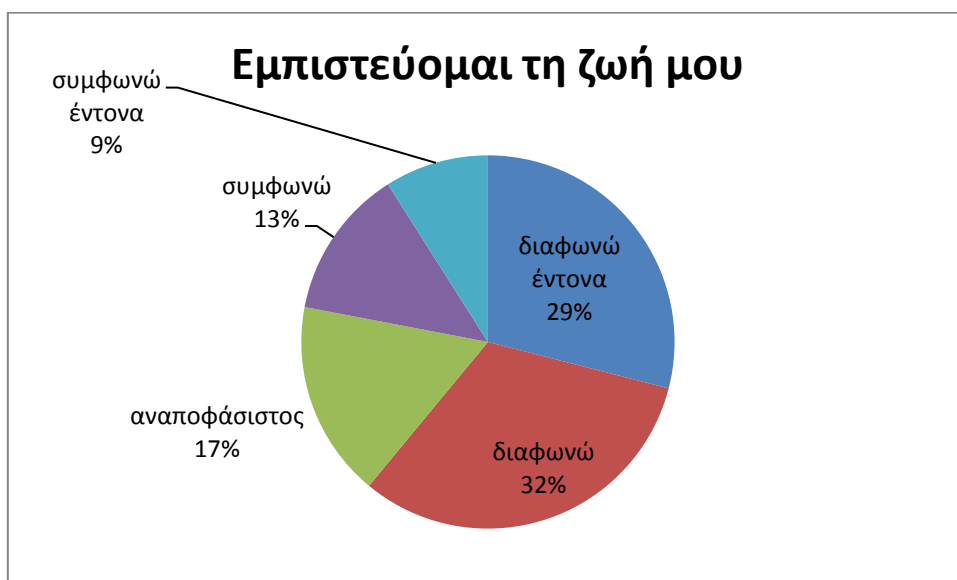
Δεν πιστεύει μεγάλο μέρος των ερωτηθέντων ότι εάν δείξεις σεβασμό σε έναν έγκλειστο θα το ανταποδώσει (διαφωνώ έντονα 18%, διαφωνώ 29%).

Γράφημα 19. Οι έγκλειστοι νοιάζονται μόνο για τον εαυτό τους

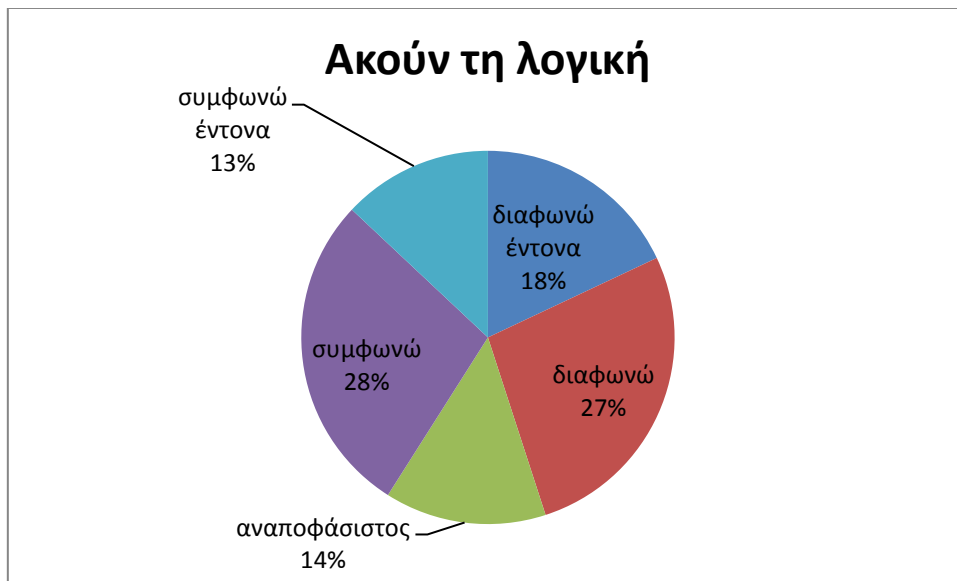
Οι περισσότεροι συμμετέχοντες απάντησαν ότι δεν νοιάζονται μόνο για τον εαυτό τους. Το 31% απάντησε ότι διαφωνώ έντονα και το 17% ότι συμφωνώ έντονα.

Γράφημα 20. Υπάρχουν κάποιους έγκλειστους στους οποίους θα εμπιστευόμουν ακόμα και τη ζωή μου

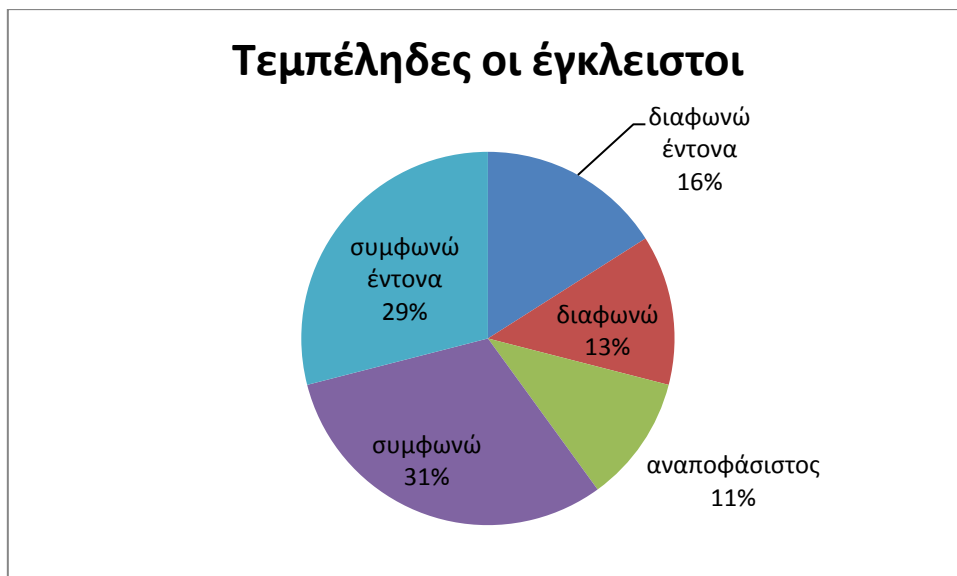
Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων απάντησε ότι δεν θα εμπιστευόταν και τη ζωή τους σε κάποιους έγκλειστους (29% διαφωνώ έντονα, 32% διαφωνώ).

Γράφημα 21. Οι έγκλειστοι ακούν στην λογική

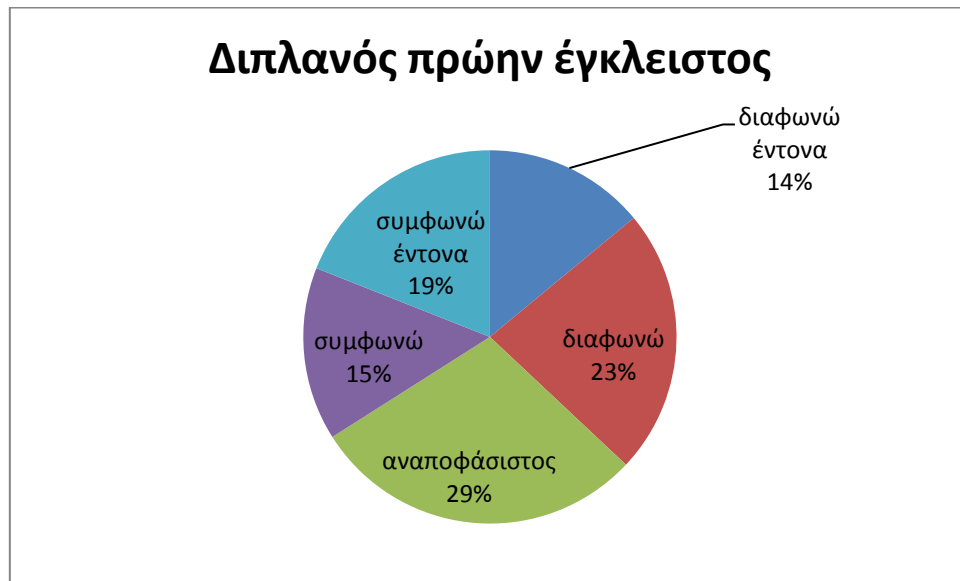
Η δήλωση ότι οι έγκλειστοι ακούν στη λογική δεν βρίσκει σύμφωνο το 45% των ερωτηθέντων όπου το 27% απάντησε ότι διαφωνεί και το 18% ότι διαφωνεί έντονα..

Γράφημα 22. Οι περισσότεροι έγκλειστοι είναι πολύ τεμπέληδες για να δουλέψουν για να βγάλουν τα προς το ζειν.

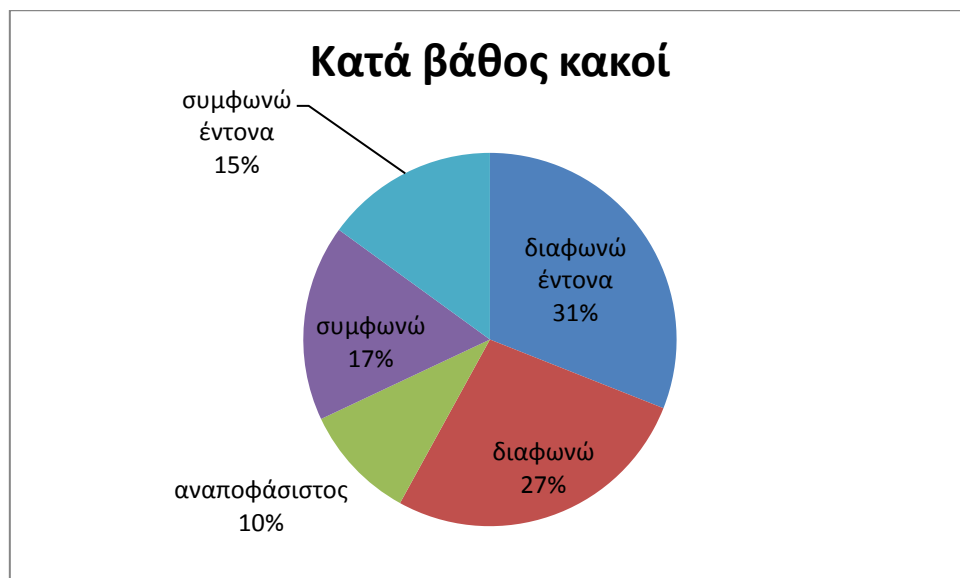
Το 60% των ερωτηθέντων συμφωνούν ότι οι περισσότεροι έγκλειστοι είναι πολύ τεμπέληδες για να δουλέψουν για να βγάλουν τα προς το ζειν.

Γράφημα 23. Δεν θα με πείραζε να ζω σε ένα σπίτι που ο διπλανός είναι πρώην έγκλειστος

Το να έχουν οι συμμετέχοντες διπλανό κάποιον που είναι πρώην έγκλειστος είναι ένα θέμα που τους προβληματίζει, καθώς το 26% δήλωσε αναποφάσιστο, το 19% πιστεύει ότι δεν θα το ενοχλούσε και το 14% δεν θα ήθελε καθόλου.

Γράφημα 24. Οι έγκλειστοι είναι κακοί στο βάθος της καρδιάς τους

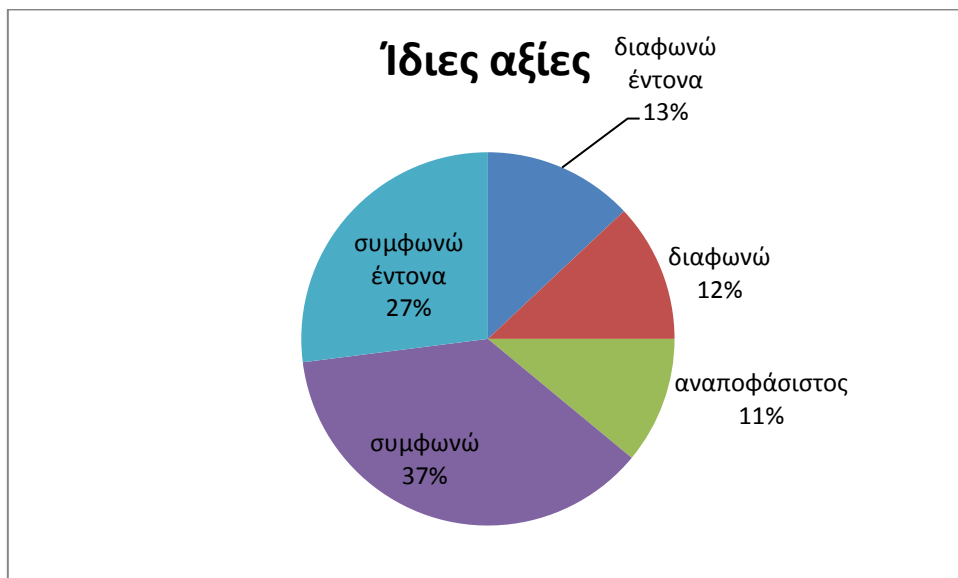
3 στους 5 συμμετέχοντες (58%) διαφωνούν ή διαφωνούν έντονα με την άποψη ότι οι έγκλειστοι είναι κακοί στο βάθος της καρδιάς τους

Γράφημα 25. Οι έγκλειστοι πάντα προσπαθούν να έχουν κάποιο όφελος από όλες τις γνωριμίες τους

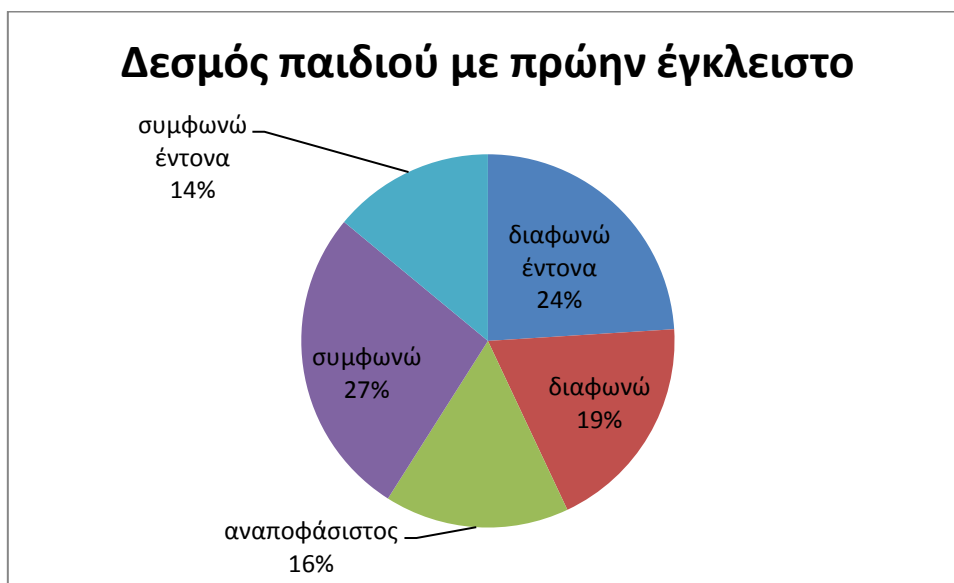
Η δήλωση ότι οι έγκλειστοι πάντα προσπαθούν να έχουν κάποιο όφελος από όλες τις γνωριμίες τους βρίσκει σύμφωνο το 29% και έντονα σύμφωνα το 26% των ερωτηθέντων

Γράφημα 26. Οι αξίες των εγκλείστων είναι περίπου ίδιες με αυτές που έχουμε όλοι οι άνθρωποι

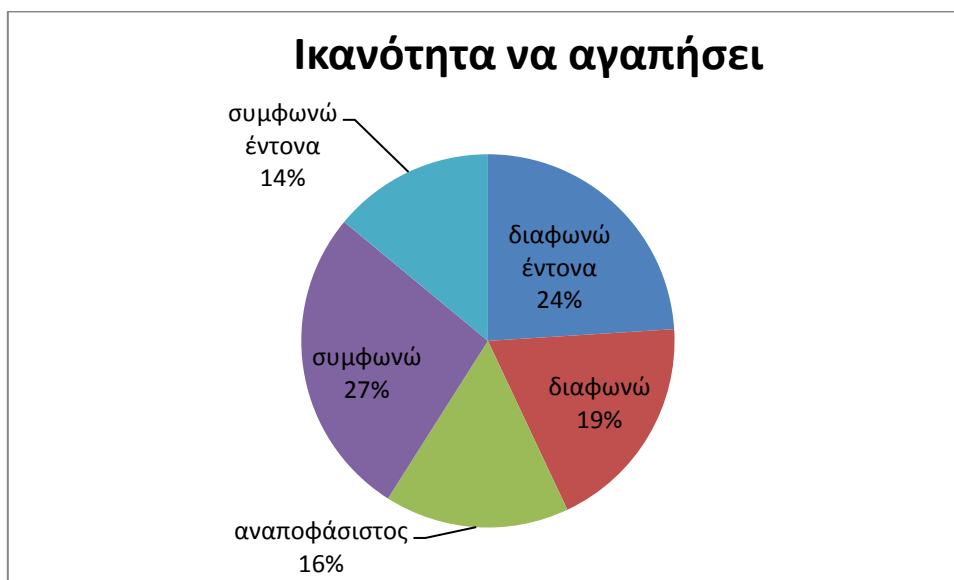
Μόνο το 25% των συμμετεχόντων συμφωνεί ή συμφωνεί έντονα με την δήλωση ότι οι αξίες των εγκλείστων είναι περίπου ίδιες με αυτές που έχουμε όλοι οι άνθρωποι

. Γράφημα 27 Δεν θα ήθελα ποτέ κάποιο παιδί μου να έχει δεσμό με κάποιον πρώην έγκλειστο

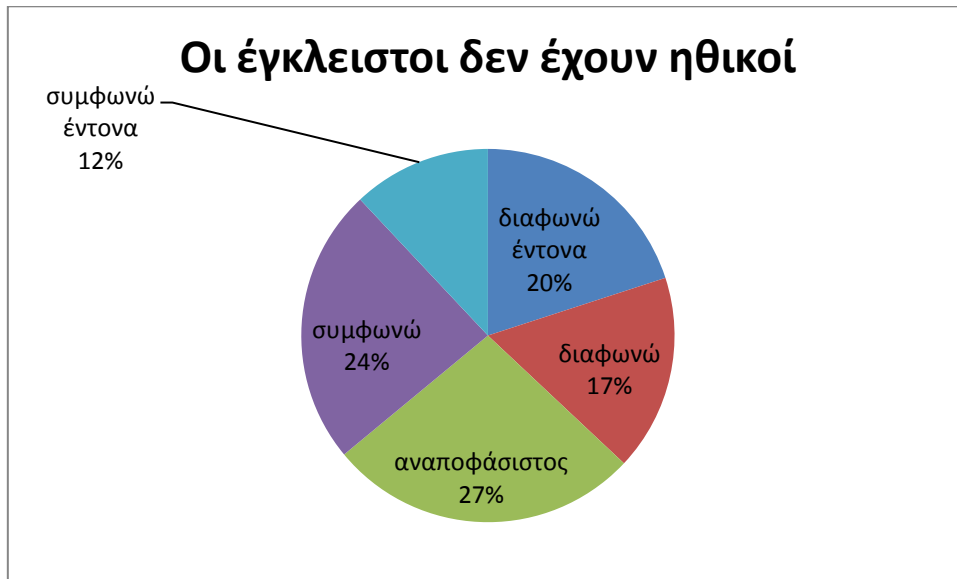
Δεν συμφωνούν όλοι οι συμμετέχοντες ως προς αν θα ήθελαν το παιδί να έχει δεσμό με κάποιον πρώην έγκλειστο. Το 16% δήλωσε αναποφάσιστο και το 41% ότι συμφωνεί έντονα ή απλά συμφωνεί.

Γράφημα 28. Οι περισσότεροι έγκλειστοι μπορούν να αγαπήσουν

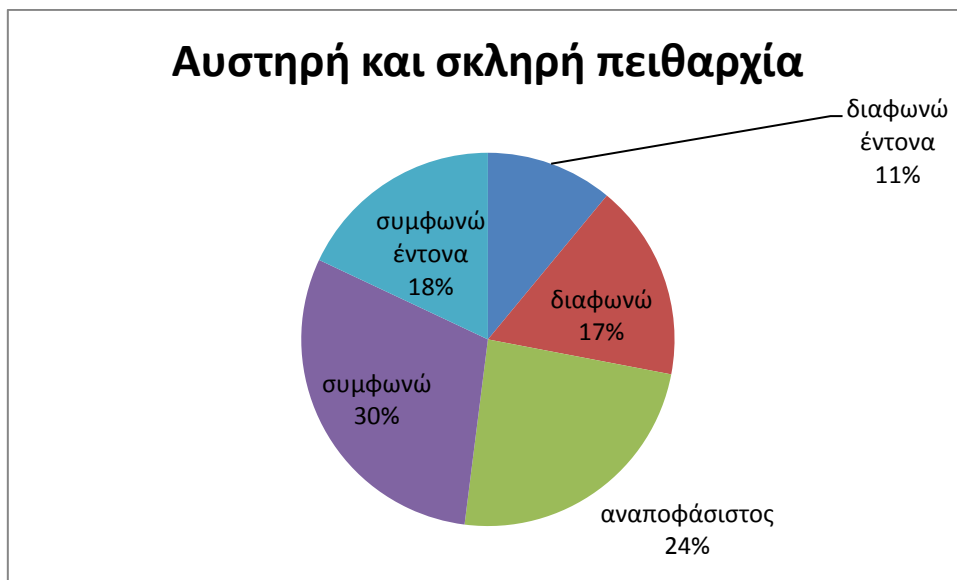
Η αγάπη δεν είναι κάτι ξένο για τους έγκλειστους και ούτε είναι σε θέση να μην μπορούν να αγαπήσουν σύμφωνα με το 48% των ερωτηθέντων.

Γράφημα 29. Οι έγκλειστοι δεν έχουν ηθική.

Μοιρασμένες είναι οι απόψεις των συμμετεχόντων σχετικά με το αν οι έγκλειστοι έχουν ηθικοί καθώς το 37% δήλωσε ότι διαφωνεί ή διαφωνεί έντονα με τη δήλωση αυτή και το 36% ότι συμφωνεί ή συμφωνεί έντονα.

Γράφημα 30. Οι έγκλειστοι θα πρέπει να είναι υπό αυστηρή και σκληρή πειθαρχία

Η αυστηρή και σκληρή πειθαρχία ως τρόπος αντιμετώπισης των εγκλείστων δεν βρίσκει σύμφωνους μεγάλο ποσοστό των συμμετεχόντων, 31 % απάντησαν ότι διαφωνούν έντονα και το 28% ότι διαφωνούν.

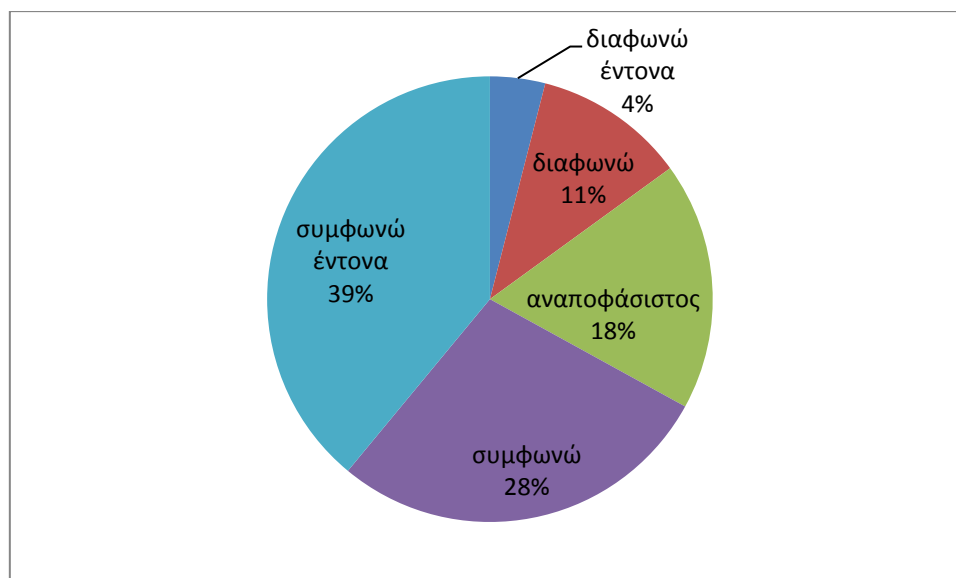

Γράφημα 31. Γενικά οι έγκλειστοι είναι κακοί άνθρωποι

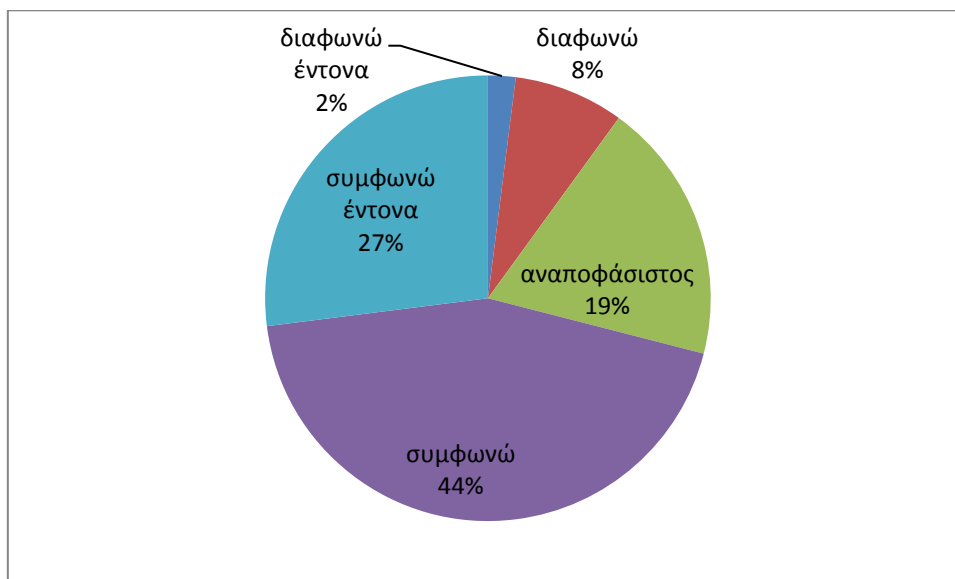
Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων δεν συμφωνεί με τη δήλωση ότι οι έγκλειστοι είναι κακοί άνθρωποι. 21% απάντησε ότι διαφωνεί έντονα και 23% ότι διαφωνεί.

Γράφημα 32. Οι περισσότεροι έγκλειστοι μπορούν να αποκατασταθούν

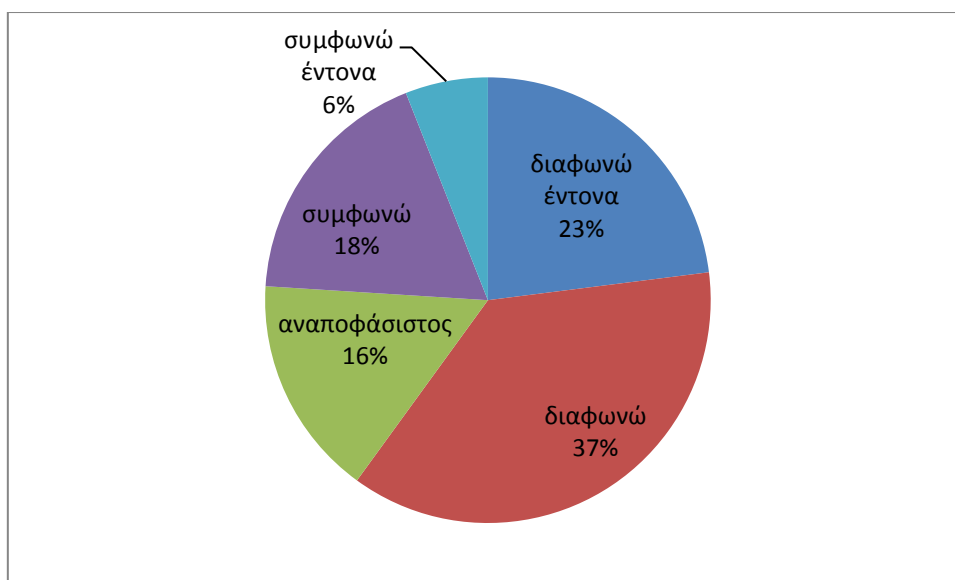
Μόνο ένα 8% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι δεν συμφωνεί με τη δήλωση ότι οι περισσότεροι έγκλειστοι μπορούν να αποκατασταθούν. Το 48% απάντησε ότι συμφωνεί έντονα και το 31% ότι συμφωνεί.

Γράφημα 33. Κάποιοι έγκλειστοι είναι αρκετά καλοί άνθρωποι

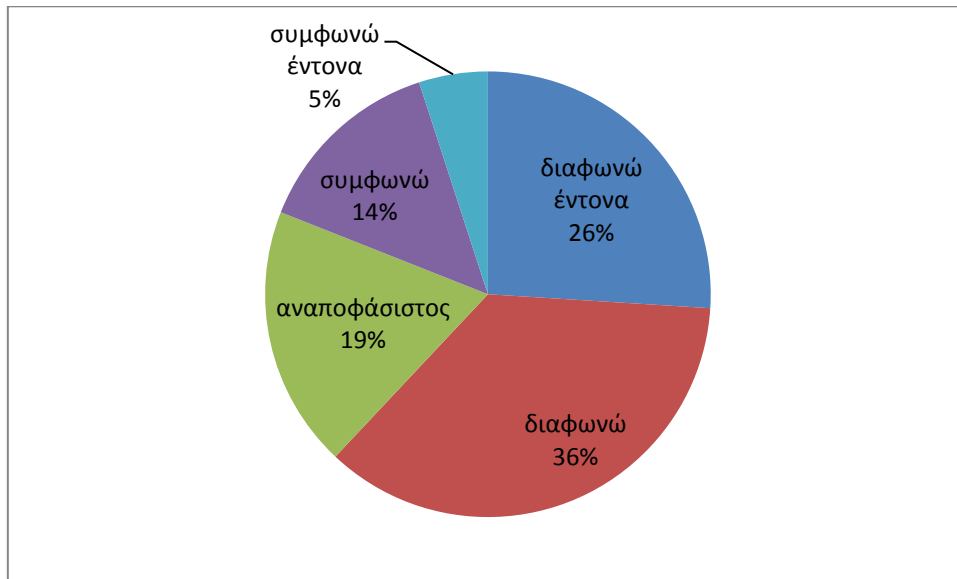
Μεγάλος αριθμός επίσης των συμμετεχόντων συμφωνεί με τη δήλωση ότι κάποιοι έγκλειστοι είναι αρκετά καλοί άνθρωποι. Το 44% απάντησε ότι συμφωνεί και το 27% ότι συμφωνεί έντονα.

Γράφημα 34. Θα ήθελα να κάνω παρέα με κάποιους έγκλειστους

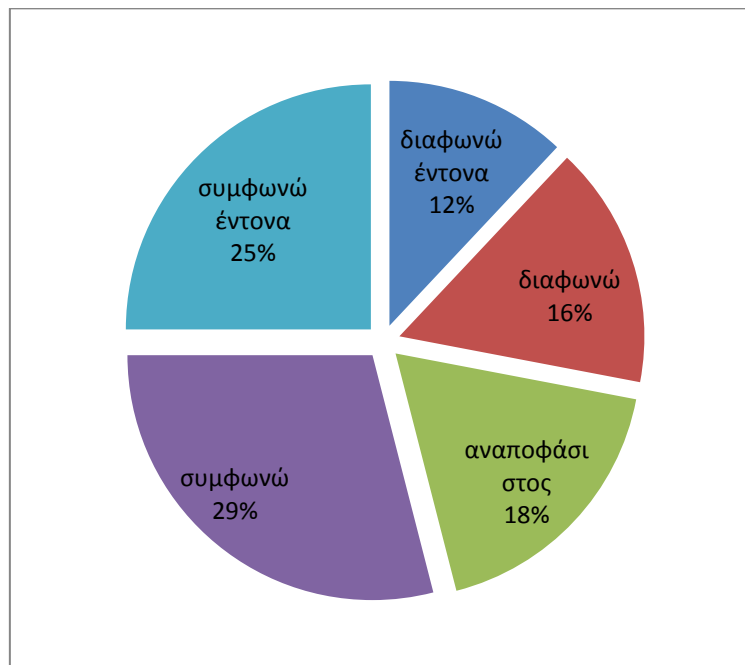
Οι ερωτηθέντες δήλωσαν στην πλειοψηφία τους ότι δεν θα ήθελαν να κάνουν παρέα με κάποιους έγκλειστους. 37% απάντησε ότι διαφωνεί και 23% ότι διαφωνεί έντονα.

Γράφημα 35. Οι έγκλειστοι σέβονται μόνο την ωμή βία

Οι συμμετέχοντες στην πλειοψηφία τους διαφωνούν (36%) ή διαφωνούν έντονα (26%) με τη δήλωση ότι οι έγκλειστοι σέβονται μόνο την ωμή βία.

Γράφημα 36. Εάν ένας φυλακισμένος επιδεικνύει καλή συμπεριφορά στη φυλακή θα πρέπει να αποφυλακίζεται

Οι μισοί περίπου συμμετέχοντες (29% συμφωνώ και 25% συμφωνώ έντονα) πιστεύουν ότι εάν ένας φυλακισμένος επιδεικνύει καλή συμπεριφορά στη φυλακή θα πρέπει να αποφυλακίζεται. Μόνο το 12% δήλωσε ότι διαφωνεί έντονα

4.3 Ανάλυση αξιοπιστίας

Ανάλυση αξιοπιστίας έγινε για το ερωτηματολόγιο Attitudes Toward Prisoners (ATP) Scale των Melvin et al. (1985). Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι στο ερωτηματολόγιο υπήρχε υψηλός βαθμός αξιοπιστίας καθώς ήταν μεγαλύτερη η τιμή του Cronbach's Alpha από 0,6.

Πίνακας 1. Cronbach's Alpha

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,893	36

4.4 Levene's Test

Για τη διερεύνηση των ερωτημάτων της έρευνας, αν το φύλο επηρεάζει τις απόψεις των ερωτηθέντων, χρησιμοποιήθηκε το Levene's

Πίνακας 2: Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	T	Df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Attitudes Toward Prisoners	Equal variances assumed	3,023	,090	-3,1	38	,004	-6,083	1,961	-10,053	-2,112

Equal variances not assumed	-	2,631	15,252	,019	-6,08333	2,31176	-	11,00365	-	1,163
-----------------------------	---	-------	--------	------	----------	---------	---	----------	---	-------

Από τα αποτελέσματα του ελέγχου t από τον παραπάνω πίνακα προκύπτει ότι το φύλο επηρεάζει τις απόψεις των ερωτηθέντων για τους έγκλειστους καθώς sig.2-tailed<0,05.

4.5 Pearson Correlation

Πίνακας 3: Συσχετίσεις: Πόσο συχνά εκκλησιάζονται

		Πόσο συχνά εκκλησιάζονται	Attitudes Toward Prisoners
Πόσο συχνά εκκλησιάζονται	Pearson Correlation	1	,201
	Sig. (2-tailed)		,214
	N	150	150
Attitudes Toward Prisoners	Pearson Correlation	,201	1
	Sig. (2-tailed)	,214	
	N	150	150

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Το πόσο συχνά εκκλησιάζονται οι συμμετέχοντες δεν φάνηκε να επηρεάζει στατιστικά σημαντικά τις απόψεις για τους έγκλειστους, καθώς το Pearson Correlation sig.2-tailed δεν ήταν <0,05.

Πίνακας 4: Συσχετίσεις: Τμήμα Σχολής

		Πόσο συχνά εκκλησιάζονται	Attitudes Toward Prisoners
Τμήμα Σχολής	Pearson Correlation	1	,101
	Sig. (2-tailed)		,114
	N	150	150
Attitudes Toward Prisoners	Pearson Correlation	,101	1
	Sig. (2-tailed)	,114	
	N	150	150

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Το τμήμα στο οποία ανήκαν οι συμμετέχοντες δεν φάνηκε να επηρεάζει στατιστικά σημαντικά τις απόψεις για τους έγκλειστους, καθώς το Pearson Correlation sig.2-tailed δεν ήταν <0,05.

Πίνακας 5: Συσχετίσεις: Ηλικία Συμμετεχόντων

		Ηλικία	Attitudes Toward Prisoners
Ηλικία	Pearson	1	,347(*)
	Correlation		
	Sig. (2-tailed)		
	N		
Attitudes Toward Prisoners	Pearson	,347(*)	1
	Correlation		
	Sig. (2-tailed)		
	N		

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Η ηλικία των συμμετεχόντων επηρεάζει στατιστικά σημαντικά τις απόψεις για τους έγκλειστους, καθώς το Pearson Correlation sig.2-tailed ήταν $>0,05$.

4.6 Πολλαπλές συγκρίσεις

Εξετάστηκε στη συνέχεια αν η προσωπική εμπειρία να έχουν πέσει θύμα εγκλήματος οι ίδιοι, επηρεάζει τις απόψεις των συμμετεχόντων για τους έγκλειστους. Διερευνήθηκαν τα εγκλήματα διάρρηξη, κλοπή αντικειμένων από το σπίτι, κλοπή τσάντας, απειλή και καβγάς καθώς αυτά συγκέντρωναν το μεγαλύτερο αριθμό προσωπικών εμπειριών από τους συμμετέχοντες

Multiple Comparisons

Dependent Variable	(I) θύμα εγκλήματος (J) θύμα εγκλήματος	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval		
					Lower Bound	Upper Bound	
Attitudes Toward Prisoners	Tukey HSD	κλοπή αντικειμένω ν από το σπίτι	,87500	2,17268	,994	-5,3716	7,1216
		κλοπή τσάντας	2,75000	2,38005	,776	-4,0928	9,5928
	απειλή	2,65000	2,53375	,832	-4,6347	9,9347	
	καβγάς	6,69444(*)	2,09900	,023	,6597	12,7292	
	κλοπή αντικειμένω ν από το σπίτι	-,87500	2,17268	,994	-7,1216	5,3716	
	κλοπή τσάντας	1,87500	2,57074	,948	-5,5160	9,2660	
	απειλή	1,77500	2,71367	,965	-6,0270	9,5770	
	καβγάς	5,81944	2,31299	,110	-,8305	12,4694	
	κλοπή τσάντας	-2,75000	2,38005	,776	-9,5928	4,0928	
	κλοπή αντικειμένω ν από το σπίτι	-1,87500	2,57074	,948	-9,2660	5,5160	
	απειλή	-,10000	2,88238	1,000	-8,3870	8,1870	
	καβγάς	3,94444	2,50879	,524	-3,2685	11,1574	
	απειλή διάρρηξη	-2,65000	2,53375	,832	-9,9347	4,6347	

	κλοπή αντικειμένων ν από το σπίτι	-1,77500	2,71367	,965	-9,5770	6,0270
	κλοπή τσάντας	,10000	2,88238	1,000	-8,1870	8,3870
	καβγάς	4,04444	2,65505	,555	-3,5890	11,6779
καβγάς	διάρρηξη	-6,69444(*)	2,09900	,023	-	-6,6597
					12,7292	
	κλοπή αντικειμένων ν από το σπίτι	-5,81944	2,31299	,110	-	,8305
	κλοπή τσάντας	-3,94444	2,50879	,524	-	3,2685
	απειλή	-4,04444	2,65505	,555	-	3,5890
					11,1574	
					-	
					11,6779	

* The mean difference is significant at the .05 level.

Η προσωπική εμπειρία κάποιου εγκλήματος φαίνεται ότι επηρεάζει τις απόψεις των συμμετεχόντων. Ειδικότερα, τα θύματα κλοπής αντικειμένων από το σπίτι επηρεάζονται περισσότερο από τα θύματα διάρρηξης. Επιπλέον, τα θύματα καβγά επηρεάζονται λιγότερο από τα θύματα κλοπής αντικειμένων από το σπίτι αλλά και από τα θύματα διάρρηξης

Κεφάλαιο 5

Συμπεράσματα

5.1. Συμπεράσματα

Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε είχε ως στόχο να διερευνήσει τις στάσεις και απόψεις των φοιτητών των τμημάτων ΣΤΕΦ και ΣΕΥΠ για τους έγκλειστους των φυλακών και την δυνατότητα κοινωνικής τους επανένταξης. Ένα από τα ερωτήματα που τέθηκαν ήταν αν συγκλίνουν ή διαφέρουν οι απόψεις και οι στάσεις των φοιτητών των τμημάτων ΣΤΕΦ και ΣΕΥΠ για τους έγκλειστους των φυλακών και την δυνατότητα κοινωνικής τους επανένταξης, και αν διαφέρουν να εντοπιστούν οι τομείς όπου υπάρχει απόκλιση απόψεων. Η έρευνα έδειξε ότι το τμήμα στο οποίο ανήκαν οι συμμετέχοντες δεν φάνηκε να επηρεάζει στατιστικά σημαντικά τις απόψεις τους για τους έγκλειστους και την κοινωνική επανένταξη. Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας δεν είναι σύμφωνα με αυτά των Kjelsberg et al. (2007) οι οποίοι κατέληξαν στην έρευνά τους ότι οι φοιτητές που ασχολούνται με τα οικονομικά έχουν πιο αρνητικές στάσεις ενώ οι φοιτητές που ασχολούνταν με τον τομέα της υγείας έχουν πιο θετική στάση για τους έγκλειστους και την επανένταξή τους.

Το επόμενο ερώτημα που τέθηκε ήταν αν το φύλο και η ηλικία των συμμετεχόντων επηρεάζει στατιστικά σημαντικά τις στάσεις των φοιτητών αναφορικά με τους έγκλειστους και τη δυνατότητα κοινωνικής τους επανένταξης. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι και το φύλο και η ηλικία επηρεάζουν στατιστικά σημαντικά τις απόψεις των ερωτηθέντων. Το εύρημα αυτό είναι σύμφωνο με παλαιότερες έρευνες. Οι Ortet-Fabregat et al.(1993) κατέληξαν στην έρευνά τους ότι οι γυναίκες ήταν λιγότερο πιθανό να έχουν αρνητική στάση απέναντι στους έγκλειστους φυλακών και οι Hogan et al. (2005) και Mackey et al (2006) υποστηρίζουν ότι οι στάσεις του κοινού σχετικά με την εγκλεισμό και το σωφρονισμό επηρεάζονται από το φύλο και την ηλικία του ατόμου.

Στη συνέχεια οι ερευνητές εξέτασαν αν το θρήσκευμα και η συχνότητα με την οποία εκκλησιάζεται ο συμμετέχων συνδέεται και σε ποιο βαθμό, με τη στάση του ως προς τους έγκλειστους και τη δυνατότητα κοινωνικής τους επανένταξης. Η ανάλυση των αποτελεσμάτων έδειξε ότι το πόσο συχνά εκκλησιάζονται οι

συμμετέχοντες δεν φάνηκε να επηρεάζει στατιστικά σημαντικά τις απόψεις για τους έγκλειστους, εύρημα που δεν είναι σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας των Lambert (2005) και Lambert et al. (2005). Θα πρέπει να επισημανθεί βέβαια ότι στην παρούσα έρευνα η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων εκκλησιάζονταν σπάνια ή ποτέ.

Τέλος οι ερευνητές εξέτασαν ποιες προσωπικές εμπειρίες με εγκλήματα και εγκληματίες και σε ποιο βαθμό, συνδέονται με τις στάσεις των φοιτητών αναφορικά με τους έγκλειστους και τη δυνατότητα κοινωνικής τους επανένταξης. Συγκεκριμένα εξετάστηκε αν η προσωπική εμπειρία να έχουν πέσει θύμα εγκλήματος οι ίδιοι, επηρεάζει τις απόψεις των συμμετεχόντων για τους έγκλειστους. Διερευνήθηκαν τα εγκλήματα διάρρηξης, κλοπή αντικειμένων από το σπίτι, κλοπή τσάντας, απειλή και καβγάς καθώς αυτά συγκέντρωναν το μεγαλύτερο αριθμό προσωπικών εμπειριών από τους συμμετέχοντες. Η ανάλυση των στοιχείων έδειξε ότι η προσωπική εμπειρία κάποιου εγκλήματος φαίνεται ότι επηρεάζει τις απόψεις των συμμετεχόντων. Ειδικότερα, τα θύματα κλοπής αντικειμένων από το σπίτι επηρεάζονται περισσότερο από τα θύματα διάρρηξης. Επιπλέον, τα θύματα καβγά επηρεάζονται λιγότερο από τα θύματα κλοπής αντικειμένων από το σπίτι αλλά και από τα θύματα διάρρηξης. Παρόμοια ήταν και τα ευρήματα των Melvin, Gramling και Gardner (1985), Ortet-Fabregat, Perez και Lewis (1993) που διαπίστωσαν ότι η προσωπική εμπειρία των συμμετεχόντων επηρεάζει τις απόψεις τους.

5.2 Προτάσεις

Η αποτυχία κοινωνικής επανένταξης των φυλακισμένων είναι ένα από τα σημαντικότερα μειονεκτήματα του σωφρονιστικού συστήματος στην Ελλάδα. Η συντριπτική πλειοψηφία των κρατουμένων απελευθερώνονται με μεγάλη έλλειψη δεξιοτήτων στον τομέα της εκπαίδευσης και της εργασίας που τους οδηγεί ξανά σε παραβατική συμπεριφορά μετά την αποφυλάκισή τους. Θα πρέπει να εντατικοποιηθούν οι προσπάθειες για στήριξη των αποφυλακισθέντων και διεύρυνση των προγραμμάτων επανένταξης που θα τους βοηθούν να βρουν μια θέση εργασίας.

Οι αποφυλακισθέντες θα πρέπει να λαμβάνουν συνεχή υποστήριξη στην κοινότητα να έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες που ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους. Θα πρέπει να γίνονται ατομικές αξιολογήσεις για τον προσδιορισμό των ατομικών αναγκών των εγκλείστων πριν από την αποφυλάκισή τους. Οι υπηρεσίες θα πρέπει να παρέχουν δυναμική, εξατομικευμένη βοήθεια μετά την απελευθέρωση των εγκλείστων προκειμένου να τους βοηθήσουν να επικοινωνήσουν με υπηρεσίες και να λάβουν υποστήριξη από την τοπική κοινότητα.

Η στέγη επίσης είναι ένα σημαντικό θέμα για τους αποφυλακισθέντες. Θα πρέπει να υπάρχει πρόβλεψη για όσους αποφυλακισθέντες δεν έχουν στέγη μετά την αποφυλάκισή τους καθώς το σταθερό κατάλυμα μπορεί να επηρεάσει την ικανότητα των αποφυλακισθέντων να βρουν μια θέση εργασίας.

Τέλος, είναι σημαντικό επίσης να προσφέρεται ψυχολογική στήριξη στους αποφυλακισθέντες και στις οικογένειες τους. Θα πρέπει να εξασφαλιστεί η αποκατάσταση των δεσμών με την οικογένεια, τους φίλους και την ευρύτερη κοινότητα και η ανάπτυξη νέων θετικών κοινωνικών σχέσεων μέσω της συμμετοχής σε θετικές κοινωνικές δραστηριότητες.

Οι προσεγγίσεις θα πρέπει να στοχεύουν στην ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων, δεξιοτήτων επικοινωνίας και δεξιοτήτων επαγγελματικής ανάπτυξης. Η κοινωνική ένταξη των πρώην εγκλείστων είναι αποτελεσματική ότι συνδυάζει την ανάπτυξη θετικών κοινωνικών σχέσεων και των δικτύων που υποστηρίζουν το άτομο και το βοηθούν να αναπτύξει την εμπιστοσύνη του με την κοινωνία καθώς και να ενισχύσουν την αυτοεκτίμησή του.

Βιβλιογραφία

Ξένη Βιβλιογραφία

- Ahmed, E., & Braithwaite, J. (2005). Forgiveness, shaming, shame and bullying. *Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 38, 298–323.
- Akers, R., & Sellers, C. S. (2004). *Criminological theories: Introduction, evaluation, and application*. Los Angeles, CA: Roxbury Publishing.
- Andrews, D.A., Bonta, J. (1998). *The psychology of criminal conduct*. 2d ed. Cincinnati: Anderson Publishing Company
- Applegate, B. K., Cullen, F. T., Fisher, B. S., & Ven, V. T. (2000). Forgiveness and fundamentalism: Reconsidering the relationship between correctional attitudes and religion. *Criminology*, 38(3), 719-753.
- Applegate, B. K., Cullen, F. T., Turner, M. G., & Sundt, J. L. (1996). Assessing public support for three-strikes-and-you're-out laws: global versus specific attitudes. *Crime and Delinquency*, 42, 517-534.
- Applegate, B. K., Cullen, F.T., & Fisher, B.S. (1997). Public support for correctional treatment: the continuing appeal of the retributive ideal. *The Prison Journal*, 77, 237-258.
- Applegate, B., Cullen, F., & Fisher, B. (2002). Public views toward crime and correctional policies: Is there a gender gap? *Journal of Criminal Justice*, 30, 89-100.
- Arnall, E., S. Eagle, A. Gammampila, D. Archer, V. Johnston, K. Miller and J. Pitcher. (2005). *Persistent Young Offenders: A Retrospective Study*. London, UK: Youth Justice Board for England and Wales.
- Arnall, E., S. Eagle, A. Gammampila, S. L. Patel and J. Sadler. (2007). *Housing Needs and Experiences*. London, UK: Youth Justice Board for England and Wales

- Barkan, S. E., & Cohn, S. F. (1994). Racial prejudice and support for the death penalty by whites. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 31(2), 202-209.
- Baron, S. W., & Hartnagel, T. F. (1996). Lock them up: Attitudes toward punishing juvenile offenders. *Canadian Journal of Criminology*, 38, 191-212.
- Bohm, R. M., Clark, L. J., & Aveni, A. F. (1991). Knowledge and death penalty opinion: A test of the Marshall Hypothesis. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 28(3), 360-387.
- Bonta, J., Rooney, J., & Mcanoy, K. (2002). An outcome evaluation of a restorative justice alternative to incarceration. *Contemporary Justice Review*, 5, 319-338.
- Borzycki, M. 2005. Interventions for prisoners Returning to the Community. A Report Prepared by the Australian Institute of Criminology for the Community Safety and Justice Branch of the Australian Government Attorney General's Department. Canberra: Australian Institute of Criminology.
- Borzycki, M. and E. Baldry. 2003. "Promoting Integration: The provision of prisoner Post release Services", *Trends and Issues in Crime and Criminal Justice*, No. 262, Canberra: Australian Institute of Criminology.
- Borzycki, M. and T. Makkai. 2007. "Prisoner reintegration Post-release", Canberra: Australian Institute of Criminology, March 2007.
- Britt, C. L. (1998). Race, religion, and support for the death penalty: A research note. *Justice Quarterly*, 15(1), 175-191.
- Britton M. Dana 2003. «At work in the iron cage: the prison as gendered organization», New York University Press.
- Brooks, L. E., Visher, C. A., & Naser, R. L. (2006). *Community resident's perceptions of prisoner reentry in selected Cleveland neighborhoods*. Washington, D.C.: Urban Institute.
- Brown, S. (1999). Public attitude toward the treatment of sex offenders. *Legal and Criminological Psychology*, 4, 239-252.
- Clear, T.R., & Karp, D.R. (1999). *The community justice ideal: Preventing crime and achieving justice*. Boulder, CO: Westview.

- Cohn, S. F., Barkan, S. E., & Halteman, W. A. (1991). Punitive attitudes toward criminals: Racial consensus or racial conflict. *Social Problems, 38*(2), 287-296.
- Comb, M. W., & Comer, J. C. (1982). Race and capital punishment: A longitudinal analysis. *Journal of Behavioral Economics, 6*, 87-105.
- Corden, J., Kuipers, J., & Wilson, K. (1978). *After prison: A study of the post-release experiences of discharged prisoners*. London: Department of Social Administration and Social Work, University of York.
- Courtright, K. E., Mackey, D. A., & Packard, S. H. (2005). Empathy among college students and criminal justice majors: identifying predisposition traits and the role of education. *Journal of Criminal Justice Education, 16*(1), 125-144.
- Cullen, F. T. (2006). It is time to reaffirm rehabilitation. *Journal of Criminal Justice, 5*, 665-672.
- Cullen, F. T., & Gendreau, P. (2001). From nothing works to what works: Changing professional ideology in the 21st century. *Prison Journal, 81*, 313-338.
- Cullen, F. T., Clark, G. A., Cullen, J. B., & Mathers, R. A. (1985). Attribution, salience, and attitudes toward criminal sanctioning. *Criminal Justice and Behavior, 12*(3), 305-331
- Cullen, F. T., Fisher, B. S., & Applegate, B. K. (2000). Public opinion about punishment and corrections. *Crime and Justice: A Review of Research, 27*, 1-79.
- Doob, A., & Roberts, J. (1984). Social psychology, social attitudes and attitude towards sentencing. *Canadian Journal of Behavioral Science, 16*, 269-280.
- Dull, R. T., & Wint, A.V.N. (1997). Criminal victimization and its effect on fear of crime and justice attitudes. *Journal of Interpersonal Violence, 12*(5), 748-758.
- Durham, A. M., Elrod, P., & Kinkade, P.T. (1996). Public support for the death penalty: Beyond Gallup. *Justice Quarterly, 13*, 705-736.
- Fabianic, D. (1979). Social work and criminal justice student support of civil liberties. *Journal of Sociology and Social Welfare, 6*, 221-230.

- Falco, D. L. (2008). *Assessing Students' Views toward punishment: A comparison of Punitiveness among criminology and non-criminology students*
<http://dspace.lib.iup.edu:8080/dspace/z/bitstream/2069/120/1/Diana+Falco.pdf>
- Farnworth, M., Longmire, D. R., & West, V. M. (1998). College students' views on criminal justice. *Journal of Criminal Justice Education*, 9(1), 39-57.
- Flanagan, T. J., & Longmire, D. R. (1996). *American view crime and justice: A national public opinion survey*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Grasmick, H. G., Robert, J., Bursik, Jr., & Blackwell, B. S. (1993). Religious beliefs and public support for the death penalty for juveniles and adults. *Journal of Crime and Justice*, 16, 59-86.
- Grasmick, H. G., & McGill, A. L. (1994). Religion, attribution style, and punitiveness toward juvenile offenders. *Criminology*, 32(1), 23-46.
- Haghighi, B., & Lopez, A. (1998). Gender and perception of prisons and prisoners. *Journal of Criminal Justice*, 26, 453-464.
- Hawley, J., Murphy, I. Souto-Otero, M. (2013). Prison Education and training in Europe - current state of play and challenges, European Commission
- Hayes, H. (2005). Assessing re-offending in restorative justice conferences. *Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 38(1), 77-101
- Hayes, H., & Daly, K. (2004). Conferencing and re-offending in Queensland. *Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 37(2), 167-191.
- Helfgott, J. (1997). Ex-offender needs versus community opportunity in Seattle, Washington. *Federal Probation*, 61(2), 12-13.
- Hensley, C., Koscheski, M., & Tewksbury, R. (2003). College students' attitudes toward inmate programs, services, and amenities. *Criminal Justice Studies*, 16(4), 295-304.
- Herman, S., & Wasserman, C. (2001). A role for victims in offender reentry. *Crime and Delinquency*, 47(3), 428-435.
- Hogan, M. J., Chiricos, T., Gertz, M. (2005). Economic insecurity, blame, and punitive attitudes. *Justice Quarterly*, 22(3), 392-412.

- Holzer, H. J., Raphael, S., & Stoll, M. A. (2002). Will employers hire ex-offenders? Employer preferences, background checks, and their determinants. *Institute Research on Poverty Discussion Paper*, 1243-02.
- Hough, M., Lewis, H., & Walker, N. (1988). *Factors associated with punitiveness in England and Wales*. Brookfield, VT: Avebury Publishing Co.
- Jocobi, J. H. (1975). *Reducing Police stress: A psychiatrist's point of view*. Washington, D. C.: Department of Health, Education, and Welfare.
- Johnson, D. (2001). Punitive attitudes on crime: Economic insecurity, racial prejudice, or both? *Sociological Focus*, 34(1), 33-54.
- Johnson, K. (2000, February 10). Unready, unrehabilitated, and up for release. *USA Today*, p.13A
- Kjelsberg, E., Skoglund, T. H., & Rustad, A. B. (2007). Attitude towards prisoners, as reported by prison inmates, prison employees and college students. *BioMed Central Public Health*, 7, 1-9.
- Krisberg, B., & Marchionna, S. (2006). Attitudes of US voters toward prisoner rehabilitation and reentry policies. *National Council on Crime and Delinquency page*.
- Lambert, E. G. (2004). Assessing the crime and punishment views of criminal justice majors: How different are they from other majors? *Criminal Justice Studies*, 17(3), 245-257.
- Lambert, E. G. (2004). Assessing the crime and punishment views of criminal justice majors: How different are they from other majors? *Criminal Justice Studies*, 17(3), 245-257.
- Lambert, E. G. (2005). Worlds Apart: The views on crime and punishment among white and minority college students. *Criminal Justice Studies*, 18(1), 99-121.
- Lambert, E. G., Pasupuleti, S., & Allen, R. (2005). Punishment and rehabilitation views of social work majors and non-social work students: an exploratory study. *Journal of the South Carolina Academy of Science*, 3(1), 31-42.
- Latimer, J., Dowden, C., & Muise, D. (2005). The Effectiveness of Restorative Justice Practices: A Meta-Analysis. *The Prison Journal*, 85(2), 127-144.

- Mackey, D. A., & Courtright, K. E. (2000). Assessing punitiveness among college students: A comparison of criminal justice majors with other majors. *The Justice Professional, 12*, 423-441.
- Mackey, D. A., & Courtright, K. E. (2000). Assessing punitiveness among college students: A comparison of criminal justice majors with other majors. *The Justice Professional, 12*, 423-441.
- Mackey, D. A., Courtright, K. E., & Packard, S. H. (2006). Testing the rehabilitative ideal among college students. *Criminal Justice Studies, 19*(2), 153-170.
- Makkai, T., & Braithwaite, J. (1994). Reintegrative shaming and compliance with regulatory standards. *Criminology, 32*, 361-85.
- Maruna, S., & King, A. (2004). *Public opinion and community sanctions: Alternatives to Prison*. Cullompton, Devon: Willam Publishing.
- McCarthy, B. R., & McCarthy, B. J. (1981). Criminal justice student views of the criminal justice system: The impact of education and self-selection and their implications for the human services. *Journal of sociology and Social Welfare, 8*, 610-622.
- McCorkle, R. C. (1993). Punish and rehabilitate? Public attitudes toward six common crimes. *Crime and Delinquency, 39*(2), 240-252.
- McGarrel, E., Olivares, K., Crawford, K., & Kroovand, N. (2000). *Returning Justice to the Community: The Indianapolis Juvenile Restorative Justice Experiment*. Indianapolis, IN: Hudson Institute.
- Mehrabian, A. (1996). *Manual for the balanced emotional empathy scale* (available from Albert Mehrabian, 1130 Alta Mesa Road, Monterey, CA 92940).
- Melvin, K.B., Gramling, L.K., & Gardner, W.M. (1985). A scale to measure attitudes toward prisoners. *Criminal Justice and Behavior, 12*(2), 241-253.
- Mertler, C. A., & Vannatta, R. A. (2006). *Advanced and multivariate statistical approach: Practical application and interpretation (3rd Ed)* Glendale, CA: Pyczak Publishing.
- Miller, A. (2001). Student perceptions of hate crimes. *American Journal of Criminal Justice, 25*(2), 293-307.

- Miller, A. J., Tewksbury, R., & Hensley, C. (2004). College students' perceptions of crime, prison and prisoners. *The Justice Professional*, 17, 311-328.
- Miller, J. L., Rossi, P. H., & Simpson, J. E. (1986). Perceptions of justice: Race and gender differences in judgments of appropriate prison sentence. *Law and Society*, 20, 313-334.
- Murphy, K., & Harris, N. (2007). Shaming, shame, and recidivism: A test of reintegrative shaming theory in the white-collar crime context. *British Journal of Criminology*, 78-90.
- Ortet-Fabregat, G., Perez, J., & Lewis, R. (1993). Measuring attitudes toward prisoners. *Criminal Justice and Behavior*, 20(2), 190-198.
- Ouimet, M., & Coyle, E. J. (1991). Fear of crime and sentencing punitiveness: Comparing the general public and court practitioners. *Canadian Journal of Criminology*, 149-162.
- Page, B. I., & Shapiro, R. Y. (1992). *The rational public*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Petersilia, J. (2003). *When prisoners come home*. New York, NY: Oxford press.
- Sandys, M., & McGarrell, E. F. (1995). Attitudes toward capital punishment: Preference for the penalty or mere acceptance? *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 32(2), 191-213.
- Selke, W. L. (1980). The impact of higher education on crime orientations. *Journal of Criminal Justice*, 8, 175-184
- United Nations Office on Drugs and Crime. 2006. *Criminal Justice Assessment Toolkit*. New York: United Nations.
- Visher, C. A. 2006. "Effective Reentry Programs", *Criminology and Public Policy*, 5(2), 299-302.
- Visher, C., N. LaVigne, and J. Travis. 2004. *Returning Home. Maryland Pilot Study: Findings from Baltimore*. Washington, D.C.: Justice Policy Center, Urban Institute

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αλεξιάδη, (2009). Δικαιικοί Συμβιβασμοί για παράκαμψη της Δικαιοσύνης, στον τόμο Εγκληματολογία και Ευρωπαϊκή Αντεγκληματική Πολιτική, Προσφορά Τιμής στην Αγλαΐα Τσήτουρα, ανάτυπο. Αθήνα- Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας.

Αλεξιάδης Σ. – Πανούσης Γ., (1990). Η Σωφρονιστική μεταρρύθμιση στην Ελλάδα ή ιδέες χωρίς αντίκρισμα, στο Βασικοί Κανόνες για τη μεταχείριση των κρατουμένων – Κώδικες. Αθήνα: Σάκκουλας.

Αλεξιάδης Σ., (2001). Σωφρονιστική Αθήνα- Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας.

Αλεξιάδης, Σ, (2004). Εγκληματολογία, Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας.

Αρχιμανδρίτου, Μ., (2012). Η φυλάκιση ως τρόπος ποινής. Αθήνα: Σάκκουλας.

Εσωτερικός κανονισμός λειτουργίας γενικών καταστημάτων κράτησης τύπου Α και Β (Α.Α. 58819/7.4.2003)

Μητροσύλη, Μ., Φρονίμου, Ε. (2008) Οικογενειακή, κοινωνική και επαγγελματική επανένταξη ειδικών ομάδων του πληθυσμού. Η περίπτωση των γυναικών κρατουμένων, Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.

Διαδίκτυο

<http://directnews.gr/greece/39630-ereuna-apanthropo-kai-ekseutelistiko-to-ellhniko-sofronistiko-susthma.html>

<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:1A3Uge1ZBgUJ:www.open.gov.gr/ministryofjustice/wp-content/plugins/download-monitor/download.php%3Fid%3D81+&cd=1&hl=el&ct=clnk&gl=gr>

<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:1A3Uge1ZBgUJ:www.open.gov.gr/ministryofjustice/wp-content/plugins/download-monitor/download.php%3Fid%3D81+&cd=1&hl=el&ct=clnk&gl=gr>

<http://www.ministryofjustice.gr/site/el>

<http://www.ministryofjustice.gr/site/el/%CE%A3%CE%A9%CE%A6%CE%A1%CE%9F%CE%9D%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%9Fbr%CE%A3%CE%A5%CE%A3%CE%A4%CE%97%CE%9C%CE%91/%CE%9D%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%AF%CE%B1.aspx>

<http://www.ministryofjustice.gr/site/el/%CE%A3%CE%A9%CE%A6%CE%A1%CE%9F%CE%9D%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%9Fbr%CE%A3%CE%A5%CE%A3%CE%A4%CE%97%CE%9C%CE%91/%CE%9D%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%AF%CE%B1.aspx>

9. Ποιο είναι το θρήσκευμά σας; Χριστιανός Ορθόδοξος
Άλλο

10. Πόσο συχνά εκκλησιάζεστε; (Επιλέξτε μία μόνο απάντηση).

- κάθε βδομάδα
μία φορά το μήνα
δύο φορές το χρόνο
μία φορά το χρόνο
ποτέ

Μέρος δεύτερο

Απαντήστε τις ακόλουθες ερωτήσεις κυκλώνοντας μία μόνο απάντηση

1. Οι έγκλειστοι διαφέρουν από τον περισσότερο κόσμο

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

2. Μόνο λίγοι έγκλειστοι είναι στην ουσία επικίνδυνοι

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

3. Οι έγκλειστοι ποτέ δεν αλλάζουν

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

4. Οι περισσότεροι έγκλειστοι είναι θύματα των περιστάσεων και τους αξίζει να λάβουν βοήθεια

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

5. Οι έγκλειστοι έχουν αισθήματα όπως όλοι μας

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

6. Δεν είναι έξυπνο να εμπιστευτείς έναν φυλακισμένο

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

7. Πιστεύω ότι θα συμπαθούσα αρκετούς έγκλειστους φυλακών

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

8. Οι κακές σωφρονιστικές εγκαταστάσεις απλά κάνουν τους έγκλειστους ακόμα χειρότερους.

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

9. Δώσε ένα εκατοστό σε έναν έγκλειστό και θα πάρει ένα μίλι

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

10. Οι περισσότεροι έγκλειστοι είναι ηλίθιοι

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

11. Οι έγκλειστοι χρειάζονται στοργή και έπαινο όπως οποιοσδήποτε άλλος

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

12. Δεν πρέπει να περιμένεις πολλά από έναν έγκλειστο

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

13. Το να προσπαθείς να αποκαταστήσεις και να επανεντάξεις στην κοινωνία τους έγκλειστους είναι τσάμπα κόπος και χρήμα

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

14. Ποτέ δεν ξέρεις πότε λέει την αλήθεια ένας έγκλειστος

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

15. Οι έγκλειστοι δεν είναι καλύτεροι ή χειρότεροι από άλλους ανθρώπους

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

16. Πρέπει πάντα να είσαι σε επιφυλακή με τους έγκλειστους

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

17. Γενικά όλοι οι έγκλειστοι σκέφτονται και ενεργούν με τον ίδιο τρόπο.

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

18. Εάν δείξεις σεβασμό σε έναν έγκλειστο θα το ανταποδώσει

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

19. Οι έγκλειστοι νοιάζονται μόνο για τον εαυτό τους

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

20. Υπάρχουν κάποιοι έγκλειστοι στους οποίους θα εμπιστευόμουν ακόμα και τη ζωή μου

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

21. Οι έγκλειστοι ακούν στην λογική

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

22. Οι περισσότεροι έγκλειστοι είναι πολύ τεμπέληδες για να δουλέψουν για να βγάλουν τα προς το ζειν.

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

23. Δεν θα με πείραζε να ζω σε ένα σπίτι που ο διπλανός είναι πρώην έγκλειστος

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

24. Οι έγκλειστοι είναι κακοί στο βάθος της καρδιάς τους

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

25. Οι έγκλειστοι πάντα προσπαθούν να έχουν κάποιο όφελος από όλες τις γνωριμίες τους

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

26. Οι αξίες των εγκλείστων είναι περίπου ίδιες με αυτές που έχουμε όλοι οι άνθρωποι

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

27. Δεν θα ήθελα ποτέ κάποιο παιδί μου να έχει δεσμό με κάποιον πρώην έγκλειστο

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

28. Οι περισσότεροι έγκλειστοι μπορούν να αγαπήσουν

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

29. Οι έγκλειστοι δεν έχουν ηθική.

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

30. Οι έγκλειστοι θα πρέπει να είναι υπό αυστηρή και σκληρή πειθαρχία

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

31. Γενικά οι έγκλειστοι είναι κακοί άνθρωποι

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

32. Οι περισσότεροι έγκλειστοι μπορούν να αποκατασταθούν

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

33. Κάποιοι έγκλειστοι είναι αρκετά καλοί άνθρωποι

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

34. Θα ήθελα να κάνω παρέα με κάποιους έγκλειστους

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

35. Οι έγκλειστοι σέβονται μόνο την ωμή βία

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

36. Εάν ένας φυλακισμένος επιδεικνύει καλή συμπεριφορά στη φυλακή θα πρέπει να αποφυλακίζεται

(1) Διαφωνώ έντονα (2) διαφωνώ (3) αναποφάσιστος (4) συμφωνώ (5) συμφωνώ έντονα.

Άρθρο 6, Ν. 4322/2015

1. Το άρθρο 105 παράγραφος 1 περίπτωση γ' του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:
«γ) προκειμένου για ισόβια κάθειρξη, τουλάχιστον δεκαεννέα (19) έτη».
2. Η παρ. 2 του άρθρου 105 του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:
«2. Το χρονικό διάστημα των τριών πέμπτων περιορίζεται στα δύο πέμπτα της ποινής που επιβλήθηκε και προκειμένου για ισόβια κάθειρξη, τα δεκαεννέα (19) έτη περιορίζονται σε δεκαπέντε (15) έτη, αν ο κατάδικος έχει υπερβεί το εβδομηκοστό (70ο) έτος της ηλικίας του. Το χρονικό διάστημα των δεκαπέντε (15) ετών προσαυξάνεται κατά τα δύο πέμπτα των λοιπών ποινών που τυχόν έχουν επιβληθεί, στην περίπτωση που αυτές συντρέχουν σωρευτικά. Σε κάθε περίπτωση όμως, ο κατάδικος μπορεί να απολυθεί, αν έχει εκτίσει δεκαεννέα (19) έτη. Μετά τη συμπλήρωση του εξηκοστού πέμπτου (65ο) έτους της ηλικίας του καταδίκου, κάθε ημέρα παραμονής του σε σωφρονιστικό κατάστημα υπολογίζεται ευεργετικά ως δύο (2) ημέρες εκτιόμενης ποινής. Αν ο κατάδικος εργάζεται, κάθε ημέρα απασχόλησης υπολογίζεται ως επιπλέον μισή ημέρα εκτιόμενης ποινής. Αν για τους καταδίκους αυτούς προκύπτει από άλλες διατάξεις ευνοϊκότερος υπολογισμός, εφαρμόζονται εκείνες. Οι διατάξεις της παρούσας παραγράφου δεν εφαρμόζονται σε καταδίκους για το έγκλημα της εσχάτης προδοσίας, για τους οποίους εξακολουθεί να ισχύει η παρ. 2 του άρθρου 105 του ν. 1492/1950, Κύρωση του Ποινικού Κώδικα.»
3. Η παρ. 6 του άρθρου 105 του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:
«6. Για τη χορήγηση της υφ' όρον απόλυσης, ως ποινή που εκτίθηκε θεωρείται αυτή που υπολογίστηκε ευεργετικά σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις. Προκειμένου για ποινές κάθειρξης δεν μπορεί να χορηγηθεί πάντως στον κατάδικο η υφ' όρον απόλυση, αν δεν έχει παραμείνει στο σωφρονιστικό κατάστημα για χρονικό διάστημα ίσο με το ένα τρίτο της ποινής που του επιβλήθηκε και, σε περίπτωση ισόβιας κάθειρξης, δεκαπέντε (15) έτη. Το χρονικό διάστημα του ενός τρίτου ή, σε περίπτωση ισόβιας κάθειρξης, των δεκαπέντε (15) ετών, προσαυξάνεται κατά τα δύο πέμπτα των λοιπών ποινών που τυχόν έχουν επιβληθεί, στην περίπτωση που αυτές συντρέχουν σωρευτικά. Σε κάθε περίπτωση όμως ο κατάδικος μπορεί να απολυθεί αν έχει εκτίσει δεκαεννέα (19) έτη. Οι διατάξεις της παρούσας παραγράφου δεν εφαρμόζονται σε όσους καταδικάστηκαν για το έγκλημα της εσχάτης προδοσίας, για τους οποίους εξακολουθεί να ισχύει το άρθρο 5 του ν. 2058/1952. Επίσης, οι διατάξεις της

παρούσας παραγράφου δεν εφαρμόζονται σε όσους καταδικάστηκαν για το έγκλημα της παραγράφου 1 του άρθρου 299, εφόσον η πράξη τελέσθηκε κατά τη διάρκεια της κράτησής τους σε σωφρονιστικό κατάστημα.»

4. Η παρ. 7 του άρθρου 105 του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

«7. Κάθε ημέρα κράτησης κρατουμένων που πάσχουν από ημιπληγία ή παραπληγία, σκλήρυνση κατά πλάκας ή έχουν υποβληθεί σε επέμβαση μεταμόσχευσης καρδιάς, ήπατος, νεφρού ή μυελού ή είναι φορείς του συνδρόμου επίκτητης ανοσοποιητικής ανεπάρκειας ή πάσχουν από κακοήγη νεοπλασμάτα ή από νεφρική ανεπάρκεια για την οποία γίνεται τακτική αιμοκάθαρση ή από φυματίωση κατά τη διάρκεια της θεραπείας της, υπολογίζεται ευεργετικά ως δύο (2) ημέρες εκτιώμενης ποινής.

Το ίδιο ισχύει και για: α) κρατούμενους με ποσοστό αναπηρίας πενήντα τοις εκατό (50%) και άνω, που δεν μπορούν να εργαστούν, εφόσον κρίνεται ότι η παραμονή τους στο κατάστημα κράτησης καθίσταται ιδιαίτερα επαχθής λόγω αδυναμίας αυτοεξυπηρέτησης, β) κρατούμενους με ποσοστό αναπηρίας εξήντα επτά τοις εκατό (67%) και άνω, γ) κρατούμενους στους οποίους απαγορεύεται ύστερα από γνωμάτευση από Κέντρο Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕ.Π.Α.) η ανάληψη εργασίας ή απασχόλησης που μπορεί βάσιμα να προκαλέσει σοβαρή και μόνιμη βλάβη στην υγεία τους, δ) κρατούμενους οι οποίοι νοσηλεύονται σε θεραπευτικά καταστήματα ή νοσοκομεία εφόσον η νοσηλεία τους έχει διαρκέσει τουλάχιστον τέσσερις (4) μήνες, ε) κρατούμενες μητέρες για όσο διάστημα έχουν μαζί τους τα ανήλικα τέκνα τους, στ) κρατούμενους που συμμετέχουν σε θεραπευτικό πρόγραμμα ψυχικής απεξάρτησης από ναρκωτικά εγκεκριμένου, κατά το άρθρο 51 του ν. 4139/2013 (Α' 74), οργανισμού και ζ) κρατούμενους για όσο διάστημα διαρκεί η κράτησή τους σε χώρους αστυνομικών τμημάτων ή αστυνομικών διευθύνσεων.

Η διακρίβωση της αναπηρίας στις περιπτώσεις α' και β' γίνεται με τη διαδικασία της παραγράφου 4 του άρθρου 110Α. Ο ευεργετικός υπολογισμός διενεργείται από τον αρμόδιο δικαστικό λειτουργό κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 46 παρ. 1 του Σωφρονιστικού Κώδικα και λαμβάνεται υπόψη εκτός από την υφ' όρον απόλυση και για τη λήξη της έκτισης της ποινής, τη μετατροπή της σε χρηματική ποινή ή κοινωφελή εργασία ή την αθροιστική έκτιση των ποινών.»

5. Μετά την παρ. 7 του άρθρου 105 του Ποινικού Κώδικα προστίθεται παράγραφος 8 ως εξής:

«8. Σε κάθε περίπτωση, η προσμέτρηση για τον ευεργετικό υπολογισμό των ημερών ποινής των καταδίκων ή υποδίκων δεν διακόπτεται λόγω νοσηλείας στο Νοσοκομείο

Κρατουμένων, στο Ψυχιατρείο Κρατουμένων Κορυδαλλού, καθώς και σε οποιοδήποτε άλλο νοσηλευτικό ίδρυμα. »

6. Το άρθρο 110Α του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 110Α

1. Η απόλυση υπό όρο χορηγείται ανεξαρτήτως της συνδρομής των προϋποθέσεων των άρθρων 105 και 106, εφόσον ο κατάδικος νοσεί από σύνδρομο επίκτητης ανοσοποιητικής ανεπάρκειας ή από χρόνια νεφρική ανεπάρκεια και υποβάλλεται σε τακτική αιμοκάθαρση ή από ανθεκτική φυματίωση ή είναι τετραπληγικός ή έχει υποστεί μεταμόσχευση ήπατος, μυελού και καρδιάς ή πάσχει από κακοήθη νεοπλάσματα τελικού σταδίου ή από κίρρωση του ήπατος με αναπηρία άνω του εξήντα επτά τοις εκατό (67%) ή από γεροντική άνοια έχοντας υπερβεί το ογδοηκοστό (80ο) έτος της ηλικίας.

2. Η απόλυση χορηγείται, ανεξαρτήτως της συνδρομής των προϋποθέσεων των άρθρων 105 και 106 και στις πιο κάτω περιπτώσεις, που έχει επιβληθεί πρόσκαιρη στερητική της ελευθερίας ποινή: α) στους καταδίκους με ποσοστό αναπηρίας πενήντα τοις εκατό (50%) και άνω εφόσον κρίνεται ότι η παραμονή τους στο κατάστημα κράτησης καθίσταται ιδιαίτερα επαχθής λόγω αδυναμίας αυτοεξυπηρέτησης και β) στους καταδίκους με ποσοστό αναπηρίας εξήντα επτά τοις εκατό (67%) και άνω. Σε περίπτωση πρόσκαιρης κάθειρξης, απαιτείται να έχει εκτιθεί με οποιονδήποτε τρόπο το ένα πέμπτο της ποινής.

3. Σε περίπτωση ισόβιας κάθειρξης ο κρατούμενος που έχει ποσοστό αναπηρίας ογδόντα τοις εκατό (80%) και άνω αν έχει εκτίσει με οποιονδήποτε τρόπο πέντε (5) έτη στην περίπτωση που το έγκλημά του δεν ενέχει ανθρωποκτονία, ή δέκα (10) έτη σε κάθε άλλη περίπτωση, εκτίει το υπόλοιπο της ποινής του στην κατοικία του, με ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 56 παρ. 3. Στην περίπτωση αυτή δύναται να επιβληθεί ηλεκτρονική επιτήρηση, όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 283Α του Κώδικά Ποινικής Δικονομίας. Επίσης, είναι δυνατή η επιβολή όρων κατά ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 100 παράγραφοι 2 και 3 του Ποινικού Κώδικα.

4. Η διακρίβωση των προηγούμενων προϋποθέσεων γίνεται μετά από αίτηση του κρατούμενου από το αρμόδιο συμβούλιο πλημμελειοδικών ή, στην περίπτωση κρατούμενου που εκτίει ποινή ισόβιας κάθειρξης, από το συμβούλιο εφετών. Ο εισαγγελέας, μετά την υποβολή της αίτησης, διατάσσει ειδική πραγματογνωμοσύνη για τη διακρίβωση των προϋποθέσεων των προηγούμενων παραγράφων και την πιστοποίηση του ποσοστού αναπηρίας, αν αυτό δεν έχει βεβαιωθεί από το Κέντρο

Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕ.Π.Α.). Η κατά τα άνω ειδική πραγματογνωμοσύνη ή η βεβαίωση από το ΚΕ.Π.Α. υποβάλλεται από τον εισαγγελέα στο αρμόδιο συμβούλιο μαζί με την πρότασή του. Κατά του βουλεύματος του συμβουλίου εφετών μπορεί να ασκηθεί αναίρεση. Οι λεπτομέρειες σχετικά με την ως άνω ειδική πραγματογνωμοσύνη καθορίζονται με κοινή απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Υγείας.

5. Με την επιφύλαξη των άρθρων 107 και 108, η απόλυση υπό όρο κατά τις παραγράφους 1 και 2 σημειώνεται στο Ποινικό Μητρώο του καταδίκου, χορηγείται μόνο μια φορά και επεκτείνεται αυτοδικαίως σε όλες τις συντρέχουσες στην έκτιση ποινές, για τις οποίες μπορεί να καθοριστεί συνολική ποινή κατ' άρθρο 551 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

6. Η καταδίκη κατά τη διάρκεια της δοκιμασίας για πράξη που τελέστηκε πριν την έναρξη της έκτισης της ποινής, για την οποία χορηγήθηκε η απόλυση υπό όρο, δεν επιφέρει την ανάκληση της απόλυσης.

7. Σε όλες τις ανωτέρω περιπτώσεις, εκτός της επιβολής ισόβιας κάθειρξης, δύναται να επιβληθεί μόνο ο όρος της απαγόρευσης εξόδου από τη χώρα. Ανάκληση απόλυσης για παραβίαση όρου δεν χωρεί όταν αυτή προκλήθηκε από λόγους υγείας.

8. Σε όσους απολύονται κατά τις διατάξεις του παρόντος άρθρου δεν χωρεί προσωποκράτηση.»

Πηγή: <http://legalnews24.blogspot.gr/2015/04/o-43222015.html>